Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

LUCEAFĂRUL

ORGAN AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-şef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 36 (227) Simbătă 3 SEPTEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

I. VLASIU: „Maternitate"

distinguo

anul naşterii lui calistrat hogaş (II)

De unde rezultă însă aşa de sigur că *actul* în chestiune, care de fapt lipseşte, a fost întocmit chiar după „mitrica anului 1847" ? Ne aflăm în faţa unei cereri, apostilată de însuşi petiţionarul ei şi lucrată de funcţionarul protoieriei aflat în subordinea aceluiaşi petiţionar. Însemnarea de pe verso „S-au avezat mărturia de naştere şi botez" nu spune decît că s-a înmînat actul cerut, iar „născut la an 1847" conţine cumva afirmaţia că anul a fost luat după mitrică ? În firea lucrurilor va fi fost ca protopopul solicitator şi solicitat în acelaşi timp, avînd nevoie de un act de naştere al fiului său, să fi dat însuşi, funcţionarului în subordine, anul cu pricina, fără încredinţarea mitricei. Şi presupunerea ni se pare cu atît mai consistentă, cu cît la noi, după cum se ştie, arhivele de stare civilă, după 1860, au trecut de la biserici la alte autorităţi.

Pe de altă parte, cum să primim fără nici o rezervă anul 1847 ca an al naşterii scriitorului, cînd avem alte două acte, care indică amîndouă alt an ? Unul, găsit de C. A. Stoide şi dat la iveală de acelaşi C. Solomon, este *Atestatul scolastic* din 1859 al lui C. Hogaş : *„Tînărul Calistrat Hogaş fiul st.-sale Proto-iereului Gheorghe Dimitriu din politia Tecuciu născut la an 1847* (modificat 1848 — n.r.) *în etate de 12 ani* (modificat 11 — n. r.) *de religiune ortodoxă au sevîrşit cursul de învăţătură primară în patru clasă la Şcoala publică din Tecuciu şi la examenul depus la anul, 1859 au meritat...* (urmează obiectele şi notele obţinute). *Drept care etc... No 60, 1859 Iulii, 7 Tecuciu"*. Cu aceleaşi argumente, cu care se susţine anul nemodificat, poate fi susţinut şi cel modificat, nici unul nefiind faţă de celălalt mai sigur.

Aşa că trecem la al doilea act, singurul care, în arătările Sidoniei Hogaş, are un număr de ordine şi provine de la o autoritate certă. Este vorba de actul de naştere şi botez Nr. 4921 din 1865, eliberat de Mitropolia Moldovei şi Sucevei. Observăm deocamdată că în timp ce Protoieria Tecuci „avea" certificarea anului 1847, Mitropolia Moldovei şi Sucevei opunea pe 1848, care coincide cu modificarea din „atestatul scolastic" de mai sus. Destul de ciudat că două autorităţi bisericeşti dau în acelaşi an, cu privire la aceeaşi naştere, date divergente, dar mai ciudat rămîne că se poate trage dintr-o situaţie atît de jucăuşă concluzia sigură a naşterii lui Calistrat Hogaş în 1847. Oricum ar sta lucrurile, fapt este, pe de altă parte, că ceea ce susţine Const. Solomon are mai multă înfăţişare, dacă nu chiar toată, de adevăr, în comparaţie cu afirmaţia la care se opreşte Sidonia Hogaş.

Dar mai sînt cîţiva cercetători de asemenea documente, care au altă părere. Astfel Al. Epure *(Calistrat Hogaş.* Contribuţie la cunoaşterea vieţii şi operei sale. 1935) primeşte de la Lucia Turtureanu, fostă institutoare în Tecuci şi soră geamănă cu scriitorul, informaţia uimitoare : „Eu şi cu Calistrat sîntem fraţi buni de tată şi mamă, născuţi gemeni la Tecuci, în anul 1848, luna Aprilie 19. Nimeni nu mă poate desminţi : acesta este adevărul. Îmi pare rău că nu s-au răscolit toate hîrtiile vechi : mai ales în anul 1877, Calistrat s-a interesat mult să găsească vreun act ; cu atît mai mult cu cît şi mie îmi trebuia, dar zadarnică a fost strădania noastră". Cu toate acestea, Al. Epure dă crezare mai curînd anului susţinut de Sidonia Hogaş, adică 1849, fără să arate mai amănunţit, deci mai convingător, pentru ce renunţă la informaţia surorii gemene.

La rîndul său, Gh. Ungureanu *(Din viaţa lui Calistrat Hogaş. Cuget Moldovenesc.* Ian-Martie, 1941), cercetînd catalogul clasei a IV-a, din 1860, a şcoalei din Tecuci, dă peste elevul „Hogaşiu Calistratu născut 1848". El mai cunoaşte, pe lîngă aceasta „atestatul scolastic", despre care a fost vorba şi care rectifică pe 1847 în 1848 ca an de naştere şi de asemenea actul cu numărul oficial 4921 din 1865 al Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, după care anul căutat este tot 1848.

O confirmare documentară în plus aduce Constantin Turcu *(Calistrat Hogaş şi începuturile liceului din Piatra-Neamţ. Curentul literar* 6 Sept. 1941). Acesta găseşte, în arhiva liceului din Piatra, unele informaţii necesare umplerii statului personal, procurate în 1870, de Hogaş însuşi, care se întemeia pe actul Mitropoliei, dîndu-şi deci ca dată a naşterii anul 1848.

Dacă în sfîrşit, ar fi să ne mai referim odată la scriitor, amintirile lui de student din *La Călugărie* conţin, oricît de vag, aceeaşi indicaţie. În „vara anului 1868" Calistrat va fi dus de tatăl său la Mitropolie, în faţa lui Calinic Miclescu, cu a cărui învoire va fi lăsat aci, unde i se va da locuinţă pe tot timpul cît avea să urmeze învăţăturile de Universitate : pentru hrană, studentul va da lecţii particulare în oraş, întîi unui elev de cl. III-a gimnazială, poreclit mai tîrziu „Buduşcă" şi care nu e altul decît, după cum se mai ştie încă, viitorul P. V. Grigoriu, nepot al lui Edgar Quinet şi traducător de versuri la *Convorbiri Literare ;* iar apoi va da tot un fel de lecţii unui tînăr Karl, cam de seama sa, neidentificat azi. Acest Karl apare însă după o serie întreagă de întîmplări care au trebuit să-i mănînce studentului ceva timp, aşa că într-un fel putem şti că al doilea elev este din 1869. Faţă de micul Buduşcă, acesta era un elev *sui generis*, destul de înaintat ca vîrstă şi destul de înapoiat ca învăţătură. Ne interesează însă numai vîrsta lui. Mamă-sa, la întrebarea studentului, îi mărturiseşte, cu oarecare codire de situaţia lui de subnormal, ca fiind de „vreo optusprezece ani...". „Optusprezece ani ! exclamă Hogaş, va să zică numai trei ani mai mic decît mine : atunci am putea lega chiar prietenie amîndoi". Că mama acestui Karl declarase vîrsta adevărată sau nu a feciorului ei, e altă chestiune. Fapt este că, dacă noul elev ar fi avut atunci optsprezece ani, Hogaş ar fi avut numai cu trei ani mai mult decît el, fiind de douăzeci şi unu de ani în 1869. Socoteala e deci limpede : scăzîndu-i-se vîrsta, studentul de atunci era născut la 1848.

VLADIMIR STREINU

LEONTIN SĂLĂJAN

La 28 august a încetat din viaţă, în urma unei grele suferinţe, tovarăşul Leontin Sălăjan, membru al Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, general de armată, ministrul Forţelor Armate ale Republicii Socialiste România.

Activist de seamă al Partidului Comunist Român şi al statului nostru socialist, tovarăşul Leontin Sălăjan şi-a închinat întreaga viaţă luptei revoluţionare a clasei muncitoare, cauzei socialismului, înfăptuirii celor mai înalte idealuri de libertate, independenţă şi progres ale poporului român, înfloririi patriei.

Născut la 19 iunie 1913, în comuna Santău din raionul Carei, regiunea Maramureş, într-o familie de ţărani săraci, tovarăşul Sălăjan a început să lucreze de la vîrsta de 14 ani ca ucenic la căile ferate, devenind apoi muncitor lăcătuş. Din fragedă tinereţe a cunoscut viaţa grea, plină de privaţiuni a oamenilor muncii, exploatarea la care aceştia erau supuşi în trecut. Sentimentele sale de revoltă şi protest împotriva nedreptăţilor sociale îl determină să se înroleze, încă din anii uceniciei, în mişcarea muncitorească. În conducerea sindicatului ceferiştilor din Timişoara, el a participat activ la organizarea de acţiuni pentru apărarea drepturilor muncitoreşti.

Lupta sa devotată pentru interesele proletariatului îl apropie de Partidul Comunist Român, detaşamentul cel mai înaintat al clasei muncitoare, în rîndurile căruia este primit în toamna anului 1939. Era perioada unor profunde frămîntări sociale, a unei ascuţite lupte duse de forţele progresiste cele mai înaintate, în frunte cu comuniştii, pentru apărarea libertăţilor democratice, a suveranităţii şi independenţei României. Însufleţit de un fierbinte patriotism, tovarăşul Sălăjan s-a dăruit cu abnegaţie şi spirit de sacrificiu luptei antifasciste, antihitleriste, organizate de Partidul Comunist Român.

În anii grei ai dictaturii militaro-fasciste, cînd partidul se afla în adîncă ilegalitate, tovarăşul Sălăjan munceşte cu devotament ca membru al Comitetului judeţean Timiş-Torontal al P.C.R. şi ulterior ca secretar al Comitetului regional Banat al P.C.R. Urmărit de organele represive ale regimului burghezo-moşieresc, Leontin Sălăjan dă dovadă de un înalt spirit de clasă, de combativitate comunistă, desfăşoară o neobosită activitate revoluţionară. Împreună cu alţi militanţi ai partidului comunist a participat la organizarea grupului de partizani din munţii Carasului, precum şi a numeroase acţiuni de sabotare a războiului la Reşiţa, Arad, Bocşa, Timişoara.

După eliberarea ţării de sub jugul fascist, Partidul Comunist Român încredinţează lui Leontin Sălăjan sarcini de răspundere în conducerea Comitetelor regionale de partid Timişoara şi Oradea şi apoi în aparatul Comitetului Central al partidului. Din 1945, de la Conferinţa Naţională a P.C.R. este, fără întrerupere, membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. În 1955, la Congresul al VII-lea al partidului, este ales membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.C.R., iar în 1965, la Congresul al IX-lea, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R.

În anii 1948—1949 tovarăşul Leontin Sălăjan îndeplineşte funcţia de adjunct al ministrului sănătăţii şi prevederilor sociale, iar în 1949—1950 de ministru al construcţiilor. Din anul 1950 lucrează în cadrul forţelor armate ca şef al Marelui Stat Major, apoi ca primlocţiitor al ministrului, iar din 1955 ca ministru al Forţelor Armate ale Republicii Socialiste România. El a muncit intens pentru continua desăvîrşire a pregătirii sale militare ; în 1953 a absolvit cursul special superior la Academia militară generală. Tovarăşul Leontin Sălăjan a adus o preţioasă contribuţie la înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare a forţelor armate, de întărire a capacităţii de apărare a ţării, de educare a ostaşilor în spiritul dragostei nemărginite faţă de partidul comunist şi patria socialistă.

Începînd din 1946, el a fost ales deputat al Marii Adunări Naţionale în toate legislaturile.

Ca militant de seamă al partidului şi statului, tovarăşul Leontin Sălăjan a fost însufleţit în întreaga sa activitate de ataşament puternic faţă de cauza partidului comunist, de dragoste înflăcărată faţă de popor şi de patrie, cărora le-a consacrat întreaga sa capacitate şi putere de muncă.

Partidul şi guvernul dau o înaltă preţuire activităţii revoluţionare îndelungate a tovarăşului Leontin Sălăjan, meritelor sale deosebite în construirea socialismului, în întărirea statului socialist. El a fost distins cu titlul de Erou al Muncii Socialiste, cu ordine şi medalii ale Republicii Socialiste România.

Prin încetarea din viaţă a tovarăşului Leontin Sălăjan, Partidul Comunist Român, statul socialist, întregul nostru popor pierd un fiu credincios, un luptător devotat pentru cauza socialismului, pentru progresul şi înflorirea României socialiste. Amintirea lui va rămîne veşnic vie în inimile comuniştilor, ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

CONSILIUL DE MINIŞTRI AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

coşbuc

Cînd rostim numele lui George Coşbuc îi asociem spontan darul de a fi trecut în măsura versului elementele atît de specifice sensibilităţii noastre şi cadrului în care ea îşi manifestă cu vigoare nenumăratele înfăţuri. Amintind numai titlurile celor două volume care şi-au cîştigat clasicitatea **(Balade şi idile** şi **Fire de tort)** e de ajuns pentru a sesiza structura epică, narativă a versului coşbucian, transpunere strălucită a motivelor atît de familiare folclorului nostru. Într-adevăr, la nici un alt poet din literatura română nu întîlnim mai viu şi dinamic intuită firea unui popor harnic, tenace în munca a înţeleasă ca datorie nobilă legată de un peisaj înrudit prin frumuseţe cu acela din vechile cîntece şi balade populare. Aşa se explică entuziasmul sincer al unui avar al superlativului care a fost I. L. Caragiale. La apariţia **Baladelor şi idilelor,** autorul **Scrisorii pierdute,** îngrijorat de inflaţia epigonică din poezia epocii, scria : „Pe cîmpul vast al publicisticii române, pe care creşte atîta spanac des şi abundent, a apărut, în sfîrşit, zilele acestea, şi un copac... tot mai sănătos şi mai trainic, înfruntînd gustul actual şi vremea cu schimbările ei capricioase şi făcînd din ce în ce mai multă fală limbii noastre româneşti — un volum de **Balade şi idile** de George Coşbuc".

De la feeria din **Nunta Zamfirei** pînă la strigătul de revoltă din **Noi vrem pămînt** vibrează o gamă cu nenumărate accente, sunetul fiind greu de confundat, orice poezie avînd acel timbru original, de o cuceritoare simplitate. Se poate spune că George Coşbuc constituie prin poezia sa o lecţie de puritate a expresiei, străină oricărei infiltraţii baroce. E fără îndoială produsul unui rafinament, rezultatul unui contact intim cu valorile culturii clasice şi paralel cu tot ceea ce reprezintă tezaurul folclorului nostru. În acestă dublă sorginte a versului coşbucian rezidă pe de o parte sunetul versului amplu, alexandrinul clasic, dar şi măsura scurtă, proprie cîntecului popular. Marea receptivitate la această poezie o întîlnim chiar în epoca apariţiei volumelor lui Gh. Coşbuc şi astăzi o găsim sporită de admiraţia generaţiilor succesive, de sentimentul unanim că autorul unor poeme ca **Noapte de vară, Cîntecul fusului, Crăiasa Zinelor, Vestitorii primăverii. Trei Doamne şi toţi trei, La oglindă, Moartea lui Fulger, Mama, Dragoste învrăjbită, Noi vrem pămînt** poate fi considerat printre cei mai de seamă reprezentanţi ai liricii noastre, în opera căruia îşi păstrează intensitatea sentimente şi întîmplări legate de specificul vieţii poporului român. Neliniştea erotică, înfiripărea înfiorată a iubirii, dialogul frust în jurul primelor emoţii sentimentale, cadrul ospitalier al naturii într-o totală comunlune cu eroii „Idilelor" cunoaşte nenumărate variante ca şi aprinderea pe teme istorice în ritmul marilor balade. Conştiinţa militantă a poetului stă la baza acestor versuri care în patetismul lor au şi valoare de ars poetica :

Sînt suflet în sufletul neamului meu
Şi-i cînt bucuria şi-amarul —
În ranele tale, durutul sînt eu
Ş-otrava de-odată cu tine o beau
Cînd soarta-ţi întinde paharul.

. . . . . .

Sînt inimă-n inima neamului meu
Şi-i cînt şi iubirea şi ura —
Tu, focul, dar vîntul ce-aprinde
sînt eu ;
Voinţa ni-e una, că-i una mereu
În toate ale noastre măsura.

Fiinţa poetului se confundă cu a poporului căruia îi aparţine şi-şi manifestă bucuria sau ura cu puterea pe care i-o insuflă o colectivitate decisă să-şi apere orizonturile unde a statornicit-o istoria. Melancolia pastorală întretăiată de sunetul domol al buciumului, cîmpia protejată de crestele austere ale Carpaţilor, apele înfrăţite simbolic, omul dîrz şi optimist, totdeauna în stare să domine durerea, apar pe rînd

LIVIU CĂLIN

(Continuare în pag. 7)

547851

SPORT

am venit să vă batem!

Imaginea echipei spăsite, înfricoşate de ideea de a juca pe un teren străin, începe să dispară. Săptămîna aceasta musafirii s-au obrăznicit. Gîndiţi-vă că la Braşov, unde cu greu se putea ciştiga odinioară, Farul şi-a plimbat adversarul şi-a plecat cu 2 puncte după un meci care ar trebui să-l pună pe gînduri pe Ploieşteanu; gîndiţi-vă că la Piteşti, pe San-Siro (sau la Craiova este San Siro?), Dinamo-Bucureşti, *după 80 de minute de căutări s-a hotărît să spulbere timorarea tradiţională şi să ciştige detaşat un meci pierdut pe hîrtie; gîndiţi-vă că la Cluj,* Progresul *n-a ţinut seama de calculul hîrtiei şi i-a luat* Universităţii *aplauzele obişnuite ale spectatorilor, gîndiţi-vă... dar nu-i momentul să ne oprim?*

Chiar la Bucureşti am putut vedea că nici U.T.A. *şi nici* Politehnica *nu sînt nişte formaţii resemnate, dimpotrivă.* Rapidul *şi* Steaua *au gîfiit destul pentru a termina onorabil, aşa că punctul obţinut de* C.S.M.S. *la Ploieşti în faţa* Petrolului *nu mai surprinde pe nimeni. A fost etapa curajului, a confirmării concepţiei ofensive. S-a jucat pretutindeni deschis, fără prejudecăţi, demonstrîndu-se, dacă mai era nevoie, că terenul propriu poate exista pretutindeni.*

Şi-acum cîteva lucruri luate la bani mărunţi...

Giuleştenii nu ne mai fac impresia unei formaţii sudate, capabile de rezultate răsunătoare. Răsmeriţa psihologică iscată în acest unsprezece redutabil în ultimii ani se resimte. Duminică, în faţa arădanilor, Realul *părea sufocat, mingea a fost plimbată pe metru pătrat şi rezultatele s-au dovedit a fi detestabile. Drept care infidela galerie a bucureştenilor a trecut expres de partea oaspeţilor, cum s-a mai întîmplat şi în alte ocazii. Chiar goarna lui Tudorică suna trist ca la o înmormîntare. Să credem că azi gărarii se vor reabilita? Dee Domnul, dar parcă trompeta feroviarilor a dat-o pe „silence"... şi e păcat!*

Miercuri pe Republicii *în faţa unui stadion arhiplin,* Steaua *a trepidat în ultimele 45 de minute pentru rezultat. Studenţii din Timişoara cu un portar mai inspirat şi cu o apărare mai de doamne ajută ar fi reuşit o surpriză de proporţii. Ce-i drept, şi forma lamentabilă a arbitrilor a ajutat puţin norocul, dar nu putem să aruncăm totul în spinarea greoiului domn în negru, rătăcit prin mijlocul terenului, încurcînd mereu jocul.*

La drept vorbind mă miră că o linie defensivă cu atîtea nume cunoscute, cum e cea a militarilor, a putut fi străpunsă cu atîta uşurinţă. Tremur pentru Suciu şi pentru Hajdu de aici înainte. Nici revenirea lui Constantin despre care s-a scris atît nu mi se pare convingătoare. Este adevărat că profesorul serveşte încă în stil mare, dar benzina e puţinică. După prima repriză căpitanul (cam gălăgios şi agresiv) al militarilor a dispărut cu totul şi, cu mai mult calm, oaspeţii ar fi putut să le facă bucuria bucureştenilor. Nu ne-a plăcut de loc Suciu, nu ne-a plăcut Pantea, nu ne-a plăcut Sorin Avram şi nici chiar Voinea, mai incisiv ca de obicei, dar departe de speranţele puse în el.

Politehnica *cu o echipă tînără şi temerară a fost aplaudată la scenă deschisă. Cu nişte fundaşi lipsiţi de experienţă, jucînd cam anapoda la ofside, studenţii nu puteau emite multe pretenţii, dar nici o echipă de dispreţuit n-au fost. Regep, marcînd şi un gol ca pe* Wembley, *cum se exprima un spectator, s-a impus net selecţionerilor care tot se vaită că nu au un atacant redutabil. Ce-ar fi să-l încerce şi pe băiatul ăsta pe care Dumitru Nicolae l-a cam tăvălit pe gazon...*

Cam atît, dar nu putem încheia fără un cuvînt bun adresat performerilor etapei: Farul, Progresul, Dinamo-Bucureşti.

EUGEN BARBU

P.S. Miercuri pe Republicii *organizatorii meciului au închis poarta de acces la masa presei încă de la ora 16,15. Adică cum vine chestiunea asta tovarăşi? Trebuie să ne culcăm de cu seară în tribune ca să căpătăm un loc acolo unde ni se cuvine? Pe cînd un ciomag la intrare şi o triere bărbătească? N-ar fi cazul să se ocupe cineva în mod serios de această treabă şi aşa destul de neglijată?*

DARIE NOVĂCEANU:

păsări de lut

Nu se poate reţine o oarecare nedumerire la încheierea lecturii acestui volum de versuri; iată un poet care nu vrea să mimeze nici pe Sandburg, nici pe Barbu, care are curajul de a fi el însuşi şi ale cărui versuri slabe — sînt şi de acestea în volum — le simţi imediat ca atare, fără a mai fi nevoit să dezlegi rebusuri. În spatele acestui curaj se ghiceşte o reală forţă creativă. Originalitatea poetului este de ordinul transpunerii scrupuloase a ideii. Lipsită de dramatism în general — de acel dramatism interior care generează marile poeme — poezia lui Darie Novăceanu este de extracţie intelectuală, însă nu livrească. Foarte multe din poeziile acestui volum sînt scurte meditaţii, legende lirice pentru cîte un tablou, inscripţii în genul celor argheziene sau invocaţii sobre, nelipsite de un patetism discret dar sensibil. Toate aceste ipostaze se realizează în general prin notaţii scurte, severe, căutînd şi găsind — cuvîntul adevărat, care le înaripează expresia. Uneori însă lipsa acestei perfecte armonii, aproximaţia expresiei, aruncă poezia în banalitate, pentru că nu-şi realizează principala calitate: transmiterea exactă a senzaţiei. Aceste caracteristici pot îndreptăţi afirmarea unui „clasicism" al poetului, nu numai de natură temperamentală, ci şi de structură artistică. Moralitatea se ghiceşte cu uşurinţă în spatele celor mai multe „inscripţii", multe putînd fi asimilate tocmai epigramelor clasice pe care se străduia să le împămîntenească la noi neînţelesul Samson Bodnărescu. Altele au limpiditatea şi cadenţa unor maxime. Mai toate au ca motor al poeziei, cum spuneam, meditaţia lirică: *„Cînd va rugini vîntul / prin crengile arborilor, / smulgînd în suliţi reci / frunzele, părul, perdelele, / nu privi drumurile, să nu auzi / cum coboară umbra-n pămînt, / să n-auzi cum vine tăcerea / umplînd, pe sus, golul aripilor. / Înfăşoară-te-n primul surîs / de dragoste şi rămîi acasă / printre vîrstele simulate, / sub nivelul amintirilor. / Trebuie să aflăm cît mai tîrziu / culorile ultime ale desfrunzirii. (Cît mai tîrziu).*

Tot meditaţie este punctul de plecare al citorva poezii de tipul celor pe care le-am numi invocaţii, în care patetismul conţinut al celor mai multe debordează în versuri vibrante, inspirate de un sentiment ce covîrşeşte obişnuita reţinere a poetului. Cea mai caracteristică şi probabil cea mai bună poezie a volumului este *„Scrisoare netrimisă"*, poezie de fină şi clasică sinceritate: *„Pentru că eu am dus aceste braţe / ca pe nişte crengi, în ochii mei, / şi astăzi duc o umbră adîncită, o tristeţe, / o tulburare-n care nimeni / nu-şi recunoaşte chipul şi se-ndepărtează, / lăsîndu-mă să te-mplinesc din amintire, / din gesturi neluate-n seamă altădată, / din drumuri, şi din arbori, şi din mine, / din nasturele lipsă şi din aer, / căci voi, femeile, întotdeauna / ştiţi să plecaţi altfel ca noi, / făcîndu-vă mereu simţită lipsa."*

Obîrşia intelectuală a unor poezii se trădează însă în filigranul foarte precis desenat al *Carnetului spaniol* (cu excepţia *Baladei pe Guadalquivir*) sau al *Tripticului pentru o cronică*, după cum intenţia moralizatoare degenerează uneori în abstractivism (*Ni-s palmele*). În general însă, expresia este echilibrată chiar în momentele de tensiune, realizînd — în contrast cu proporţiile reduse ale poeziilor — o impresie de monumental, de perenitate. Zbuciumul sentimentului este copleşit parcă de amploarea meditaţiei şi gestul se converteşte spre maiestuos. *„Fîntîni fără găleată" „Te-am biciuit cu sărutări, / ţi-am adunat / tot sufletul pe buze / / te-ai uitat la el şi nu l-ai ştiut. Ţi-am fulgerat umerii / îmbrăţişîndu-te dincolo de ore şi drumuri: / copacii simţeau cum le cresc frunzele, / tu nu le-ai simţit. / Şi-acuma pleci, Pămîntul / ţi se ridică pe glezne şi cade. / Eu sap în el, cu stelele, cînd mor. / fîntîni adînci. Fără găleată."* Universul poeziei lui Darie Novăceanu se defineşte, în strînsă congruenţă cu clasicismul său temperamental, printr-o arie cuprinzătoare, de cuceritor umanism.

MIRCEA ANGHELESCU

cărţi ● cărţi ● cărţi

ILIE CONSTANTIN

clepsidra

Ne găsim în faţa unui nou volum al lui Ilie Constantin, care, după faza amoebică a căutărilor de început („Vîntul cutreieră apele", „Desprindere de ţărm"), se găseşte acum în zona fascinaţiei timpului. „Clepsidra" este simbolul dublu al trecerii timpului, o dată prin curgerea ireparabilă a de nisip, a doua oară prin nisipul însuşi, piatră con la degradare prin durată.

Leit-motivul liric al cărţii este timpul care scufundă într-un etalon unic („Vor trece săptămîni de valuri/ şi albatroşi şi ani/ de cer şi de singurătate"). Sub mas său elementele se ondulează permanent într-o dev odihnă. Nimic în sine nu dobîndeşte valoare decît pr Singurătatea în sine nu are sens. Singurătatea continu pustie", poate transforma pe cel mai rău om în cel prin înrădăcinarea nostalgiei de oameni în sufletul e: „Şi nimeni nu se va mai naşte/ apoi pe suprafaţa lun bun, mai om, mai solidar/ decît acest nefericit/ de pe ţărm al mării/". Simbolurile lui Ilie Constantin sînt mente ale mişcării, deci durată. „Existenţa pe aripi" e u debutînd plicticos şi obscur, dar metafora supremă căile meditaţiei: planorul care se desprinde de cablul corare, dobîndind libertatea zborului, semnifică o existenţ nă dincolo de pragul conştiinţei mature, stăpînă şi răspunzăt de evoluţia ei ulterioară. Motocicleta gonind de-a lungul lan de grîu care trece vizibil de la verde la copt, este traiectc vîrstelor; praful care albeşte timplele drumeţului, ca şi u brele oboselii de pe frunte sînt insemnele agresive ale băt neţii. Dincolo de creştere e declin („Că **nu mai cresc!** Si voi fi de-nalt,/ Oprit, parcă de-un prag de sus"; „E izb **limitei** sub stele", exclamă poetul, la apropre treizeci de Dincolo de declin urmează o nouă creştere („Tată, ... aş răbdător de la mine:/ trecerea vieţii în altă durată,/ ţie meni să dau şi să provoc viitor").

Moartea însăşi se petrece în afara timpului, neafectînd însemnînd numai o trecere într-o formă nouă de spaţiu: „P visam, poate trăiam/ enorme semicercuri de clepsidră/ una ape, alta de pămînt;/ şi auzeam cum plajele foşnesc/ în g de clepsidră, uniform,/ iar eu eram, o dată cu nisipul,/ gata trec, înduioşat, naiv,/ (prin moarte) dintr-un semicerc în alt (Clepsidra).

În acest poem, de zece ori mai mare decît citatul de mai su înălţimea ideii o capătă doar rîndurile transcrise. Restul bavarderie elegantă. Poetul se lasă furat de sine însuşi, tulbu rîndu-şi durerea timpului în cuvinte. Dar această durere exis real, dialectică şi nespeculată în accepţiile ei fundamentale. I îi acordă lui Ilie Constantin certificatul de poet matur.

DAN URSULEAN

CENTENARUL COŞBUC

În anul „Centenarului Coşbuc", editurile noastre au scos de sub teascuri o sumă de cărţi cuprinzînd scrierile marelui nostru poet sau scrieri despre viaţa şi opera lui.

La Editura tineretului au apărut micromonografia G. Coşbuc, **de D. Micu şi volumul** Poezii **în colecţia Biblioteca şcolarului, urmînd ca în curînd să apară o carte de** Cîntece, **bogat ilustrată, cu versuri ale lui Coşbuc pentru copii.**

Editura pentru literatură — care din 1950 pînă azi a publicat opera coşbuciană în peste 700 000 exemplare, de menţionat fiind ediţia în două volume din colecţia Clasici români, apoi ediţia bibliofilă, precum şi cele două tomuri de Comentarii la Divina Comedie **(I, 1963; II, 1965) — a oferit de curînd cititorilor versurile poetului în două volume,** Fire **de tort şi** Cîntece de vitejie, **din colecţia B.p.t. Se află în lucru:** Versuri alese, **o ediţie bibliofilă, format mic, în 3 000 exemplare;** Coşbuc **văzut de contemporani şi, separat, cele două celebre traduceri,** Odiseea **lui Homer şi** Antologia sanscrită.

BILETE DE PAPAGAL

Revista ARGEŞ (nr.3) publică un admirabil Bilet de papagal *al marelui nostru poet Tudor Arghezi din care desprindem aceste rînduri:*

«Mi se cer sfaturi despre cum se scrie şi despre cum se începe scrisul. Personal, n-am cerut niciodată sfaturi de la scriitorii cu nume făcute. Ba însuşi Caragiale, la întîlnirile cu el, îmi spunea că deţine secretele prozei şi că ele mi-ar fi de mare folos. Fără impertinenţă i-am răspuns: „Iubite domnule Caragiale, secretele altuia nu folosesc la nimic... Ele trebuiesc găsite de către chiar începătorii literei scrise...".

Mi-aş permite să răspund global coresondenţilor mei că e nevoie, în scris, de ceeace aş numi trei virtuţi teologale: modestie pînă la sacrificiu, exigenţă minuţioasă şi dragostea limbii moştenite. Deci cunoaşterea însufleţită a tradiţiilor noastre, a literaturii, scrisă de cînd ne-am pomenit, de marii noştri înaintaşi, lipsiţi, de tipar, de invidie şi înfumurare.

Mă uimeşte, răsfoind foile literare, un aşa numit modernism, calificare a unei facilităţi nerecomandabile, care necinsteşte limba Mioriţei. Un singur modernism e de tolerat: noutatea spirituală şi a expresiei curate.

Îţi recomand, iubite corespondent cu visuri literare, răbdarea, pînă la sclavie, perseverenţă, muncă de zi şi noapte ca o închinăciune pentru graiul nostru şi un omagiu marilor noştri scriitori. Căci mai e ceva adevărat: valoarea scrisului românesc a putut să atingă toate înălţimile de intelect. Un scriitor român are la îndemînă o literatură ştiinţifică şi literară şi tot ce-i necesar la perfecţionarea personalităţii. Tineretului i s-au creat condiţii de viaţă şi înţelegere, i s-a pus la îndemînă toată uşurinţa marei culturi, tiparul e cu el, editurile îl slujesc şi bunăvoinţa timpului nostru îi dă dreptul să se manifeste pe toate dimensiunile lui şi în toate esenţele lui Ce-i cere viaţa care-l aşteaptă? Seriozitate, adevărată şi adîncă seriozitate. O disciplină severă. O conştiinţă la tot pasul şi la toată îndeletnicirea.

Să nu ne fie ruşine de ce a realizat neamul nostru de la Cantemir, prin Eminescu, pînă în zilele noastre.

Prin urmare, iubitule corespondent, ridică-ţi fruntea în Luceafăr, crezînd în menirea dumitale şi sărută-ţi în fiecare seară condeiul cu care vrei să încerci posteritatea.»

Minunate cuvinte pe care ne face plăcere să le reproducem mai ales în atenţia gentilor de cafenea, a „noii pleiade" înfumurate ce se tot latură reciproc într-o revistă cu nume pretenţios, destinată celor mai tineri muritori de condei.

PANORAMA ULTIMELOR APARIŢII

Revista SUCEAVA într-o cam stridentă paginaţie publică un foarte frumos articol al acad. Geo Bogza, intitulat „Inima mea la Suceava", reportaje, însemnări, proze, şi versuri, precum şi un interesant studiu al lui Traian Chelariu: „Probleme de structură a versului în Mirabila sămînţă*". Să nu fi existat poezia lui Victor Teiosanu pe care o reproducem pentru hazul ei, totul ar fi fost în regulă.*

Iată mostra:

Hipertensiune

Mi-am privit inima în coaja de aur a lunii / Ca într-o veritabilă oglindă... / Pupilele ochilor mi-au crescut uluite: / Inima mea, cu tensiunea crescîndă, / Inima mea de zbătea învrăjbită! / / Am exclamat surprins: am hipertensiune! / „Nu! — inima profetic mi-a strigat — / Eu bat în ritmu-acestor vremi — minune / Şi-mi creşte tensiunea neîncetat".

Asta nu înseamnă că în aceeaşi pagină a merituoasei reviste nu întîlnim versuri frumoase sub semnăturile Revecăi Prăştinaru şi a Florinei Paşcanu.

În CRONICA de săptămîna aceasta, semnalăm articolul foarte bine scris al lui Dumitru Isac, cu titlul: Exigenţele publicisticii, *cu interesante observaţii la adresa criticilor literari, precum şi microstudiul „Modernitatea şi permanenţa lui El Greco", semnat de George Popa.*

Excelent se prezintă la al doilea număr al său, publicaţia constănţeană TOMIS, apărută într-o grafie subtilă. Ne-au reţinut articolele: Camil Petrescu şi Proustianismul *de Alexandru Protopopescu şi mai ales „Literatura şi antropologia filozofică", semnat de Nicolae Balotă.*

LOGOREEA PE UNDE MEDII

De mai multe luni în activitatea mai mult decît meritorie a posturilor noastre de radio se simte un asalt oratoric care nu face decît să dăuneze emisiunilor urmărite cu atîta interes de către milioane de ascultători. Pe lîngă minutele dedicate literaturii şi ştiinţei foarte bine venite, pe lîngă revista presei, desele radiojurnale, pe lîngă prezentările viitoarelor programe, la care mai adăugaţi poşta, mai adăugaţi Universitatea radio, şi ea urmărită cu o atenţie majoră, Limba noastră, Noapte bună copii, *Serile pentru tineret (unele cu puţină muzică şi multe, prea multe sfaturi),* Tribuna radio, Cine ştie ciştigă, *montajele literare muzicale (mai mult vorbite decît cîntate),* Cărţi care vă asteaptă, Sumarul presei centrale *(ce nu poate lipsi),* Sfatul medicului, *emisiunea de basme,* Amfiteatru literar, Actualitatea agrară, *Anunţuri cu muzică (vorbă să fie),* Radio-racheta pionierilor, Coordonate culturale, În slujba patriei, În jurul globului, Radiosimpozion, Atenţiune părinţi, Teatru radiofonic, Teatru scurt, Inelus-învîrtecuş, Carnetul plastic, Momentul poetic, Revista literară radio *(bravo pentru ideia de a fi reînfiinţată!),* Ştiinţă, tehnică, fantezie, Dialog cu ascultătorii, Să citim împreună, De ce? Unde? Cînd?, Oameni de seamă, *etc, etc. (iată enumerarea ne-a şi obosit!) sîntem siliţi să ascultăm şi lungul pomelnic al numelor celor ce au cerut să se cînte melodia „Pe litoral" sau „Luna la Mamaia" ca să nu mai vorbim despre emisiunea veselă, care numai veselă nu este. N-ar fi nimic dacă după un mai vechi şi rău obicei, unele simfonii n-ar fi comentate cu totul lamentabil, dacă în aşa zisele montaje literar muzicale n-am auzit cele mai sinistre platitudini în loc să-l ascultăm pe Grieg, ori pe Beethoven. Logoreea pe unde medii face ravagii. Introducerea în aşa zisa muzică grea a fost exercitată cu destulă osîrdie de ani de zile. Poate ar fi timpul să ni se ofere şi concerte simple că de speakeri ce se visează actori sîntem sătui!*

În legătură cu muzica simfonică mai trebuie adugat că ea a fost mutată cam cu totul pe undele UKW. Cum posesorii de aparate capabile să prindă şi Bucureşti 3 sînt destui de puţini, ce-ar fi să se mai transfere cîte ceva şi pe Bucureşti 1 şi 2?

Şi mai bine dozate conferenţele, tovarăşi, pentru Dumnezeu! Că mai există biblioteci, cărţi, săli de cursuri...

„CREATORII" ŞI RUDELE LOR

De mai mulţi ani în timpul vacanţelor, caselе de creaţie ale scriitorilor şi artiştilor, depinzînd de Ministerul Culturii, sînt invadate de către persoane cu totul necunoscute. La Peleş la Bran sau la Mogoşoaia pot fi văzute mamele, soacrele, fraţii şi surorile unor autori de texte uşoare, sosiţi cu mic cu mare şi copii, se înţelege, puşi pe o vacanţă veselă, jucîndu-se de-a baba oarba, de-a hoţii şi vardiştii şi de-a Buffalo-Bill. Cum din cînd în cînd, la aceste aşa zise case de creaţie vine şi cîte un scriitor el este silit din pricina hărmălaiei, să-şi facă iute bagajele şi să fugă unde vede cu ochii. La o anchetă sumară se poate constata că aria creatorilor şi a artiştilor a fost considerabil lărgită şi pe culoarele acestor case destinate unui scop precis pot fi întîlniţi ingineri, doctori, funcţionari la CEC sau la Metalurgie, etc. Toate ar fi bune, dacă în momentul cînd cei îndreptăţiţi să ocupe aceste locuri pentru care SE COTIZEAZĂ LA FONDUL LITERAR şi la alte Fonduri, cerînd cena ce li se cuvine, ar fi răsplătiţi. Numai că, invariabil, în cursul lunilor de vară, ei sînt refuzaţi cu o candoare demnă de o cauză mai bună: nu mai sînt locuri!

Cine ne poate răspunde de ce scriitori ca Ion Lăncrănjan şi N. Tăutu nu au putut căpăta un loc la o astfel de casă în cursul lunii august şi pe ce motive?

Pentru că dacă ni se va spune că Peleşul era plin cu genii, noi vom publica numele lor.

PREFEŢE ŞI PREFAŢATORI

Prezentarea scriitorilor este un act necesar şi noi salutăm pe harnicii cercetători onesti, gata să facă o muncă migăloasă întru servirea culturii. Numai că trebuie adăugat că începuse să se iveaască o serie de „specialişti", puşi pe căpătuială care au transformat această onorabilă îndeletnicire într-o operaţie comercială de ţi-e mai mare dragul. Un paragraf al legii drepturilor de autor prevede că dacă prefeţele depăşesc 20 de pagini ele vor fi plătite şi la tiraj şi atunci, înţelegeţi cum devine chestiunea. Se înmulţesc citatele din ceea ce vom citi mai depart se înmulţesc referirile ba nale şi aşa mai depart De unde şi abuzul de p gini inutile.

Ce spun editurile?

Nu de alta, dar am v zut cum peste noapte, p feţele alungite devin si dii, şi din studii se ca în vieţi romanţate şi u aşa se trăieşte o viaţă i treaţă de pe urma ci ştie cărui răposat. Şi se cuvine...

TOUTE PROPORTION GARDÉE

„Trainic şi dur, bazal se despică şi se şlefuieş greu, numai de meşte şi răbdători. Zid de c tate, monument sau c loană de templu, străl tînd veacurile, el îşi sf reşte însă necontenit f muşeţea simplă. Pr ca o încremenire oa şi rece, el înspăimîntă doare, aşa cum însu timpul despuiat de gî durile şi faptele oamen lor, a putut să devină simbol întunecat, crud morţii şi zădărniciei.

Demiurg, poetul de leagă însă tainele pietr şi timpului, descifrîn din liniştea lor mută neagră, culorile, zbat rile şi cîntecul vieţii, gr vate în veşnicie. Aru cîndu-şi antenele pînă izvoarele lucrurilor, descoperă forţele car schimbă mereu, la sci pitul zorilor şi dogoare amiezii, unitatea mirac loasă dintre devenire istorică şi semnificaţiile ei profunde şi actuale".

Au despre Eminesc scrie oare poemul de m sus reputatul critic cl jan Ion Lungu (Tribun 25 august, „Cronica lit rară"?) Despre Arghez Blaga sau un altul dintr marii gînditori ai poezi noastre? Să vedem m bine lămurirea lui I Lungu.

„Formulînd aceste co sideraţii m-am gîndit, fapt, la două din poezi lui Miron Scorobete, cluse în recentul său lum Fîntîni. (Editura neretului)"

Aha, va să zică stau lucrurile...

ION MUREŞAN

cronica literară

victoria ana tăuşan:

culorile complementare

Cu acest volum Victoria Ana Tăuşan s-a angajat pe drumul personalizării substanţei poetice; pe drumul substanţializării lirice. Ea încearcă — experimentează — un împrumut de personalitate şi substanţializare din aureola unei personalităţi mai generale, şi anume, personalitatea folclorului. Ea încearcă să-l individualizeze, să-l transfere de la anonim la omonim. Cu alte cuvinte autoarea se reîntoarce la originea cîntecului, la impulsurile primordiale care îl generează. O atrag proiecţiile, misterele şi efectele lui, o atrage ceea ce consună în acesta cu modernul, cu actualitatea.

Părăsind net cadenţele autobiografice ale debutului, tînăra poetă se pronunţă, se aventurează într-un peisaj cromatic răsturnat, cu legi nefireşti, într-un peisaj fantast care dilată nesemnificativul pînă la semnificativ, inaparentul pînă la aparent. E sistemul realizării prin antiteze al viziunii onirice populare. Aici coordonatele, sensurile lumii primesc noi dimensiuni, noi valenţe, primesc atribute de cosmos în cosmos. Sistemul este asemănător cu cel al răsfrîngerilor în lentile concave şi convexe. Uneori existenţa terestră şi fizionomia ei sînt comprimate, diform sau uniform, pînă la dimensiuni minuscule, poetul obţinînd întrepătrunderea macrouniversului cu microuniversul, iar alteori el procedează invers: **existenţa** e dilatată colosal unele proporţii **reale, normale** reduse, devin şi mai reduse **în raport cu mişcarea** de translaţie cosmologică **la care sînt supuse** celelalte. Să urmărim tehnica ultimă în această izbutită viziune cu evident mai multe sensuri decît cele aici implicate. Vom avea iniţial — primele trei versuri — reprezentarea clasică a cadrului fizic, domestic, ca apoi din versul următor, amestecul cadrului cu selenicul şi celestul să disproporţionalizeze concretul într-atît încît să emită semnificaţii, adică să se transforme într-o viziune mobilă, într-un univers ireal. Antiteza se află aici nu în subiect ci în subiectul tehnicii; fuzionează însă armonic cu primul: **„Moara veche o-am aflat, / jumătate mai surpat. / Printre roţi şi printre funii / se scurgea făina lunii. / În hamacul de albastru / adormea în pod un astru. / şi paianjenul sorbea / galben singele de stea. / Între doi pereţi de cer, / uşa da spre nicăieri. / Hornul negru, fără fum, / respira păreri de scrum. / / Iată, apa imi arată / cerul coborît deodată, / ca atunci, demult, cîndva, / să înceapă dragostea. / Printre scînduri podul vechi / ne alunecă perechi / şi ferestrele de vînt / schimbă munţi de pază stînd. / Pe deasupra morii, stele. / Moara huruie în ele, / putrezitele aripe / descriind rotund de clipe. / Verde, fosforul din apă / măcinişul vrea să-nceapă, / cum tot curge printre funii / galbenă, făina lunii... / / Aş intra, dar nu mă-ncape / moara-n ceruri argintii... / / Birne lunecînd pe ape. / Aş striga. Ştiu că nu vii." (Pînă în copilărie).** Prin finalul ei poezia lasă o voită notă de ambiguitate care sporeşte senzualitatea peisajului, şi a emoţiei; concreteţea de asemenea. Iată deci cum a fost reprezentată parcă prin reflexele imaginare ale unei picturi pe sticlă, neregăsirea unei vîrste sau a unei iubiri şi implicit senzaţia duratei. Tot în viziunea acestei admirabile similitudini de tehnică picturală — prezentă mai direct, şi ca subiect în alte scurte poezii — dar adăugîndu-i personaje mitice personale, poeta realizează şi cosmosuri infantil-fantastice, avînd delicateţea basmului genuin. Valoarea lor este însă diferită de aceea care le-ar fi menţinut în terestru. Plimbarea lor este, în schimb, sugestiv extraterestră.

Sentimentul timpului îşi găseşte între aceste extreme o cum nu se poate mai individuală şi fragilă tratare în spirit folcloric. Paradoxal, frăgezimea de joc a interpretării temporalităţii universale atinge tocmai gravitatea. Este deci o metodă a răsfrîngerilor, a obţinerii unor efecte lirice prin ceea ce limbajul tradiţional nu obţine. Despicarea minutelor, a anului vechi de cel nou, alarma în faţa zădărniciei sînt enunţate printr-un ton şi o simbolistică de tulburătoare colindă. Atmosfera unei faceri şi desfaceri enigmatice, rituale, se condensează treptat, spartă fiind de un gong final ineluctabil. De fapt tocmai acesta sporeşte metaforic impenetrabilul destin: **„Dintre foi de calendar / şapte cai negri răsar. / Fiecare-n coamă poartă / soare viu şi lună moartă. / Bat potcoavele de frunţi, / se fac vîntul peste munţi, / se aprind pe rînd din cer, / iau în şa bradul stingher. / Fumegînd copita arsă,, / duhul nopţii se revarsă. / / Ultimul din calendar / e un pui de armăsar / alb, cum iarna l-a crescut / pe tăcerea de-nceput / cu o sită de ninsori, / cu mălaiuri reci din sori. / Ziua lui nu-i nici o zi. / Stă pierdut din herghelii. / / Minzul tremură de ducă / lin plutind pe coji de nucă. / Taci. A răsunat pe-aproape / unicornul peste ape. / Vrea să-l spintece. Să taci. / Vin tiriş oştiri de raci. / / Către stînga poţi să-i vezi / melcii-n bulgări de zăpezi, / şi în lună, mai la vale, / bat fierari în nicovale / opt potcoave aurii / pentru minzul meu de-o zi. / / Cînd va fi miezul de noapte, / printre umbre furişate, / botul lui va bea cu mine / spre plecările senine. / Ne vom duce, eu şi el, / după munţii de oţel. / pînă ceasul ne-o ajunge / cu vibrările-i prelunge. / / Taci. Ascultă. Ţine clipa — cînd voi bate cu aripa, / să nu zbor prin înzadar... / la sfîrşit de calendar..." (Noaptea anului nou).**

Punctul maxim al acestui tip de fantazare a simţămintelor, e reprezentat de poema **Ochean,** a cărei încheiere însă mi se pare nereuşită spre deosebire de cele de mai înainte. Sugestia peisajelor ipotetice, oferite, de prima şi a doua poezie citată ne coboară brusc aici, datorită utilizării unei exclamaţii oarecari **(„iată, nu e nici o lună. / O ce linişte nebună!")** la senzaţia unei rime facile, şi nu ne convinge de necesitatea ei organică. De altfel acest tip de exclamaţie, poeta îl suprasolicită.

Totuşi revenind la **Ochean** îl reproducem spre a se observa cum materialitatea fantazării sporeşte, cum o vigoare masculină a exprimării depăşeşte desenul cromatic de pe sticlă, dîndu-i o frustă mişcare gravitaţională: **„Noaptea, un fantastic riu / cade-n cer de pe pămînt. / Crengi tăind cu muchia frunzei, / se împrăştie în vînt — şi acolo jos, în cer, / dedesubtul tălpii mele, / sar în ierburile-albastre / stropii prefăcuţi în stele. / Şi privind mereu la ele, / tulburîndu-mă de riul / invers răsturnat în spaţii, / fiecare pas îmi pare / undeva în constelaţii — firele de iarbă crudă / îmi par vîrfuri mari de plopi, / ce mă-mbată-n legănare. / / Tu îmi treci pe dunga lunii, / îmi faci semne, şi-nsenini / apa lacului de-alături, / care ne-a făcut / vecini / întind mîna pîn' la tine, / dar pe apa vălurită / iată, nu e nici o lună. / O, ce linişte nebună!..."** Este evident că dacă Ion Alexandru şi Ion Gheorghe apelează la aceeaşi sorginte tehnică şi ancestrală, păstrată în eresurile, basmele, descîntecele şi baladele fantastice, dar distilînd-o într-o prozodie modernă, Victoria Ana Tăuşan, rămîne la tiparul ritmic originar, aparţinînd-u-i în limitele acestuia doar elementele de compoziţie şi de sensibilitate. Punct de vedere expus şi de Nichita Stănescu în **Gazeta literară,** dar pare-mi-se într-o consecuţie a disocierilor nu tocmai consecventă. „Aerul folcloric — în versurile V. A. Tăuşan, scrie N. Stănescu — provine mai degrabă din comentariul miturilor populare, comentariu eliptic, beneficiind de cursivitatea versurilor, dar în acelaşi timp presupunînd o temeinică cunoaştere a ritualurilor mitice care nu sînt repovestite, ci sugerate, întotdeauna în sprijinul unei stări de spirit strict individuale". Nu poate fi vorba însă în versurile poetei de „comentariul miturilor populare". E vorba cred, de comentarea unor mituri proprii în conformitate cu cutare idee sau complex de idei şi sentimente, de o comentare în stilul tehnicii prozodice şi de structură a miturilor populare. A comenta conţinutul ultimelor, ar fi inutil şi neinteresant. Ne interesează ce anume mitologizează, ce alte mituri încearcă poeta să le facă populare

Şi cu aceasta nu poate fi ocolită întrebarea: care este ponderea gnoseologică a poeziilor din **Culorile complementare?** Cu excepţia citorva eresuri laice, în care metafizica sentimentelor declanşează delicate ori aspre viziuni lucid onirice **(Căutare, Soarele meu, Semn stelar, Căutare,** etc) poeta scrie şi o poezie a anotimpurilor cu sinonimele lor reflexii sufleteşti şi filozofice **(Orizont inclinat, Drum de dragoste, Peisaj răsfrînt)** scrie şi o poezie a tablourilor, naturiste ori votive **(Tablou cu munţi, Tablou cu ctitori, Mit),** precum şi o poezie inspirată fie de ceramica, culorile şi smalţurile olarului anonim, fie de imaginile extraordinare ale icoanelor pe sticlă. **(Galben de floare, Asemănare pe smalţ, Arşită, Albastru pe sticlă).** De alci poeta poate şi împrumută cromatica versurilor sale, dense în pasta colorată, dar şi cu o anume imobilitate care nu aparţine modelelor Se poate spune că în toate poemele sale se găsesc fragmente din acea formidabilă viziune populară care incendiază cugetarea şi simţurile. Se găsesc aşa, tocmai pentru că substanţa lirică iniţială nu este întotdeauna rodul unor idei depline, ci mai mult al unor fascinante stări vizuale, picturale, sau afective. Ori, mai ales baladele citate, şi încă alte cîteva, demonstrează că această tehnică a fantasticului se umple de conţinut atunci cînd există o pregnantă transcendare a realului, cînd poeta are un prea plin de conceptualizat, cînd jarul ceresc, cum spune ea, arzîndu-i genele trebuie să fie într-adevăr jar (p. 47). Căci ce sînt miturile, eresurile, figuraţia din versurile sale izbutite decît expresia acestui jar sufletesc, — adică concepte personificate. Iată deci că atunci cînd a existat un strat metafizic dens, cînd meditaţia poetei a propulsat o relaţie inedită cu universul, viziunea fantastică — care îi este proprie şi o mînuieşte cu dexteritate — a venit de la sine. Desigur, o impresie de facilitate asupra unor poezii o lasă şi monorima în care este lucrat aproape tot sumarul. Ea tentează uneori la alunecarea prea uşoară pe suprafeţe decorative, de altfel sugestive. Introduse şi aici cîteva inovatii sau variaţii de ritm, poemele Victoriei Ana Tăuşan vor ciştiga în pregnanţă. Sobrietatea estetică a poetei, în faţa poeziei sale şi în faţa bogatei tradiţii lirice a folclorului — sobrietatea experimentului — este o garanţie pentru viitor.

M. N. RUSU

mihai viteazul

poem
de
n. crevedia

Greu de zugrăvit Mihai cel Mare
Ce împărătească-ntruchipare
Uriașă a neamului, ce Față,
Ce sprîncene, arcuri, ce viață,
În tot chipul, în obrajii tari,
În oțelul ochilor săi mari.
Și ca o putere, ca o iarbă
Rară, îi venea roșcata barbă.
Mari ceaprazuri pe brocarturi fine,
Ard pe piept, ca flăcări florentine.
Cum sînt peri pe foaia pălămidei,
Tot astfel pe gulerul hlamidei.
Cît un munte, mare cît un nor,
Cușma cea cu pană de cocor!

Fiul al Pătrașcului cel Bun
Și-al Tudorei singurul vlăstar.
Ban fu al Craiovei — și-unii spun
Că-mpotrivă unul n-avea semn,
Căci era bogat, Fecior de Domn
Si-ntru toate ager, temerar.
Și-au trimis spre dînsul cu urgie
Și l-au fost adus în București.
Neîncovoiat scrîșnea-n frînghie
Prinsul spre osîndele domnești.
Și-ntr-atîț norod și atîta laie.
Au văzut Mihai, pe la chindie,
Cum în tinda Sfîntului Nicolae,
Se sluiea cerească liturghie,
Peste aplecate-obraze multe.
S-au rugat Scriptura s-o asculte
Și armașii voia-i împliniră.
În durere lira-mi se răsfiră:

Alexandru, Domnul, zis Urîtul,
Spuse: Lepădat să-i fie gîtul!
Dar țiganul cărui sta'nainte
O statură dreaptă, un ochi fierbinte,
Nu putu înfăptui omorul:
I-au picat din mînă, greu, toporul.
Ci ursite bune — apoi îi cad,
Căci umblînd cu bani prin Țarigrad,
Pe-Alexandru cel Rău dîndu-l jos
Turcii pe Mihai numiră-n scaun.

Dar și el, același veșnic ghiaun,
Porții i-au rămas necredincios.
Pînă toamna chiar se simte-n floare
Jugul Semilunii să-l doboare!
Neajutorat vroia s-o facă
Doar cu mica țara lui săracă.
Prea vedea cu ochii lui, ca spinii,
Ce se-ntîmplă zilnic cu creștinii.

Domn se arătă frumoasa Fiară,
Bathory și turcul tremurară
Și-alți megiești și leșii și tătarii,
Că precum scriu harnicii pisarii,
Unde era linia mai suptă,
Voievodul s-arăta în luptă.
Că de cîte ori, în încleștare,
S-au găsit Mihai la grea nevoie,
Il trăgeau din cîngi, din strămurare,
Căpitani Mihalcea, Farcaș, Stroie.
La noroaiele Neajlovului,
Steagul verde cade-n mîna lui.
Patru pași, sangeaci și multă hoardă
Le-au trecut românilor sub bardă!
Pînă la Galați sufla văpaia,
Pîn-la Babadag, la Turtucaia.
Beii din Silistra și Vidin
Știu de spaima prințului creștin.
Pînă-n jos la Sofia, departe,
Lunii i-au făcut prăpăd și arderi!

Cînd avu el vreme, ceas ușor
Și pentru Tudora din Tîrgșor!
Mlădioasa, dalba jupînită,
Cu ochi vineți, gura: dulce rod,
Părul — fire lungi, mîna: o frunză,
Care, c-o iubire neascunsă,
L-împletea duios cu a ei viță.
Ca pe-un stîlp, pe mîndrul Voievod!

Turcii-ntinși ca umbra, ca veninul,
Nu răzbiau a-nlocui Hainul.
Al său nume-avea acum o cracă
Pîn-la Rîm, la Curtea Austriacă,
Pînă la Paris, ba și mai va,
Pînă-n turle, pîn-la Moscova.
Iar Sultanul poreclit Mînie
Ii trimite steagul de domnie,
Vorbe preste tot măgulitoare,
Săbii scumpe, pungi cu bani, odoare.

Dar eu bietul, sarbădul cuvînt,
Am eu strune harnice să cînt
Leatu-acela naltul: Una mie
Si cinci sute, nouă zeci și nouă?
Domnitorul, în tunică nouă,
Albă — și lăsînd pe cal să-i cadă
Mantia, tot albă, de zăpadă,
Ce avea brodați frumos cu fir
Soimi, în cioc cu cîte-un trandafir;
Cizme, saftianuri moi, blajine,
Sabia bătută în rubine.
Cel care răpuse Șelimbărul
Castaniu-închis avea răspărul
Cușmei cea cu pană de cocor.
Pe un armăsar de fier călare,
Își făcea Luceafărul intrare
În cetatea Iuliei, cea Albă.
Si ca unui alt izbăvitor, —
I se închinau boieri și talpă
Si odăidii lungi și grele chei
De cetăți aduse de curînd —
Și adînc plecate spre pămînt
Steagurile Bathory Andrei.
Si-nsoțeau cu fală Buzduganul
Stroie, Preda, Radu, trei Buzești
Și Calomfirescu și Băleanul,
Lecca, Theodosie Rudeanul
Și Ivan, cel brav la Șerpătești.
Siujitori învestmîntați frumos
Duc de frîu opt cai de abanos.
Șeile bogat împodobite,
Trîmbițași cu surle aurite.
După toate-aceste canarale,
Șiruri de topoare, lănci și zale.
Apoi lăutarii, vreo trei sute,
Vesel aducînd-o din lăute.

Apoi greu rostind din mădulare,
Două zeci și încă două care
Închinau sub porți vistieria
Toți florinii albi și-argintăria
Grea a Popei Bathory, învinsul.
Dar neodihnit fiind cuprinsul,
Bathory, bătrînul Cardinalul
E străpuns în munte cu pumnalul
De secuii cari pe urme-i stau.

Capul lui, cu două răni, ce-ardeau,
Lui Mihai, pîn-să se crape zorii,
L-au înfățișat făptuitorii.
El, cuprins de-adîncă supărare,
Porunci prin sabie a-i trage
Pe acei cumpliți fără-de-lege.
Hotări și trupul să-i aducă
Și au rînduit o-nmormîntare
Vestea pretutindeni să se ducă.
Și cu chipul mai neîmpăcat,
Mihai însuși carul au urmat,
Cu o luminare-aprinsă-n mînă.

Stăpînea în brat cereasca Vînă
Și luptînd cu frați cu Eremie,
Cel adus polonilor și Porții

Și cu cîți îi scoase-n cale sorții,
Și cu toate duhurile morții.

Veacul una mie șase sute
Toate-mpotrivirile bătute.
Și pe la surîsul lunii Mai,
Și Moldova, Murășul, Banatul,
Neamu-ntreg, de-a lunaul și de-a latul,
Asculta de mîna lui Mihai!

O minune — să nu-i dai crezare,
O nălucă-a fost dumnezeească,
Părintește se desfășura
ochiul lui — ca pajura!

Dar norocul nemaistînd dovadă,
Soarele-a-nceput curînd să scadă.
E același Bathory Sigismund,
Om din cei ce cugetul și-ascund
Rudolf poartă pismă. Negrul Basta,
Tainic li s-alăturară cu oastea.

Deși erau ca o lăsare-a serii,
Nemții-n suliți, cuirasierii.
Mușchetari valoni, francezi zglobii,

Toți în număr optsprezece mii.
Iar Valahul, doar compănii zece,
Lefegii cu inima tot rece.
Alți prieteni chiar de la-nceput,
La vrăjmaș cu caii au trecut.
Lecca, sînge nemehedintean,
Dovedit s-au fost fricos, hiclean,
Lesne înlesnind și mai hiclenei
Toate meșteșugurile Vienei.

Numele acelei risipiri
Bine-i s-o gonim din amintiri,
Căci Mihai prin țara lui, pribeagul,
Murășul il trece-înot cu steagul
Mare al oștirii lui înfrînte.
Intr-acestea, dinspre miază-munte,
Leșii, mulți ca frunza, avînd în frunte
Tot pe Eremia, pe Movilă,
Iarăși fac Moldovei mare silă.
Iar în țară, nou adus în tron,
Apăsa Movilă Simion,
Udrea, prin puținele lui arme,
Încercă urgia s-o răstoarne.
Dar vînzarea fuse mai presus
Si Băleanul Udrea e răpus.
Turcii din Nicopoli și Vidin,
Ca un val de foc și sînge vin.
Ii sfărîmă Preda-ntr-o pădure.
Cerurile însă rămîn sure.
Si la Bucov și la Curtea de Argeș,
Oastea Voievodului de sparge.
Pînă la Buzeștii, mîndrii frați.
Toți boierii spadei luminați
Trec, pe rînd, de cealaltă parte.
Părăsit, olteanul Bonaparte,
Cu moșia la pămînt, polog,
Cu copiii în Ardeal, zălog,
Vrăjile, cum le fierbeau, Sabatul,
Năzui la Praha, spre-Împăratul.

Nemeșii, că ei puneau la cale
Toate aspre frîngerile sale,
Nu puteau, vezi bine, a îndurare
Un valah asupră-le mai mare.
Căpitanul Baba zis Novac,
Prins au fost și-l traseră-n harac.
Jupuit fusese-ntîi de viu.
Și, cu jar, cum scrierile știu,
Cît îl plînse Mihai Domnul, cît
Si pe locul unde s-au săvîrșit,
Porunci să filfîie un steag.

In tîrgșorul dragostelor drag,
Ca un semn de viață, ca o rază,
Se ivea, din flori, o dulce piază,
Ce i-au spus în condică Marula.
Dar s-arată-n ceruri iar Căciula,
Trăia-n el adînc, întreagă, Vatra.
Leatul următor, la Goroslău,
Ierte-i singur Domnul Dumnezeu,
Cade învrăjbitul brațul său
Mai cumplit ca trăsnetul, ca piatra
Si-alte flamuri, alte prăzi l-așteaptă.
Răzbuna Imperiala Treaptă,
Care-l umilise ani de-a rîndul.

Basta însă îi pusese gîndul
Si-ntr-o noapte neagră ca tutunul,
Nouă August, șase sute unu,
Sus, la Turda, neamului, săracul,
Îi cădea în pulbere Capacul!

Și-au rămas nespus săraci de el
Și moșneni și preoți și mișel,
Toată cît era creștinătatea,
București, Tîrgoviște, Cetatea.
Se-sfîrșeau de-un vînt adînc, de jale,
Brazii-n culmi și floarea toată-n vale.
Ceru-ntreg cu stelele-abătute,
Pe niște hotare desfăcute.
Turlă Mînăstirii Dealului
Și Mărita Stanca Doamna lui
Și-s pribegi Coconii lui Mihai,
Floarea, și Pătrașcu-Niculai.
Teodora, maica lui, și ea
S-au fost stins în schit, la Cozia.

ovidiu hotinceanu

pentru celelalte lucruri

Bate iarăși prin mine nebun, vîntul scalen al zăpezilor mari
Cerbi se rănesc cu priveliști de basm
Undeva iarba se răsucește în somn pregătind invazii de turme
Tu, mai puțin dreaptă în cuget,
Mai puțin singură, mai putin pentru mine, mai puțin feerică,
Tu, pentru mine acum, sfîrșitul în alb al culorilor toate,
Și pentru ceea ce te închipui eu
Iți port ticălos o prigoană în simțuri;
O piele de sagri stă întinsă între soarele vîrstelor noastre
Și conștiința noastră;
Ești despletirea diminuată al unui străvechi sunet de corn
Sărbătorind vînători feudale
Și eu te pîndesc cu un întreg perete de arme
Aici, lîngă sînge
Fiindu-mi necesară pentru zilele toate ce nu pot fără tine
Să intre în noapte,
Și nopțile toate, să aibă în zori curajul sinuciderii,
Și eu te născocesc, te pierd, te revendic,
Iar pentru celelalte lucruri,
Te iert.
Femeie frumoasă a anilor mei douăzeci.

la un anotimp

Creșteau în pace mari păduri
De două ori pe zi un soare mă uimea și eu îl sărbătoream
Cunoșteam apele toate și sunetele
Și cercurile și vîrstele și scorburile;
Priveam perplex frunze, jocuri de veverițe
Aveam deplina sfială a minunilor mari.
Ei, și crescusem și mă luase pentru merinde
Și pentru răbdare, tata cu el,
Aviau țapinarii vîrtejuri de sunete
Scoteau un fel de strigăte-nalte
De ciubere lovite cu lapte, de dangăte, de copite de mînji;
Mă amețeau acele căderi neînchipuit de frumoase
Ale tuturor brazilor
Și din lemnul cioplit săreau fețI-frumoși
Și Ilene săreau, pe măsura lor nebunească
Pînă seara eram fiul tatălui meu
Apoi începură ninsori și betele sticleau
Și brazii rășină și aur ardeau.
Începuse așa o neliniște,
O sfială prin noi, o nesăbuință
Presimțeam, presimțeam pe-aproape obiceiuri de nuntă
Eram bine legat în spete
Și-mi proptisem de dor palmele goale-n chimir
Era o sîmbătă aprinsă de tot, nebunească
Și-mi spuneam că la ziuă or să cadă mirezme și ger și clinchete
De la sănii cumva,
De la rai.

ziua a șaptea

Vin de la sate
Poartă șepci, pălării și sentimente ciudate,
Vin cîte-un sfert de sat acești bolintineni năzdrăvani și duioși
Cunosc despre piatră și apă
Atît cît pot cunoaște acei nepoți
In care s-a strecurat spiritul bun și temeinic al bunicilor meșteri,
Cunosc chiar mai mult decît par a cunoaște;
Răsucesc scripeți, frămîntă mortar,
Fluieră, fluieră,
Stau aburcați în cer pînă le cresc pe un umăr o aripă albă,
Pe un umăr o aripă neagră,
Pînă devin bărboși, mai bărboși decît însăși barba.
Au o mișcare de bunăvoie a grumazului, a surîsului;
Se rotesc cu bunăvoință printre ore, puțin colțuroși
Femeile mai subțiri îi presimt cu păcate
Diminuindu-se în fete de la țară, în neveste, în văduve;
Nici nu primesc scrisori,
Nici nu au timp pentru emoții, pentru a se simți singuri,
Au undeva răsturnat în sufletul lor cu ape
Pămîntul străbunilor, turla bisericii, cimitirul de sat,
Obiceiuri de naștere, de nuntă, și de moarte.
Altceva nu prea poți înțelege despre descendența lor de centauri.
Atîta doar că sîmbăta,
Pe la orele douăsprezece înșiră pe-o sîrmă
Piini, piini, piini,
Și pleacă undeva în duminecă.

marilyn

De la tine pînă la țărmul oceanului
O imensă cetate năvălită de dragoste
Fie. Fie. Oricum e mai bine de noi
Că ai fost, c-ai rămas, c-ai plecat...

Tu de la soare puțin, mai puțin de la arbori
De la albele liniști, de la jazzul sălbatec,
Tu de niciunde, americană tristețe și cinste
Prigoană de alb, descîntec de alb, imens de alb;

Ac de pin undeva, ascuțit în cădere
Iad de aur, presimțire de firești întemeieri de familii
Ultim blues al celui mai mare spectacol
Abia stins în glezna subțire-a trompetei;

Puțin din ce-ai fost e-al pămîntului
Puțin, prea puțin mai răsună-n răstimpuri
Clinchetul zodiei tale,
Puțin, o, din ce în ce mai puțin mai mă sînger amintindu-mi de tine.

bărbații

Noi tinerii bem cîteodată cot la cot cu ei
Și se încearcă o sminteală dulce și anume,
De cînd se știu, bărbații se luptă cu arcul, cu săgețile,
Și cu toporul și cu apele,
In fiecare pulpă doarme ghemuit un plutaș
Căruia i s-a rupt vîsla la Toance
Sau în alte locuri de primejdie
Femeile mai tresar și acum pentru el
Deși ei vin acasă tot obosiți pe jumătate
Pentru masa de seară, pentru dragostea de seară,
Pentru fii lor care cresc așteptîndu-i
Tutunul mai dăinuie încă
Și schimbă vîrstele ca un clopotar de vecernie
Femeile, femeile duc mai departe satele
Și horele și nădușala plăcută de nucă verde
De la nașteri,
De la secerișuri și de la treer
Noi tinerii, bem cîteodată cot la cot cu ei
Trecem fetele satului în femei
Cum ai trece un rîu noaptea pe lună,
Și schimbăm numărătoarea zilelor
După calendarul curajului
De parcă n-am mai muri niciodată.

pînă la noi

... Și sîngera subțire din călcîiul stîng
Prin colbul drumului se șchiopăta
Ahile se ducea să moară ca un om de rînd
In nemurire — retezat de cîntec undeva

Și rătăcea buimac, și fără voie
I s-a prelins din brat temuta sete
Un ciot de lance mersul îi încetea
Și îl umbreau cete de vulturi, cete, cete

Deci el venea de la apus
Fugea de moarte ca să moară viu
Pămîntul chiar, sub călcătură ușor se zguduia
Cred c-a ajuns la arbori azi 5 noiembrie cînd scriu

Ce nenoroc avu de la călcîi și de la frunză
Eu cîteodată îmi deretec casa și-l presimt
Și plec spre mari cîmpii să îl întîmpin
Și să îl trec în viscol puțin fără să-l mint.

vinăritul

Struguri, ciutură cu soare, ciutură
Te culeg vierii toamna într-o butură
Pînă la pămînt vîntul te subție
Te iubești cu lebedele pînă la chindie.

Cai sălbateci umblă prin arome fără de căpestre
E un troscot moale pe-un picior de luncă
Mișiună prin ierburi pași de vulpi campestre
Eu îmi port merindea-n tolbă atîrnată la leduncă.

Deci eu sînt acel vier mlădiu
Care urc spinarea dealului spre struguri
Mîine o să-nceapă vinul ghiurghiuliu
Să curgă dintr-o rană de cosor mai sus de muguri

Strugur, strugur, ciutură cu dor
Satul doarme asmuțit spre ziuă
E o ne-nțeleasă lege-n care doar bătrînii mor
Bînd cu căni de lut pînă la ziuă.

dacă ar exista un sat boiarka

La Boiarka, hai-pa, la Boiarka
Calu-mi saltă, calul meu trăznit,
Un pojar de vară a uscat tătarca
O femeie aprigă în șolduri m-a nedomolit.

Inima, căței de lup nătîngă,
Colții-n trup mi-i răsucești ca o mireasmă de pelin
Mă-ntăriți din partea dreaptă și din partea stîngă
Mă sfîșii subțire ca un ac de pin.

Voi fura însă pămîntul la un ceas cu lună
Voi fura pămîntul nostru bun
Hei, și-oi poposi cu el cînd o să cadă brumă
Calului o să-i împiedic iarba la picioare; eu voi răsuci tutun.

Va fi noaptea cea mai înnoptată
Voi fi cel mai năzdrăvan duios
Inimă, căței de umbra gleznelor lătrată
Cerul îi voi apleca pe-o parte ca pe-un păr frumos,

Și mă vor trezi femeile în zori,
Salzi de mreană-mi vor luci în gene
Grîiele vor fi atunci crescute pîn-la subțiori
Zarea toată mi s-o legăna între sprîncene,

La Boiarka, hai-pa, la Boiarka
Calu-mi saltă, calul meu trăznit
Un pojar de vară a uscat tătarca
O femeie aprigă în șolduri m-a nedomolit.

sentiment

Eu te cunosc de mult
Frumoasă goană de coame și de cai,
Alb sentiment ce mă recheamă și mă viscolește
Ca o pădure pe care nu-ndrăznești s-o tai.

Un zimbru fuge prin simțurile mele-aprinse
Și se apleacă cornul lunii peste el,
Bărboși, bărbații se dezvoltă
In somnul cu femei, rotund ca un inel.

Toți mînjii se deschee parcă de hamurile
Pe care încă nici nu le-au purtat
Miroase-a cetină și-a ger și a decembrie
Și aerul e plin de coapse și de sunete și de un anotimp ciudat.

ana

Nume alb, cutremurat și limpede
Nume viu, anume născocit
E văzduhu-atît de-aproape că se poate-aprinde
De la marmoră ori de un chibrit.

Ană, Ană, cum te-ai furișat
Subțire, goală, colț lăsînd în tremurare
Și putea să cadă zidul clătinat
Poate-l mai ținea un abur, poate o mirare

Și băteau prin ei pieziș și reci
Ploi de toamnă și sunau cu greeri și cu fluiere
Vie nu puteai decît în lespede să treci
Șerpii au uitat pe gleznă să te șuiere

Și-ar fi vrut acel ce te-a chemat să nu mai poți ajunge
Se-nclești de rugă ca o rupere de maluri stîngi
Soarele la-ntunecat ingenunchind din amîndoi genunchii
O, ce panică avea în simțuri, de la stînci

Tu veneai să te zidești la temelia lumii
El, duiosul meșter te oprea cu sîngele-asmuțit
Și-ai trecut abia de ploaie și de vulturi
Și-a căzut pe lume cel mai mare asfințit.

maia belciu

d u r d a

Ploaia clăbucise pămîntul încins, sfredelindu-i cu sulițe ascuțite crusta subțiratecă. Fluturii se zbăteau greoi să scape din aerul dens. Florile coapte scormoneau cît puteau ele, cu rădăcini nesătule, măruntaiele brazdelor. Ziua, urnită dinspre amiază rostogolea soarele în craterele lucioase ale muntelui. Un copil bătu în ușa prăvăliei pînă i se roși pumnișorul și ceru cu glas smiorcăit de atîta tras pe nările umede :

— Un pac' de sare !

— 'Chis ! zbieră cineva din fundul curții.

— Un pac' de saree !

— 'Chis mă, n-auz ?

— Da oara la cîtu-i ?... pentru ca măcar cu atît să se aleagă cel care bate și nu i se deschide.

— ..Mumă-ta... doar atît se înțelese din șuvoiul care urmă, ca o îndrumare prescurtată și precisă a solicitantului la sursa tuturor răspunsurilor

— N-are cias ! spuse copilul serios și continuă să bată.

O zi în care toate erau la locul lor, cuprinse adică în trecerea dintre ceva și altceva, de la o stare la alta, de la întrebre la răspuns. Ușa Sfatului se dădu de perete și Nia se opri în prag plinsă, smulsă și umflată, văitîndu-se și cîntîndu-se.

— Auu ! se duce și muma noastră ! De prin toate casele, bărbați, femei, mai ales bătrîni se îndreptau în spre Sfat, adunați de zbieretele Niei.

Sala mare era pregătită pentru ședință. Ulciorul asudat, scos din fundul fîntînii, masa cu flori de cîmp, ierba de grîu — cea dintîi — secerată într-un mănunchi grațios unduia pe pînza de in cusută în întregime cu rîuri roșii

Mai într-o parte, nelipsitul jilț de piele, unde Durda era poftită, „consultativ" de douăzeci de ani, ca președintă și decană de vîrstă. O așteptau să poată începe discuțiile în vederea constătuirii. Ca de obicei. abateri, tineret, lună, fin, motociclete, țuică, recoltă nouă, și o propunere care fremăta pe întreaga vale a Timișului, o uniune de 17 sate cu participare pe specialități „că de ce noi numai mreană și ei păstrăv, că de ce noi cusătură pe fir și ei covoare-n 24 de ițe, noi soatăr și ei lînă" și uite așa fierbea lumea ca drojdia-n cazane.

— Haideți să nu începem fără Durda. Nu se cade să pornim o treabă fără ea.

— Nu se cade ! răspunseră, sigur că nu se cade. Instructorul cel chipeș de la Timișoara se foia supărat.

— Astea sînt fleacuri. Ce te poți aștepta de la o babă. O caută moartea pe-acasă și ea, la Sfat. De mult trebuia înlocuită. Cinstea-i cinste, treaba-i treabă. Prea-i căutați în coarne. Ea ce să știe ? Ce-a apucat ! Încolo...

— Nu vă sfătuiesc să-i spuneți și ei toate astea.

— I le-am și spus, fiți fără grijă, tovarășe secretar.

— I le-ați spus ?... Chitu se stăpini, era doar oaspetele, în trecere, al consătenilor săi, nu era dispus să se amestece într-o discuție numai pentru că cineva îi insultase bunica. Voia să vadă ce se va alege din toată această frămîntare. Nia se poticni, speriată de toată atenția care i se dădea, așa, deodată.

— Cum să intru ? Cum să pot eu intra în colectivă ? Se apărase ea cu ani un urmă. O viață are omu și viața asta eu am scrîșnit-o lîngă nima-n lume de Lae. La ce-am mai răbdat ?

— Eh ! N-ai prea răbdat, că n-ai fost cine știe ce lingavă — îi spusese Chitu. Ce ți s-a ivit a fost bun ivit, ai zis și tu bogdaproste. Și acu ce te vaiți ? Șoferii de la I.R.T.A. vin la tine ca la cafana Pomu-Verde și tu, inimă de mamă, nu-nchizi ușa, nu zici ba.

— Năroadă aș fi să zic ba. Cine-i prost să se roage „ia-mi doamne", tot natu' cere „doamne dă-mi !"

— Tu Nie, să știi — îi spuse directorul S.M.T.-ului că de-acu încolo, gata, niciun șofer n-a mai veni la tine dacă nu ți-i scrie în gospodărie, că s-or iubi numai cu d'elea iscălite.

— D-apăi cum ? se miră Nia.

— Iac-așa, dacă-ți spun. Așa-i legea circulației.

Nia se alese din împărțeală cu Cucuiul lui Ostîvăr, departe, bătut de vînturi și de vilve, dar încăpătînată, nu se lăsa convinsă. Muncea frîntă-n două, se urîtise, dormea trei ore pe noapte și trăgea, trăgea.

— Să-i mulțumești lui mumă-ta că s-o grăbit să fie prima scrisă, puțin să-i pese de ce dă și de ce capătă, că dacă nu dădea Crivina la comună nime nu i-o lua.

Lae nu se mai trezea din beție și bodogănea într-una.

— Scîrba dracului, dacă mă iau după opregu teu uite-mă-s și iaca numai ce bine s-o rostuit, dacă-i președintă și-i la comuniști.

— Un copil n-ai fost în stare să-mi faci blăstămatule și albafertule. Să fi avut și eu un ajutor la bătrînețe.

— Eu n-am fost în stare ? Tot satu n-o fost în stare și șoferii cu toată școala lor și brigadierii și S.M.T.-ul tot, starpo !

La Sfat o îndemnau.

— Spune femeie, ce-i cu biata Durda ?

— Se duce muma noastră. Ne lasă și se duce.

În zori, Durda începu să se gătească de moarte.

Scoase vana mare în curte, adăpostită după rogojini, făcu focul în cuptoraș, cără apă și azvîrli în ea un braț de călăpăr și măierană.

Pînă să se încălzească, intră în odaia de sărbătoare și scotoci în lada, lungă cît peretele, în care nu mai umblase de la moartea fratelui ei, Ianăș.

Se răspîndi un miros ca piinea umedă, miros de pînză curată, ținută în pelin și busuioc, miros de fire sucite în oprege, de fluturi oxidați, de metal linced, aur stătut, galbeni nepurtați, rătăciți îndelung, pe fișiile de catifea neagră, roasă. Muncise multi ani să-i răscumpere de la Spăiie, căruia i-i vînduse taică-său. Pe banii ăștia, putea să-și cumpere alți galbeni. Pe aceia îi voise. La cîteva zile după ce și-i aduse acasă veni stabilizarea și Spăiia damblagi de ciudă. Ceapsa din trei sute de galbeni mici (puși unul peste altul, galben pe galben, an de an de cei unsprezece unchi ai străbunicii ei din soldă împărătească) era în ladă. Ceapsa cu care muma ei, Rusanda, zăpăcise curtea imperială din Viena. Mai erau și cei treizeci de galbeni mari, trei rînduri, luați înapoi de la Măria lui Hagiu. Lucrurile purtate de strămoși împrumută din sufletul și din căldura lor. Galbenii ăștia se obosiseră de multe ori de răsuflarea mumei, bunicii, a mumei bunicii și dacă te-ai fi putut uita printre frunzele de laur, pe după coroane, prin firele din barba împăraților, pe sub penele pajurii, ai fi zărit nenumărate apusuri și răsărituri, îmbrățișări și despărțiri, lacrimă de jale și undă de bucurie rămase pitite în cutele nevăzute ale anilor care au tocit, au subțiat foile de aur vechi, fără strălucire, ca lumina lunii.

Măria lui Hagiu îi cumpărase de hapsînă, să bage banii-n ei, să șadă și să-i clocească, avară, fără suflet și fără iubire.

Își desfoie hainele de mătase grea cusute cu negru, cu dantele îngălbenite la poale. Toate femeile din sat purtau, că așa apucaseră, cămăși cusute cu negru, cătrință și oprege negre, ceapsă neagră, șubă neagră, cîrpă neagră, pentru că în războiul din 1918 le muriseră bărbații, frații și femeile din Prisian au transmis jalea ca pe o tradiție

Șuba neagră la care cususe opt ani era îndesată de lucrătură în mătase și argint, stătea singură dacă o așezai în picioare, ca pe o armătură de oțel.

Cele opt rînduri de poale împăturite, toate cu ciurătură apretată și le așeză pe paturi. Își scoase opincile galbene, dar se răsgîndi : opinci „să poarte cine a mai purtat, eu port ghete de lac și ciorapi de mătase".

Înșiră opregele, galbenii, cerceii, ceapsa și privi fericită împrejur : avea tot ce-i trebuia. Vana se înfierbîntase. Pe la garduri se adunaseră vecinii mirați, nu era sîmbătă, ori ajun de sărbătoare și Durda făcuse focul.

— Nu-i a bună !

— Treceți în case — spuse ea fără să-i privească.

Plecară încet de la garduri, mai ales bătrînii, cuprinși de neliniște.

Durda puse pe rudă două ștergare mari, aspre, de cînepă gălbuie cu dungi roșii, se dezbrăcă, se spălă, se bătu cu pămătuf de buiezi și brusturi, se săpuni aprig cu „sopon roz fain", mormăi, oftă, apoi turnă peste ea cîteva șofee de apă stătută la soare, se lovi cu palma-n dungă peste tot pe unde ajunse și-și mai turnă un șofei de apă rece, atunci scoasă din fîntînă.

Durda se roșise și parcă-i venea a hureza, dar își zise că poate nu se cuvine într-o zi ca asta. Pe toți ai ei îi apucase cîntatul în ziua morții.

— O fi și ăsta un semn.

Intră în casă, bău o ceașcă mare de cafea cu lapte — o ceașcă de porțelan gros, cu ape sidefii, ajunsă cine știe cum la ea de la Kaiserliche Konditorei — Wien, își unse cu unt o felie groasă de pîine proaspătă, coaptă-n tăst pe foi de nuc. Se îmbrăcă, se încinse, își puse galbenii la gît și ceapsa pe cap, luă șuba și de abia se urni sprijinindu-se în baston, înaltă și țeapănă.

— Parcă-i Prota în ziua de Ispas —zise Iacov, nărodul și se azvîrli în praf în calea ei.

Nia se pitise în podul grajdului și — ca dintr-un punct strategic — îi urmărea toate mișcările. Cînd o văzu pe soacră-sa ieșind pe poartă își făcu trei cruci repezite, așa trebuie că arătase Maica Domnului la bătrînețe, împodobită cu aur și foșnitoare de mătăsuri și dantele.

După aceea o văzu făcînd colțul nu știu cum să-și adune nepoții și să-i instruiască. Să n-o piardă din ochi, ca nu cumva să dea țiganii peste ea să-i fure galbenii. Durda se duse întîi pe la neamurile din Cotun.

— la uite, Durda, căpitan de plai cu poale. De atunci Durda o numeau, o strigau, o dezmierdau, o trecuseră și în acte și uitaseră că fusese cîndva botezată Servia, ori Silvia.

— Mă pregătesc, Chenta.

— Să nu fie cu păcat, da ai mai ti putut trăi, că ești „cinără", ai numa'... — își făcu socotelile pe un abac nevăzut după repere numai de el știute — nouăzeci ș' atîți de ani. Ești încă în pucere.

— Mi-s, Chenta, dar omul cînd nu mai poate fi de folos a lor săi, mai bine să se gătească de ducă.

— Prea ești trufașă, ai vrut să îi tot „fruncea".

— În frunte se așează cei ce au putere să răspundă, ca ceilalți să se înșire încrezători după ei. Cînd și-au pierdut încrederea, e semn că fruntea trebuie să se plece. Mie mi s-o spus de la obraz să mă dau la o parte că nu sînt bună de nimic.

— Neamu nost' — și sîntem neam vechi, că ne-am făcut „pomu" și știompul nostru merge' napoi pînă-n șapte sute ș-o mai ți mergînd, da' cine-l știe ? — au trecut și douăzeci peste sută. Iaca, eu am acu 12 ani ș-o sută și n-am semn de moarte. Și tu, te-ai mai putea hodini o vreme și pe urmă să mori în pace.

— Mie, Chenta, mi s-a arătat muma-n vis în straie de nuntă. Și privighetorile mi-au cîntat din crucea nopții pînă le-or amuțit mierlele... că n-au mai avut somn. Acu' mă duc în Crivină să-mi cînt de moarte.

Chenta se închină și zice.

— Asta-i semn că ți s-o plinit vremea. La toți ai noștri le-or cîntat privighetoarea pînă-n glasu' mierlei și cînd se duceau să-și cînte-n Crivină, pînă-ndesară erau duși în vană desrămare.

Pe Durda o pufni rîsul și se scutură, dreaptă, ca o capră cu clopoței la sărbători

— Iar vorbești ca la Oastea Domnului.

— Mi-s ostaș. Dacă ai jurat credință trebuie să te ții.

— Să te ții dacă și Stăpînul se ține.

— Nu ce face popa, ce zice popa să faci.

Chitu venise acasă de la sediu să vadă ce s-a întîmplat.

Ședea de cîtăva vreme în ușă și asculta.

— Las' că nici cu ce zice popa nu mi-e rușine. I-a făcut pe bătrîni să se sperie de ortodoxie și să se „boteze", spune că nu există Dumnezeu, că au o se teme numai de lege și de conștiința lor. Și ei s-au făcut baptiști pentru că grozav ar fi vrut să se teamă de cineva. Poate că nici noi n-am știut să le pătrundem inimile. De cînd e lumea cînd îi iei cuiva acoperișul, (și aici e vorba de acoperișul ceresc) îi dai altceva în schimb să-l apere. Și ce-i dai trebuie să-i fie pe potriva a ce-i iei, nimănui nu-i place să-l furi la cîntar. Popa dacă nu mai crede, să se răspopească.

Niciodată Chitu nu se temuse de nimic, mai ales nu se temea că va pierde vreodată ceva. Durda îl privi cu duioșie. Dintre toți nepoții pe el îl iubea cel mai mult. Poate pentru că îi semăna. Se vedea în el ca într-o oglindă retrovizoare. Avea ochiul limpede, mintea ascuțită, mîna aprigă.

— Cred că înțeleg, Chitule, e ca și cum tu ai apuca să le vorbești la adunări despre înfăptuirile noi și printre vorbe le-ai face oamenilor cu ochiul : „nu fiți proști că eu port o ștampilă care-i ca o ădăjdiile pentru preot și îmbrăcat în odăjdiile credinței mele eu vă fac cu ochiul să nu vă luați după ce spun, că eu numai mă fac că cred".

Chenta se urcă înapoi în pat, mulțumit, pentru că, din cît pricepuse, avea dreptate. Își trecu pe după ceafă sfoara ochelarilor de oțel cu sticlă pleznită și începu să tricoteze, „două pe dreapta, una o luăm, una o lăsăm, două pe stînga, trei le' nodăm"... Durda îi sărută mîna și plecă după ce-l potti staroste la îngropăciune.

Chitu îi făcu loc și i se înclină, grav, apoi o petrecu pînă ce ieși din Cotun.

Copiii care se jucau pe lîngă mașină, zgîlțîind-o, vîrîndu-se pe sub ea, chemînd cu degetuțele murdare cățelul cafeniu care dădea din cap ca viu, de cîte ori îl vedeau pe Chițu i se cățărau în spate, i se agățau de picioare : „Uico, o să ne cari și pe noi cu motoru ?" — „Dacă vi-s cuminți vă car, numai să nu vă"... copiii se prăpădeau de rîs și, bineînțeles, imitau țuguindu-și buzele, sunetele interzise — acum se înșiraseră șioși, cu ochii țintă și nu se simțeau la largul lor. Chitu le făcu semn să se împrăștie. Cu toată solemnitatea, îi licărea în colțul ochilor o steluță șăgalnică și malițioasă. Avea o nesfîrșită încredere în bunul simț al bunicii sale. Iar atitudinea ei de azi i se părea voit nefirească, parcă ascundea în ea o ostentativă pedagogie. Își aminti de acele femei tocmite să plîngă la morți străini și, pe banii ăia, îi văitau și pe ai lor „punîndu-se în fason", cum zicea el, făcîndu-și de plîns. Durda „își făcea de moarte", se pusese în fason de moarte.

Se despărțiră, el se îndreptă îngîndurat spre Sediu, ea, înspre Crivina. Pe lîngă biserică trecu făcîndu-se că se uită pe dealuri.

— Să intru, nu se cade, că sînt scrisă în Partid de atîți amar de ani ; să nu intru... dacă o fi cevacumva „dincolo"... Și dacă cinevacumva are să se mînie (nu-i gîndea numele, din superstiție, ca lui Ucigă-l Toaca). N-are decît ! Faptele omului, adică nu trag la cîntar cînd o fi... dacă o fi... Și cum e cu cîntarul ? Șade unul răscrăcărat pe porțile cerului și azvîrle cu pietre, kilogram la kilogram ? Zece kile de păcate, zece ani afurisenie ? Vreun păpușor cu o mie de mîini și zece mii de deșe cu sfori pe capetele bieților oameni ?

— Ehei, Păpușare ! nu toate se trag pe fire, nu toate cîntăresc.

— Ce, am furat ? N-am furat. Și n-am lăsat nici pe alții să fure — se înverșună ea.

— Am mințit ? Am spus adevărul și l-am strigat în gura mare, le-o fi plăcut, nu le-o fi plăcut.

— Am luat de la gura văduvei și-a orfanului ? Ce-am luat, am dat... Și ce, trebuie „orfanul" să se țină de poalele nevesti-si și să nu intre-n rînd cu lumea ? își arici ea gîndul la Lae, nevolnicul ei fiu. „Nima-n drum, nima-n poceacă, iacaa viedz !".

— Am omorît ?... eh ! aici se grăbi să alunge de la ea întrebarea nevrednică. Îți sare un lup în față și tu să stai, te pîndește un dușman să-ți ardă casa și tu stai, îți aține calea luda și tu-l știi că-i ludă și te dai vîndut, calci pe viperă și știi că te-mproașcă — dac-o lași — cu venin și tu s-o lași ?

Și urmînd cărarea, sprijinită în bastonul de corn încerca să-și împace conștiința de om cinstit cu spusele Ecleziastului.

Pe lîngă gardul viu de merișor și soc al progadiei se opri. Vru să sară pîrleazul cum făcuse de atîtea ori, dar se gîndi că nu se cuvine. Împingînd poarta mare, intră pe lunga cale cu iarbă înaltă și umedă, printre ziduri din pietre afumate, ridicate din vreo cetate dacă uitată, ale cărei urme ingrămădeau senina frică de netiință. Sunete nedeslușite, vorbele străvechi străbăteau pînă la ea cu rezonanța dangătelor în dungă cuprinse-ntre dealuri pe-nserat și izbite-n muchea lor ca între oglinzi paralele, la nesfîrșit. Haotica învălmășală înflorată — gherghine și volbură, mirt și liliac, laptele cîinelui și ananas, mama secării și trandafiri sălbatici, senfiregi și coada șoricelului, toiumfiu și părul miresei, bujori și narcise — țesuse bătaia și urzeală, o inflorescență unică, cotropitoare, căreia crucile scălîmbe de lemn putred, crucile de piatră scufundate, și cele cîteva nepotrivite locului, de marmoră vineție, se străduiau zadarnic să-i țină piept. Nimic sumbru, nimic macabru în liniștea locului, nimic definitiv în afara acestei veșnice, perpetue invazii vegetale.

Își croi loc cu toiagul prin paragina agresivă, ca altădată cu durda printre nesăbuiți.

Privi împrejur, mirată de acele line înțelesuri care i se așezau, su-

GABRIELA PĂTULEA DRĂGUȚ „Tîrnovo"

MIHAIL
NICOLAE PAUL

femeia ciber-netică

Cap. I. Sosesc în ultimul moment!

Ne strecuram ca o suveică prin lungul șir de mașini ce împînzeau la ora aceea străzile capitalei, dar în sinea mea pierdusem orice speranță că vom ajunge la redacție la timpul stabilit. Refuzam să o privesc pe Cristina ; lipsa de punctualitate m-a indispus întotdeauna și, de data aceasta, ea era singura vinovată de întîrzierea noastră. Cu coada ochiului îi vedeam piciorul apăsînd tot mai mult pe accelerator și mă întrebam dacă nu cumva greșisem încredințînd automobilul acestei făpturi încîntătoare dar fără pic de creier și avînd, după cum se vedea, și mania vitezei. După ce scăpărăm pentru a patra oară, ca prin urechile acului, de sub botul patrat al unor autobuze, îi poruncii să o lase mai încet.

— Dacă nu te învîrteai o oră prin fața oglinzii pînă să te îmbraci, nu era nici o nevoie acum să gonim ca niște disperați...

— Merg cu viteza legală, preciză Cristina. În fața oglinzii am stat opt minute și treizeci de secunde !...

Zîmbi apoi fără să mă privească. Mînuia cu pedanterie volanul, cu un aer de bătrîn lup de mare pe care și-l luase chiar din clipa cînd îi fusese înmînat carnetul de conducere. Toate acestea mă uimeau și mă înfuriau totodată, neizbutind să ghicesc de unde naiba moștenise astfel de apucături. Acum era de un calm studiat. Privea ca o școlăriță cuminte panourile de circulație și fura fiecare metru de sub nasul șoferilor neatenți. Considera discuția despre punctualitate încheiată ? Îmi rezervam plăcerea de a o relua în momente mai puțin dramatice. Acum mă mulțumeam să privesc fix cronometrul de bord și să nu scot nici un cuvînt.

Mai erau trei minute pînă la ora opt, cînd Cristina zmuci volanul și mașina noastră se năpusti ca o trombă într-o curte plină cu crizanteme. Mă trecu un fior rece. Un zid cenușiu venea spre noi cu brațele deschise dar, pe undeva, se ivi o altă poartă, apoi o stradelă îngustă și demodată și, pe neașteptate, piața, pe care o traversarăm cam pe două roți, într-o curbă înspăimîntător de lungă, oprindu-ne, în sfîrșit, în fața uneia din intrările palatului presei, între două Mercedesuri ultraelegante.

— Opt fără un minut, anunță Cristina, învîrtind cheia de contact.

— Mda. Bine.

Mă îndreptai spre ușa redacției lăsînd-o să închidă singură mașina. Îmi dădui seama că vrea să mă scoată din sărite ; făcea uneori astfel de experiențe. Săptămîna trecută, de exemplu, flirtase în mod îngrozitor cu încasatorul de la apă, canal și salubritate ; ieri se prefăcuse tristă, murmurînd toată după amiaza poezii cu ploaie și grădini devastate. Ce rost aveau toate astea, habar n-aveam. Prietenul meu, inginerul Modest, bănuiește că este îndrăgostită, dar eu, ca om de știință, nu pot admite astfel de absurdități.

Cap. II. Redactorul nu bănuiește nimic

La ora opt fix, intram în redacția publicațiilor de anticipație. Nu se afla înăuntru decît un tînăr care, instalat la un birou, sublinia cu furie un manuscris. Văzind-o pe Cristina sări în sus și își îmbrăcă haina, apoi ne salută :

— Profesorul Martin ?

— Întocmai !

Se vedea clar că înfățișarea Cristinei nu-l lăsase indiferent. I-o prezentai așadar ; „colaboratoarea mea !", și el avu astfel prilejul să sărute cea mai diafană mînă din întreg Bucureștiul. Cristina juca acum rolul unei tinere savante, doldora de formule, care nu reușeau însă să-i ascundă farmecul.

— Profesorul Martin..., repetă redactorul după ce ne făcuse rost de scaune. Vizita dumneavoastră mi-a fost anunțată. Vă ocupați cu cibernetica și doriți să faceți o comunicare importantă. Vă ascult cu cea mai mare atenție...

— De fapt este vorba de o povestire al cărei erou e un robot, o femeie mecanică, pe care am construit-o în atelierele noastre. După sfatul unui prieten, profesor de literatură, am căutat să prezint într-o formă literară o întîmplare din lumea mașinilor cibernetice și rămîne de văzut dacă a ieșit ceva din încercarea asta a mea.

— Mă așteptam să-mi vorbiți despre vreo nouă descoperire științifică... În sfîrșit, să vedem ce e cu povestirea dumneavoastră. Durează mult ?

— Vreo jumătate de oră. Citesc foarte repede.

Redactorul se cuibări în fotoliu în așa fel ca să o poată privi în voie pe Cristina, și scoțînd din sertar un ceas pe care și-l așternu în față pe birou, îmi făcu semn că e la dispoziția mea. Îmi dresei glasul și începui :

„Amurgul se lăsase peste orașul adormit. Pe cerul nefiresc de albastru, stelele începuseră să...".

— Atenție ! mă întrerupse ascultătorul meu. Nu-i așa că n-ați mai scris niciodată ?

— Firește că nu ! Am atîtea altele pe cap. După cum v-am spus mă ocup cu științele pozitive. Dar cum ați dedus ?

— A fost suficient să ascult ceea ce citiți. Acum iată ce propun. Tălați în povestirea dumneavoastră, cu acest creion roșu, peste tot unde veți întîlni astfel de descrieri. Timpul nostru este extrem de prețios ca să-l mai pierdem cu amănunte și ceruri albastre.

Luai creionul fără nici o obiecțiune. Apoi mă răzgîndii. Lucrarea mea fusese corectată de amicul meu, profesorul, deci era iremediabil compromisă. Găsii o altă soluție :

— Știți ce ? Mai bine să vă povestesc, după însemnările mele, cum a fost și pe urmă vedem noi...

— Minunat ! răspunse el. În felul acesta o să meargă și mai repede.

Cristina își aprinse o țigară și eu o luai de la capăt.

★

Nu puțini sînt acei care au auzit de numele meu. Nu mă refer aici la marele public ; pentru el sînt un ilustru necunoscut. În cercurile științifice însă, numele de Martin e pronunțat cu mult respect. Las la o parte falsa modestie, proprie numai firilor mediocre și, cred că nu mă înșel cînd afirm că, în materie de cibernetică sînt considerat, de către cei competenți, drept o autoritate mondială. Ba acum cîteva luni, o revistă din Amsterdam mă numea : „geniul ciberneticii moderne", ceea ce este însă exagerat. Am protestat la timp din probitate științifică. Nu pot să-mi atribui acest titlu cînd înaintea mea se găsesc atîtea figuri ilustre de savanți, care au descoperit, cu mult înaintea mea, aproape toate principiile de bază ale științei de care mă ocup : Norbert Wiener, Edison, Popov, Lebedev... Ce sînt eu pe lîngă acești titani ai gîndirii umane ? Un modest continuator și atîta tot ! De aceea dezaprob încă o dată, cu tărie, toată vilva pe care presa o face în jurul descoperirilor mele.

Cred că sînt dator să dau o lămurire elementară înainte de a intra în subiectul propriu zis : cu ce se ocupă cibernetica ? Pentru aceasta îmi cer dinainte scuze eventualilor cititori. Personal nu cred să mai fie cineva astăzi, în afară de unii copii de vîrstă preșcolară, să nu știe ce înseamnă acest cuvînt. Admițînd totuși că prin hățișurile Noii Guinee mai există vreun trib nealfabetizat și că povestirea mea ar ajunge în mîinile lor, e bine să precizez că în ultima vreme, în calitate de cibernetician, am proiectat și construit mașini electronice de calcul, mașini care traduc dintr-o limbă într-alta sau care pot face orchestrația unei compoziții muzicale. Pentru cei ce doresc mai multe amănunte, menționez că toate lucrările mele sînt de faimă mondială și asupra lor pot consulta cel puțin cincizeci de lucrări în diferite limbi, apărute în literatura de specialitate.

★

Aici redactorul mă întrerupse :

— Eroul dumitale îmi pare cam îngîmfat. Era bine să bagi la început un personaj pozitiv. Un tînăr cu o figură plăcută și care să nu se laude tot timpul. Eventual purtînd un costum gri deschis și o cămașă albastră cu gulerul răsfrînt...

— Chiar am un costum cum spui dumneata.

— Ei vezi... ?

Continuai.

★

Cer scuze pentru faptul că dau aici unele date autobiografice, dar ele sînt necesare la înțelegerea deplină a celor ce s-au întîmplat. Acest lucru ar părea de prisos deoarece biografia mea a apărut de nenumărate ori prin ziare și reviste, iar acum doi ani a rulat chiar un film în culori despre viața și opera mea. Dar poate sînt unii care au scăpat filmul ori nu sînt abonați la publicațiile respective.

Așadar, nu împlinisem treizeci de ani cînd Academia de Științe m-a ales membru activ, pentru cercetări importante în legătură cu logica electronică și pentru întrega mea activitate științifică. A fost cea mai frumoasă zi din viața mea, dar nu pentru că aș fi vreun vanitos ci din cu totul alte motive. Această înaltă distincție era încununarea unei munci neobosite în serviciul științei, după cum s-au exprimat și ziarele. Lucrasem încă de la vîrsta de cincisprezece ani la Combinatul Electronic, mai întîi ca raționalizator, apoi inventator și acum eram colaborator științific. După terminarea Politehnicii mă specializasem urmînd simultan cursurile prin corespondență la Institutele de Electronică din Filadelfia și Nagasaki. În răstimp de zece ani mă afirmasem și pe teren practic ca autor a peste o sută de inovații și aparate, asupra cărora nu mai insist, mai ales că pot fi găsite cu ușurință în orice manual de electronică.

Spuneam însă că ziua de 18 iunie, cînd am fost ales academician, e cea mai frumoasă zi din viața mea, și am să arăt de ce. Țin minte fiecare amănunt de parcă totul s-ar fi petrecut abia ieri, cu toate că au trecut de-atunci cinci ani, sau șase.

★

— Hotărît lucru, oftă interlocutorul meu lăsîndu-se pe spătarul scaunului, povestirea dumitale are o serie de lipsuri sau cum vrei să le spui. Mai întîi e puțin cam plictisitoare...

— Pentru dumneata, care ești nevoit să citești cîte o sută pe zi. Dar cititorii judecă altfel.

— Lasă-mă să termin ! Știu eu ce spun ! Pe urmă, lipsește dialogul ! Dialogul mai aerisește puțin o narațiune îmbîcsită.

— Iar cînd faci abuz de el, povestirea ta arată ca o pereche de pantaloni cu genunchii rărîți.

— Fie ! Dar dumneata stai cam prost și cu actualitatea. Acum cinci ani.. Pfui ! Cînd era bunica fată ! Să fi fost măcar prin anul 2500 parcă ar mai fi mers.

— Ia stai nițel. Am impresia că te grăbești și nici nu știi ce vreau să spun. De ce să aruncăm totul în spinarea acestui cuvînt. În știință totul e actual ! N-o să te apuci acum să-mi spui că mașina lui Whimshurst e demodată ! Unde ajungem dacă o luăm așa ? Eu scriu despre știință și principiile ei sînt veșnic vii.

— Bine, bine. N-are nici un rost să vă supărați. Doriți cumva un pahar cu apă ? Sau poate dumneavoastră, duduie ?

Acum avu și Cristina ocazia să spună primele sale cuvinte :

— Mulțumesc, nu doresc apă, rosti ea cu grație.

Eu în schimb băui două pahare și continuai fără a mai aștepta invitații.

În acea zi m-am îndrăgostit de Cristina ! Nu pot să-mi explic în mod științific cum se petrec astfel de reacții, dar a trebuit să mă supun inevitabilului. Cristina purta o rochie bleu cu steluțe albe și un enorm buchet de lalele în brațe. Așa am găsit-o așteptîndu-mă pe treptele Academiei și cred că se afla acolo cam de multișor, deoarece președintele își lungise fără rost discursul său de recepție, împestrițîndu-l cu amintiri din propria sa copilărie. Văzîndu-mă, fata venise către mine îmbujorată toată.

— În numele studenților, șoptise ea intimidată, făcînd o reverență, vă ofer aceste flori cu ocazia alegerii dumneavoastră ca membru al Academiei de Științe.

Și, nici una nici două, mă sărută pe obraz !

În secunda următoare se succedară o serie de evenimente care mă umplură de groază ! Mai întîi răbufni de undeva o lumină scurtă, urmată de alte zece-douăzeci la fel și, în spate, izbucni un ropot de aplauze. Întorcînd capul văzui întreaga Academie în f nte cu președintele de vîrstă, aplaudîndu-ne cu frenezie.

puse, la picioare, nu o forțau, nu o acaparau, înțelegeri îndelung purtate în ea, cărora nu le făcuse loc din cugetul ascuns în gîndul zilnic. Își ridică mîinile a pricepere, a bucurie, și rămase cu ele trinte în sus, pirghie cu brațe egale, pe care tainele albe și negre ale lumii acesteia — niciodată albe-albe, niciodată negre-negre ci într-o mie de nuanțe de alb și negru — se așezaseră fără sfială la taifas, ca ciorile pe sperietori.

Ajunse în Crivina, Dealul pe care păscuseră oile și vitele satului, pe care oamenii îl arașeră și-l secaseră, pe care se zbenguiseră copiii și nepoții și bunicii, în care se scurseseră undele de viață din inimă, din picioare încleștate ; sînt undele pămîntului trase prin merii bătrîni în norii furtunilor și prin trăznete scurse înapoi în oameni, în arbori, în vite, în pămînt. Merii se descotorosiseră de floare și acum, împopoțonați cu sfîrcuri mici și dese zvîcneau de seva suptă pe dinăuntru, alimentați de același lung curent unduitor, alunecînd cu vîntul peste scoarța discontinuă. Eternul umblet al furnicilor înainte, înapoi, în sus, înainte, în jos, înainte, încleindu-se, căzînd, luînd-o de la capăt, trăgînd, adunînd, mînate de instinct, oprite de hazard, întoarse de piedici mărunte închipuite pe măsura lor.

Durda se îndreptă spre pomul vieții. De cînd știa, de cînd știa și Chenta, de cînd se treziseră și făcuseră ochi și urechi, de 150, de 200 de ani, li se păruse de pomul vieții.

La poala Crivinei, crescută orizontal deasupra apei, salcia înmugurea, înverzea, despletită în fiecare an, înfiptă adînc în mal, străjuind curgerea limpede, saltul mrenelor, pietrele albe.

Acum rădăcinile i se vedeau răzbătînd prin pămînt, prin ierburi, prin rîpa roșietică, roată-mprejur,

ca aripi puternice, cuprinzătoare, ocolind vaste petece de verdeață, lut și șoatăr. Trunchiul cu spinare lată era întreg, noduros, negăunos, ca dintr-o altă speță, mai tare.

Cu timpul așezîndu-se mulți la încheietura trunchiului cu rădăcina, îi scobiseră un soi de culcuș satinat pe care mușchiul îl capitonase îndesat cu liliachiu.

Durda se așeză cu o mișcare largă și soarele se repezi să-i apuce imaginea într-aurită iar apele să i-o cuprindă și să i-o țină ore și ore pe sub trecerea lor înceată spre vărsare.

Pădure, soră pădure
Nu mă mai spune la lume...

...După ce petrecuseră trei zile și trei nopți. nuntașii se urcaseră în căruță să plece.

— Da' ce faci, Servie, nevastă ?

— Vă mulțumim frumos pentru nuntă, noi am stat destul pe la dumneavoastă acu... mai veniți și dumneavoastă pe la noi...

Durda chicoti de mirarea lui gravă, de mutra turtită ca o reclamă de bărbier, după ce nuntașii se îndepărtară cu mireasa în zornăitul clopoțeilor și fluturarea multicoloră a panglicilor de la urechile cailor.

Asta fusese tot măritișul ei cu notareșul din Teregova, bețiv și țeapăn, că n-aveai ce alege de el.

Într-o grădină
Sub o tulpină...

...Și după ce se deschiseră uși după uși în odăi mari cu scumpeturi și arături ca-n altare, în ultima odaie era chiar drăgutul de împărat cu pămătuful lui de iepure sub tălci. Împrejur erau numai generali și generălese, care o așteptau pe ea, sora Feldmareșalului cavaler de Banda, român, țăran grănicer, copil de țăran, nepot și trate de țăran. O chemase pe frumoasa lui soră la Viena să i-o prezinte împăratului, ba chiar, dac-o pune careva ochii pe ea, s-o mărite la Curte.

O dădură pe mîinile doamnelor care o amețiră cu ciripitul lor, învîrtind-o, măsurînd-o, parfumînd-o și pleznind din palme de admirație. Paturile și totelurile erau pline cu mătăsuri și blănuri. Ba îi încercară și peruci, dar pe conciul ei mare se tuguiau ca niște căciuli mocănești. După ce se văzu în oglindă o apucă plînsul și le rugă pe doamne s-o lase să-și vină în fire un ceas.

Și cînd se făcu ceasul, ea apăru în portul ei de la Prisian, cu opt rînduri de poale înfoiate, lungi pînă-n călcîiele înalte, cu trei rînduri de salbe la gît, cu catrință și oprege-n fire sucite de argint și peste conci, ca o tiară, ceapsa cu trei sute de galbeni mici.

Împăratul se sculă în picioare și veni pînă la ea, o luă de mînă și o urcă pînă la el, numind-o „Schöne Prinzessin" și așa și arăta, ca o prințesă cu multe coroniță de aur pe cap, pînă-n dunga sprîncenelor îmbinate deasupra ochilor verzi, ca frunza putredă sub apă.

Nu se mărită la Curte.

Întoarsă în sat îl luă pe învățătorul vîndraș, dăscălit la școlile din Blaj, care umbla cu traista plină de cărți prin sate, prin văi și munți, învățîndu-i pe copii buche românească.

Durda alungă visul care se născuse ca puiul de cuc în cuib străin, vis furișat în somnul ei din poveștirile mumei sale, Rusanda, lipite pe cuget, ca ale ei

Pe marginea Dunării
Trec feciorii cu boii..

Apoi își aminti, ca de atîtea ori, cum ceruse să fie primită în Partid. Sfioasă ca o copilă cu toți cei 76 de ani ciți avea pe atunci.

...Averea... cum i-o fi venit lu moșu de la moșu-său, ori de la unchi, cum a venit așa s-a dus, de n-a știut nimeni ce și cum.

Tata a dat tot pe cărți. Nu, să iertați, domniilor voastre, tovarăși, n-a fost cărtaș, cărți de buchisit. Mergea pe la sate să învețe copiii. Mama și cu el umblau pe coclauri ca șătrarii. M-au învățat și pe mine, dar doamnă n-a fost chip să mă facă. Nici fiică-mea Versavia nu s-a făcut doamnă, dar carte știe. Blăstămatul de Lae n-a priceput nimic. Să-i torni binele pe gît cu trăgula ? Pe gîtul lui intră răchie, rum, șpir.

...Așa că dacă mă scrieți în Partid, nu ne-o fi rău la nicicare, că eu sînt pucernică, măcar că sînt bătrînă și nu este om pe valea Timișului să nu-mi știe cinstea ! De atunci îi tot bodogănesc și-i dăscălesc cu orice prilej.—V-o plăcea nu v-o plăcea. Și să mai știți că dacă nu vă încăpățînați cu tutunul pe deal și puneați vie, eram mai cistigați — le spusese de curînd. Și dați dracului, doamne iartă-mă domniilor voastre, tovarăși, pe bietu' taur, la penzie, că nu mai are din ce, că l-ați stors ca zmeura de-o rămas numa voaspa-n străcătoare. Și cu ginsacul... dacă-l mai prind pe șofer că intră ca bolîndul peste hoară, îl opresc, cu tovarășul pe care-l duce cu tot, și de ce are să-și audă de la mine nu-l spală nici Sinodu, nici Timișu.

Cînd soarele se dădu aproape de Cucuiul lui Ostivăr, imaginea ei însîngeră apa. Greieri și cosași îi săreau prin poală și prinprejur ca pe lîngă o plantă cu miros neobișnuit, adunat ca din toate ierburile pămîntului.

...Privighetoarea nu cîntă în crucea nopții decît cînd i se face milă de vreun suflet.

...Suflet ? Abur... Dacă el nu știe că-i abur, ce-i trebuie, pomană și lumînare. Slobozi izvorul cu nouă lumînări, nouă zile-n șir. Cu cît urci mai sus, e mai tare vîntul. Ce să lumineze bietele lumînări de ceară ? Să-i ajungă sufletului cerul cu ceața constelațiilor.

Cu scrîșnet de ciutură mult timp neunsă și nefolosită, se sculă în picioare, se întinse către meri și le zise :

— Eh, acu... mai veniți și dumneavoastră pe la noi că noi am șezut destul.

Îi trecuse cu totul mînia împotriva instructorului care o trimisese la „penzie". Îi crud, ce știe el, mai are de învățat. Și dacă nu l-oi învăța eu, cine să-l învețe ? Mumă-sa ? Să-l fi învățat la vreme că oamenii nu sînt stîlpi de telegraf, unu' ca altu', de mii de teluri sînt oamenii.

...Moartea o mai pîndi o vreme dintre rădăcini, pe urmă se întinse și ea înciudată și trecu singură dealul și nu se uită înapoi. Durda mormăi dînd cu piatra după ea : „Ci n-o fi numa' după tigva ta goală".

★

...Se așezară pe două rînduri și-i făcură loc printre ei.

Pășea, grea de aur și de înțelesuri, aci vrînd a rîde, aci trecînd-o fiori. Pe Chițu îl privi printre gene ca o mireasă și cînd se apropie, i se uită în ochi lung, sfredelitor și ochii li se luminară unul de la altul, candelă de la candelă. Chițu se sculă în picioare și o pofti pe jilț. Ședința era pe sfîrșite... Nu se înțeleseseră, fierbeau — lasă-i să fiarbă, ce, sînt morți ?

Instructorul nemulțumit își adunase broșuri, caiete, foi, creioane și le alungă de-a valma în gura de căpcăun a servietei dumisale negre și încăpătoare.

Tăcerea se înțepenise pe obraji și nu era chip să poată fi urnită. Durda li se înfipse la toți în priviri și-i fulgeră pe rînd, cu vorba scurtă.

— Căscau gura, tinerii dumitale pe luncă, Toadere. Și vitele crapă de sete în țarc, cu apa la gură, Firule. Și mai dați dracu pe bietu taur, cu tine vorbesc, Afiloane, președinte !

Spusele Durdei căzdeau în van ca în lac, înghețau, fără să rotească unde împrejur.

— Și dac-ar fi să ne unim cu șaptesprezece sate cu care nu ne potrivim la vorbă, la roadă și la gînd, că de ce ei păstrăv și noi mere, ne putem lega cu muntele că de ce el frasin și noi sînge, ori cu cerul că de ce el stele și noi, oameni.

— Eh ! și-acu, domniilor voastre, tovarăși, — zise ea de loc tulburată — cred că putem începe ședința. Ca și cum, nimic mai firesc decît ca ei s-o fi așteptat toată ziua. Un abur trecu peste lume și desmorți trăsăturile, omenindu-le.

Chițu își cuprinse fața-n palme că-i venea să rîdă și s-o strîngă în brațe.

Durda se așeză în jilț rotund, ca în pomul vieții și spovedită aerului, morții, apelor și pămîntului cu vietăți mari și mici, se pregăti să asculte, curată, glasurile nevoilor omenești.

ANTON PERUSSI — „Novac și zîna" (xilogravură)

tot acolo

Taur de negură dospind
ivit în calea mea la pîndă,
dacă respir și umblu
e pentru a mai cîștiga o vreme
și asta-nseamnă aproape că trăiesc.

Toro, tu ai putea să fii
o lecție frumoasă pentru mine
și pentru toți urmașii mei cu capu-n nori
pînă-ntr-a zecea spiță.
Toro, pe mine mă-nfioară
coloana vertebrală de cretă
ca și coloanele cu material uman pierdut.
De-aceea îți dau tircoale
și uneori vorbesc cu urechile mele
și brusc mă întorc și de-a dreptul
pornesc înspre tine.
Magneții tăi orbi îmi pleznesc în pupile
și mă trezesc într-o clipă
dincolo de tine.

Enorm pe lumile febrile,
tu stai acolo, tot acolo,
bloc de sămînță concentrată,
atomii putrezi colcăind tăcut
și umbra mea subțire te străbate

turnuri

Drepți și puternici și halucinanți
eroii dorm prin osuare
pe cînd prin camere scunde unii
își încearcă măștile de sărbătoare.

Mișcîndu-ne sub cerul îndoielii
împotmoliți cu sufletul la jumătate
visăm curenți mai limpezi cum se nasc
din resturile verii depărtate.

Se umplu lucrurile de curenți
pînă-n săgeata turnurilor stranii
crescute peste noi să amăgească
înfrîngerile, drumul, soarta, anii.

MIHAI ELIN

în grădină

Am ieșit seara-n grădină,
De la lună, luai lumină,
De la nuc bătrîn răsuflet
Și-am dat vetrei mele suflet.

Luai aripi de dantele
De la cerul plin de stele
Și mi-am pus fruntea pe ele
În grădina casei mele :

Suspinai de-o licărire,
Primită cu bună știre
Din Luceafărul gălbui
Și-am intrat în hora lui ...

Știu de la măicuța mea :
Hora printre stele-i grea .
Cine n-o cîntă cu dor,
Geaba sare-ntr-un picior !

Și lăcusta-n salturi sare,
Și brotacul cîntă tare...
Nici un suflet nu tresare,
Nici o vrajă nu înfloare .

Să cînți hora-i boală grea,
Să o joace cine vrea,
Că mi-i hora parcă ruptă
Și din doină și din luptă .

Luceafăr cu fruntea sus,
Țucu-i ochii cui te-o pus
Sus, în bolta țării mele,
Să jucăm hora-ntre stele,
În grădina Casei mele !...

TRAIAN IANCU

CONSTANTIN VIȘAN

caii

În unele nopți se lasă dintr-o dată o liniște mare în oraș. Atunci, din depărtare, aud venind caii. Ce clar răsună galopul lor pe caldarîmul orașului !

Vin caii copilăriei. Cu coamele în vînt, cu gleznele subțiri, cu stele albe în frunte. Dar nu se mai opresc în dreptul meu, să-i mîngîi pe botul neliniștit și să mă arunc pe spinarea lor ca să mă ducă în nesfîrșitul stepei. Galopul lor se aude tot mai departe, tot mai încet.

Sînt ca niște vise frumoase caii. Vin de la o vreme tot mai rar. Peste bucuria lor, dimineața adaugă de fiecare dată o tristețe.

Copilul mă roagă să-i cumpăr păpuși, și trotinetă, și goarnă, și urși, și cărți. Dar niciodată nu-mi spune să-i aduc un cal. Un cal viu, bineînțeles. De la el ar învăța gingășie. Dar poate și tristețea mea de mai tîrziu.

mîinile

Mîinile vorbesc. Chiar și după moarte. Nemișcate, înțepenite, ele spun, cui vrea să le privească, viața aceluia care nu mai are decît o zi sau două de stat printre ai lui.

Am privit și am ascultat niște mîini care munciseră 50 de ani. Bătuseră fierul cu ciocanul. Săditeră pomi. Mîngîiaseră cai, cioplitseră lemnul, alintaseră femei și copii. Era singura dată cînd se odihneau. Aspre, crăpate, cu degetele boante, cu mai toate unghiile strîmbe, căzute din cauza îndelungatei tovărășii cu ciocanul și cu focul. Semnau pentru ultima dată o autobiografie nespus de frumoasă și de curată în simplitatea ei.

Iarăși izbucniră luminile acelea blestemate și nu-mi fu greu să observ că eram înconjurați de vreo douăzeci de reporteri, care rînjeau, fericiți că prinseseră în obiectiv o scenă interesantă. O zmucii pe Cristina spre stînga, unde știam că se află o portiță în gardul de fier forjat al înaltei instituții. Dinapoia grilajurilor rare, răsunară pe neașteptate cuvintele absurde ale unui cîntec studențesc :

„O, tu al științei fiu iubit
Fii lăudat, fii fericit ! !"

Era desigur delegația de studenți în numele căreia Cristina îmi înmînase buchetul. Auzind versurile, făcui stînga-mprejur. Din nenorocire, din partea cealaltă se îndrepta spre noi un detașament de pionieri cu trîmbițe și tobe, ferm hotărîți să-mi pună pe cap sau să-mi atîrne de gît una sau mai multe ghirlande de flori ! Mă resemnai să trec tot printre studenți, care se aranjară pe două rînduri și începură să aplaude. Călcam țeapăn cu florile în mînă și cu Cristina agățată de braț, și poza acesta fu reprodusă a doua zi în unele ziare. Din fericire, pînă la primul colț nu era mult. Străbăturăm distanța în fugă. În urma noastră, blestematul de cîntec se auzi pînă trecurăm de linia tramvaiului. Grăbirăm mai departe, fără să privim nici în dreapta nici în stînga. Abia în fața Circului de Stat încetinirăm alura, apoi ne așezarăm pe treptele de la intrare ca să ne tragem răsuflarea. Aici nimeni nu ne mai luă în seamă, închipuindu-și probabil că facem parte din personalul de serviciu. Considerai deci că acum era momentul cel mai potrivit pentru a spune ceea ce aveam de spus.

— Te rog mai întîi să mă informezi cum stai cu examenele, cerui eu sever.

Fata oftă.

— N-am nici o restanță în semestrul întîi. Dar de ce întrebați ?

— Ai să vezi. La mine ce notă ai pînă acum ?

— Am un opt la seminar și un șapte la lucrări practice.

— Hm... un rezultat cam așa și așa. Dar, în sfîrșit, onorabil.

Îmi dresei glasul.

— Atunci... ca să rezolvăm și problema din această seară... Domnișoară, sînt pus în situația neplăcută de a vă cere mîna ! !

O văzui cum holbează frumoșii săi ochi albaștri, dar nu izbuti să rostească nici măcar un cuvînt, parcă i se încleștaseră fălcile. Dealtfel puțin îmi păsa de cele ce ar fi trebuit ea să spună, din moment ce eu îmi făcusem datoria. Chemai o mașină și o condusei acasă. Tăcu tot timpul pînă ne despărțirăm. Ce s-o fi petrecut în căpșorul acela blond, nu puteam ști...

Fiind o seară frumoasă mă îndreptai pe jos spre casă, deoarece nu locuiam departe. Fusese o zi încărcată pentru mine totuși nu mă simțeam nemulțumit. Meditînd mai adînc găsii că mă exprimasem greșit față de Cristina și că a o lua în căsătorie nu era o nenorocire prea mare. Observai deasemeni, abia cînd ajunsei în dreptul apartamentului meu, că păstram încă buchetul dăruit, și mă grăbii să deschid pentru a pune florile într-un vas cu apă.

Spre marea mea uimire, ușa se deschise singură... !

★

— Mda... făcu redactorul meu trosnindu-și degetele de la o mînă, acțiunea se mai înviorează. E bine că a terminat Martin cu lăudăroseniile sale cusute cu ață albă. Pe linia aceasta sînt necesare cîteva modificări substanțiale. Nu e aceasta și părerea dumneavoastră, dudule ?

Se adresase Cristinei, însă aceasta răspunse fără să clipească :

— Totul e riguros exact.

Tînărul ridică din umeri, afectat :

— În sfîrșit, în calitate de colaboratoare n-o să fiți de părerea mea. Îmi permit totuși să observ că, pînă acum, nuvela dumneavoastră nu e nici științifică, nici fantastică.

— E posibil. Atunci să dau unele lămuriri...

Cap. III. Bull Dog mușcă podeaua

Cine intră în locuința mea de la Statuia Aviatorilor, are impresia că a nimerit într-un muzeu de armuri medievale. Întregul hol, transformat de mine în atelier, e tixit de coifuri și platoșe, cămăși de zale, cizme și mănuși de oțel, aruncate claie peste grămadă. Toate aceste lucruri ciudate sînt opera mea și a lui Eugen. La drept vorbind dezordinea aparține numai și numai lui Eugen, asistentul meu, un fanatic cu părul vîlvoi, care doarme săptămîni în șir în atelier, atunci cînd avem ceva interesant de pus la punct.

Lucrăm de cîțiva ani împreună, proiectînd și construind tot felul de mașini, destinate să-l scutească pe om de anumite munci dificile. Prima realizare a fost un acar automat. Îmi amintesc că presa a înnegrit coloane întregi de hîrtie pe chestia asta și că m-am ales, între altele, cu un permis gratuit pe calea ferată. Pe urmă s-au născut din mîinile noastre : „contabilul cibernetic", „dactilografa mecanică", „minerul de metal", „fochistul impasibil", după poreclele date, de niște reporteri cu imaginație, mecanismelor inventate de noi. Acestea erau apoi fabricate în serie și repartizate în industrie, prin grija unei secții a Combinatului Electronic, numită în glumă de ziariști „Fabrica de roboți".

De fapt, sînt dator să recunosc că mașinile noastre nu prea au formă de oameni, ele aduc mai mult cu niște sobe de tuci, cu două sau trei burlane. Nu, la început, estetica lor nu m-a preocupat absolut de loc, cît despre Eugen, acesta e cu totul insensibil la așa ceva. Abia după ce am cunoscut-o pe Cristina am început să-mi pun astfel de probleme. Totuși, nu e mai puțin adevărat că, așa uriți cum arată, roboții mei sînt de o mare utilitate, putînd îndeplini tot felul de servicii datorită creierului lor electronic. Folosind transistorii, în locul vechilor lămpi de radio, reușisem să reduc aparatele la dimensiunile unei cutii de pantofi, de unde mai înainte ocupau cîteva camere ! Principiul de funcționare rămăsese același : erau comandate fie prin radio, fie li se dădea un program de activitate pe un timp limitat, imprimat pe bandă de magnetofon.

Consideram toate invențiile mele ca aparținînd țării întregi și nu mă sfiam să fac diverse comunicări în fața forurilor de specialitate sau prin diverse reviste de știință. Totuși, se pare că existau oameni dotați cu o curiozitate ce depășea normalul, deoarece, în cîteva rînduri, avusesem unele vizite nocturne, urmărind pesemne să vadă mai îndeaproape lucrările mele, dacă nu chiar să-și însușească vreuna. De aceea mă văzusem nevoit să instalez un sistem de alarmă special și să montez la uși și ferestre niște încuietori solide al căror secret îl cunoșteam numai eu și cu Eugen. În plus, acesta din urmă, înarmat cu un pistol cît toate zilele, dormea, cum am spus, noaptea în atelier și eram convins că, la cel mai mic zgomot suspect, va trage fără milă. Cît despre mine, nefiind un om să se sperie din te miri ce, nu prea pusesem la inimă vizitele misterioase. Totuși, în unele seri, făceam cîte un rond în jurul casei. Eram sigur că, dacă îmi încăpea în mînă vreunul din acei indivizi, îl puteam face să-i piară pentru totdeauna cheful de a-și băga nasul în treburile altora.

★

— Cred că acesta e capitolul cel mai interesant, mă adresai prin surprindere redactorului, tocmai cînd acesta își înăbușea un căscat, ferindu-se numai de privirile Cristinei. Nu crezi că ar fi cazul să-i dau o dezvoltare mai mare ?

— Dimpotrivă, mi se răspunse, dimpotrivă ! Cît mai scurt, cît mai scurt ! Aceasta să ne fie deviza !

★

Cum am spus, ușa se deschisese singură !

În primul moment mă gîndii că Eugen, în marea lui zăpăceală, o uitase deschisă, tocmai acum cînd construisem cel mai mic magnetograf din lume, pentru care orice turist din Occident ar fi sacrificat cu ușurință un milion de dolari. Nu aceasta era însă realitatea. O voce metalică mă invita să intru în propriul meu apartament :

— Poftiți înăuntru, „domnule" profesor... !

Zării în mijlocul atelierului un individ spătos, cu totul necunoscut, tolănit într-unul din fotolii și învîrtind magnetograful meu pe un deget cum ai învîrti în joacă o legătură de chei sau un briceag. Cu un gest nepăsător, necunoscutul îmi indică celălalt fotoliu, prefăcîndu-se că nu observă figura mea nedumerită. Asta îmi aduse tot singele în cap.

— Eugen ! urlai eu. Eugen !

Îmi răspunse un scîncet și observai într-un colț chiar pe asistentul meu, legat cobză și cu un căluș în gură, iar sub cap, în loc de pernă, enormul său pistol Parabellum.

— Ce înseamnă acest lucru, tinere ? mă adresai spătosului, fierbînd de indignare. Dezlegă-l imediat și dă încoa magnetograful dacă nu vrei să chem Miliția !

Cel interpelat rise cu poftă ca și cum ar fi auzit o glumă reușită.

— Am venit să vă transmit o invitație din partea celor ce m-au trimis, glăsui el cu un ușor accent străin și fără să-i pese de ceea ce i se ordonase. La colțul străzii am o mașină și într-o jumătate de oră sîntem la avion. Luăm și magnetograful, nu-i așa ?

— Cine ești dumneata ? Cum te cheamă ? Ce vrei ? Ce înseamnă porcăria asta ?

Necunoscutul se ridică din fotoliu ceremonios.

— De obicei lucrez sub pseudonim. Puteți să-mi spuneți Bull Dog. Bull Dog, la dispoziția dumneavoastră spre a vă conduce acolo unde am primit ordin.

Trebuia să fiu idiot ca să nu înțeleg ! Atît că nici nu mă gîndeam să capitulez. Îmi măsurai adversarul : un metru optzeci, bărbia pătrată, nas turtit, umeri atletici. Se vedea clar că mă cîntărise și el și că era perfect asigurat în această privință. Socoteală care îi fu fatală ! Îl lăsai să se apropie de mine privindu-l printre gene. Într-atît mă desconsidera că nu luă nici o precauțiune, ba îmi deschise chiar ușa invitîndu-mă să ies.

În clipa următoare se afla la pămînt, după o vijelioasă traiectorie prin aer, exact pe locul unde se găsise cu cîteva minute mai înainte. Mă privii zîmbind în luciul unei paveze ; fusesem campion universitar la box și la judo în vremea studenției și eram bucuros să constat că reflexele mele continuau să funcționeze fără greș. Adversarul meu se căznea să se descurce din sfărîmăturile fotoliului și înjura fără încetare într-o limbă străină. În cădere scăpase din mînă magnetograful pe care-l ridicai, închizîndu-l într-un sertar. Apoi căutai un vas unde să pot pune florile dăruite de Cristina și, abia după treaba asta, găsii cu cale să mă adresez musafirului meu.

— Un pahar cu apă ?

— Sapristi ! gîfîi el frecîndu-și ceafa. Iată o lovitură formidabilă ! Dar să știi că m-ai luat pe neașteptate !

— N-are importanță, spusei. Nu greșesc niciodată. Continuăm... ?

— Cu plăcere ! Regret însă că mi s-a spus să am grijă de căpățîna dumitale.

— O să te mai ajut și eu la treaba asta.

Ne învîrteam unul după altul azvîrlind cu piciorul în lături scaunele ce ne stăteau în cale, pentru a ne face ringul cît mai mare. Apoi, fulgerător, Bull Dog îmi încercă plexul. Eschiva mea fu perfectă. Răspunsei cu o directă între sprîncene ca să-i arăt că nu glumesc. Ținta fu atinsă. Văzîndu-se ținut în loc de cine nu se aștepta, adversarul meu se înfurie de-a binelea. Pumnii lui ca niște baroase începură să-mi vijie pe la urechi, iar vreo patru lovituri mă izbiră în plin obraz învinețindu-mă și zdrobindu-mi nasul. În schimb eu îi deschisei o arcadă, și, la un moment dat, îi făcui o fentă, trimițîndu-l în dulapul cu materialele farmaceutice, aflat în atelier. Reveni de-acolo cu toată fața tăiată de cioburi, dar nu trebuia să-și mai bată capul cu dezinfectarea, deoarece pe obraz și pe haine i se vărsase un întreg borcan de tinctură de iod și vreo patru sau cinci kilograme de bicarbonat de sodiu. Urla de furie și observai că pusese mîna pe o daltă. Ca să parez loviturile, apucai repede o cuirasă în timp ce, cu piciorul, căutam să-l izbesc peste glezne, cum văzusem la fotbal. De durere Bull Dog scăpă arma din mîini, lucru de care profitai pentru a-l pocni cu pavăza peste gură. Lovitura fu atît de puternică încît îl nărui tocmai în colțul lui Eugen, care, legat cum era, privea, cu ochii scoși din orbite, bătălia. Se auzi un strigăt înăbușit. Era chiar vocea nefericitului meu asistent. Cum izbutea să strige prin acel căluș gros, nu stătui să mă mai gîndesc.

Totuși, inamicul meu nu rămase mult timp la pămînt. Cînd se ridică observai că dinții din față îi erau pierduți pentru totdeauna, în schimb ținea în mînă pistolul Parabellum aflat pînă nu demult sub capul lui Eugen. Mă simții pierdut, căci împotriva unei arme de foc n-ai cum să te aperi. Ultimul meu gînd fu la Cristina apoi la magnetograf, după care încrucișai brațele.

Salvarea veni tocmai de-acolo de unde mă așteptam mai puțin : de la bietul Eugen ! Acesta, așa legat cum era, putea totuși să vadă, și dîndu-și seama de pericol, se rostogoli între picioarele colosului făcîndu-l să cadă, pentru a treia oară în seara aceea, numai că acum bruta se izbi cu capul de perete și rămase nemișcat. Nu-mi trebui decît o clipă ca să pun mîna pe pistol, să-l eliberez pe asistent și, cu ajutorul lui să-l legăm fedeleș pe atacator, cu fringhiile rămase.

Eugen pufăia și scuipa într-una. Prima lui vorbă fu :

— Magnetograful ?...

— E salvat ! L-am încuiat în sertar ! Îți mulțumesc că ai intervenit la timp !

Ajutorul meu trase cîteva înjurături marinărești, tot făcînd la noduri suplimentare.

— Nici nu știam dacă e încărcat sau nu... fir-ar al dracului să fie !... Nu-mi explic de ce n-a funcționat semnalul...

Și iar începu să scuipe.

— Ignorabimus, răspunsei, semper ignorabimus ! Apoi căutai să-l liniștesc. Ce te frămînți așa ? Bine că am ieșit cu fața curată...

— Nu de asta... Din cauza călușului pe care mi l-a pus bestia ! Nu vezi că e cîrpa cu care ștergem parchetul și miroase a petrosin, de credeam că înebunesc !

(Va urma)

ERATĂ : În numărul trecut, din vina corecturii, titlul romanului „Femeia cibernetică" de Mihail Nicolae Paul, a fost anunțat greșit.

chesterton şi eseul englez

Eseul „estetic", în forma sa specific engleză, este cel în care figuri proeminente de poeți-critici efectuează o revizuire a valorilor estetice, a normelor gustului și a moștenirii culturale. Este limpede că intențiile lor impun un vehicul destul de specific, ce nu poate fi redus la niciuna din categoriile consacrate, care să nu fie nici studiu estetic propriu-zis, nici critică literară propriu-zisă. Seria Philip Sydney, Ben Jonson, Dryden, dr. Samuel Johnson, Coleridge, Matthew Arnold, T. S. Eliot marchează o ierarhie a valorilor, un adevărat arbitraj în materie de gust, caracterizat poate cel mai bine printr-un subtil echilibru între ceea ce este înregistrare sintetică, esențială a gustului epocii, și proclamarea de norme (deduse tocmai din acest gust). Jocul acesta subtil determină în mod necesar un gen de eseu, în care esențială nu este forma, ci modul în care se articulează intenția și forma.

Odată instalat, acest eseu își asimilează formele incomplet dezvoltate sau înruditc. Am pune pe seama aceleiași iradiații de pildă quasi-absența unei critici literare (facem abstracție de producția comercială care invadează paginile săptămînalelor de tiraj și care e un fel de reclamă mai îngrijită). Într-adevăr, critica literară ca meșteșug e în literaturile engleză și americană ceva rar și aproape jenant: altminteri cum s-ar explica încercările frecvente de a o defini drept altceva? Cînd Oscar Wilde afirmă că critica literară e singura formă civilizată a autobiografiei, cînd unii neo-critici americani pretind că critica literară e continuarea metafiziciii, cînd grupul „Scrutiny" încearcă să salveze critica literară în istorie literară, toate acestea probează adînca tulburare pe care prezența covîrșitoare a eseului estetic a provocat-o în tărîmurile limitrofe.

Creșterea sa, organică totuși, a dus la constituirea unui fond filozofic a unui nucleu de gîndire comună, devenit un imperativ pentru orice încercare ulterioară, care va fi o rezultantă între cerințele arhetipului și viziunea originală a autorului. Idiotipul eseului estetic este instalat mai degrabă în planul principiilor decît în cel al formelor. Tocmai acest idiotip este cel care asigură de la un moment dat continuitatea organică a specici. Iar atitudinea unui escist, inclusiv cea ideologică, se explică într-o anume măsură și prin reacția idiotipului dat în confruntare cu o nouă situație istorică, cu circumstanțe social economice, politice și culturale noi.

Nu vom încerca să definim prea riguros acest sistem de noțiuni; este incontestabil însă că undeva în centrul său de greutate se află o neclintită și implacabilă proclamare a *demnității și necesității artei*. De la Sir Philip Sydney pînă la Coleridge iată o primă temă fundamentală, un principiu de neabătut (în așa măsură încît nici nu se simte totdeauna nevoia explicitării sale) a tuturor reprezentanților eseului estetic. Cealaltă trăsătură permanentă ce se poate distinge este apelul permanent la *pondere*, la *echilibru artistic*, permanenta preocupare pentru un just echilibru între tradiție și inovație, între național și modern de o parte, universal de cealaltă. În sfîrșit al treilea element comun de covîrșitoare importanță este dozarea atentă și variabilă a componentelor de „reflectare" și a celei de „creație" în artă, (pe care M. H. Abrams le definea admirabil ca metafore ale „oglinzii" și ale „felinarului") — cea dintîi dominînd firește la romanticii. Am mai putea aminti desigur și alte trăsături: raportul între limbă artistică și limbă vorbită, inteligibilitatea, conținutul moral al operei, raportul tragic-comic etc.

Ni se pare incontestabil că în tot cursul secolului XX, forța care împinge înainte dezvoltarea omului este în mare măsură opoziția față de societatea inacceptabilă în care trăiesc. În lupta lor cu Leviathan, baza de la care pornesc este idiotipul de gîndire al unei forme literar-filozofice. Iar Chesterton ilustrează, ca și alții, un moment esențial al ciocnirii unui dotașament înaintat al culturii engleze cu o societate din ce în ce mai potrivnică.

Principalele sale limite și defecte, ca și cele ale altor eseiști contemporani cu el, decurg consecvent din aceeași poziție centrală, pozitivă, din caracterul opozițional al scrierilor amintite, și sînt declanșate mai ales de absolutizarea acestei poziții. Așa este căutarea soluțiilor și exemplelor în lupta cu prezentul mai des într-un trecut citeodată idealizat, iar nu în viitor. (Aderența la o linie istorică definită putea lesne încuraja și ea o astfel de atitudine).

Dacă în ceea ce îl privește pe Pater s-a putut propune ca definitorie formula de „umanism tulbure" (d'Hangest), Chesterton se află desigur la polul opus; dacă Pater, eliberat în mare parte de „acuza" de a fi morbid, rămîne totuși pentru noi un maladiv, Chesterton este o explozie de sănătate și voie bună. Opera lui Chesterton este un imn al ciclotimiei. Dacă, pe de altă parte e foarte ușor să desprindem din opera sveltă și elegantă a lui Pater ceea ce poate fi racordat la eseul estetic, opera stufoasă și jovială a lui Chesterton poate fi mult mai greu clasificată: romanul polițist și eseul biografic, articolul de ziar și tratatul filozofic, poezia și memoriile reprezintă (cum spunea el despre Dickens) bucăți retezate arbitrar din aceeași lungă substanță vîscoasă, fără început și fără sfîrșit în care genialul și acrobația, profunzimea și cabotinajul nu vor putea fi niciodată separate cuviincios. Să croiești din acest „continuu" un fragment închegat care să fie într-adevăr eseu literar, cere oarecare îndeminare, căci firimiturile de eseu literar plutesc la suprafața lichidului.

Oricum, e incontestabil că Chesterton a dedicat numeroase volume unei analize a literaturii (Browning, Blake, Dickens, Shaw, Chaucer, Stevenson, Cobbett, Epoca victoriană, ca să nu vorbim de cele mai mărunte) și că linia generală a acestora rămîne limpede cea a eseului estetic. Pozițiile acestuia se găseau confruntate și apoi reprezentate de o personalitate efervescentă, debordînd peste propriile ei contururi.

Ideologic, Chesterton ilustrează tendința de „aggiornamento", specifică intelectualului catolic din secolul XX, tendința de racordare a catolicismului la problematica lumii moderne și manifestată în formele cele mai diferite. Politic, această tendință subsumează recentul conciliu (condus de Ioan XXIII și Paul VI) cu toate propunerile și discuțiile sale, intervențiile în frămîntările social-politice ale societății, mișcări ca cea a „preoților lucrători" din Franța, contribuția clerului la lupta pentru pace și împotriva descriminării rasiale și atîtea alte. Figura lui Teilhard de Chardin cu gîndirea sa teologic-științifică atît de discutată, scriitori catolici de stînga aflați la rampa actualității ca Pasolini, Böll, Graham Greene sau Mauriac, sintezele filozofice înnoitoare ale unor Rahner, Guardini, Urs von Belthasar sau Maritain ca și generația mai veche a unor Peguy, Claudel, Jammes, Psichari, Bloy — toate aceste fenomene și atîtea altele, unele contradictorii, altele îmbucurătoare, alcătuiesc tabloul bogat în sugestii al unei transformări în curs. Chesterton, prea personal ca să poată fi clasificat, întregește incontestabil acest tablou. Limitele sale în această privință sînt clare și ușor de recunoscut, în gîndirea și opera sa religia nu poate fi ocolită, ea colorează întreg modul său de a concepe lumea. Totodată însă el vine ca reprezentant al celuilalt mod eseistic specific englez de abordare a realității, a celui „conversațional". El este la capătul (este aproape încoronarea) unei mari tradiții în acest domeniu, dovedind o virtuozitate inegalabilă: el poate dovedi eseistic orice, poate trata conversațional orice. Nu că această capacitate ar fi vreodată folosită în chip iresponsabil: este pur și simplu surplusul de vitalitate și generozitate care îndeamnă la gesturi jucăușe. Providența „conversațională" a eseului chestertonian ni se pare că se reflectă asupra modului său de a aborda literatura, dîndu-i diletantismul și accesibilitatea. Această accesibilitate e însă de suprafață: ea e în fond rezultatul unui lung travaliu pregătitor, a unor sinteze prealabile pe care numai cititorul foarte avertizat și informat îl remarcă. Nu-l acuzăm pe Chesterton că e prea accesibil, ci că *pare* accesibil.

Dar tot de această componență ține și modul său de a aborda adevărul. Afirmațiile lui generale, provocatoare și scînteietoare nu pot fi măsurate cu severitatea riglei și echerului teoretic. Ele au o valabilitate relativă, tatonantă, adevărul lor (am spune, adevărul eseistic în general) se deosebește de cel teoretic și științific. El este o generalizare pentru un caz particular, o postulare a unui întreg posibil pentru parte. Altă dată poate fi și afirmație făcută de dragul ei, pentru frumusețea felului în care cîntă teoria sau vibrează aforismul și cititorul le va judeca deci mai mult poetic decît teoretic.

În sfîrșit, dacă o serie de limite ale lui Chesterton se explică prin ideologia sa religioasă și prin abordarea sa diletantic-strengărească, altele țin de perioada sa de activitate. Într-adevăr, una din cele mai admirabile trăsături ale lui Chesterton este angajarea sa permanentă, participarea sa pasionată la orice, de la nervura unei frunze pînă la combaterea războiului imperialist cu burii, de la „păstrițele de porțelan" pînă la combaterea lui Mussolini. La sfîrșitul capitolului despre Pickwick în Dickens se găsește un superb elogiu al angajării vitale, anti-sceptice. Chesterton își iubește dușmanul dar îl urăște pe indiferent. Pe primul îl degustă cu plăcere de specialist, simte o comunitate cu el; pentru neutru, pentru omul palid și incolor își păstrează trăznetele nimicitoarei sale mînii. Această angajare înseamnă și aplecare asupra evenimentului zilei, îmbibare de aerul epocii, și așa se face că astăzi Chesterton ne apare ca un tipic edwardian, un om al primului deceniu, al secolului nostru, un om al tranziției între victorianism și stilul interbelic. Războiul mondial și revoluția socialistă, deși se plasează exact în mijlocul perioadei sale de creație, rămîn cumva irelevante pentru el, după cum toată activitatea de după 1918 este o continuare consecventă a celei dinainte de război, deși o anume inefabilă sclipire și voioșie a dispărut. Chesterton combate înarmarea Germaniei, militează pentru colaborarea internațională, e membru de frunte al PEN-Clubului, e un strălucit comentator radiofonic — dar lumea în care aceste lucruri se petrec îi este străină, instinctul adevărului și dreptății, după care se ghida cu inefabilitate somnambulică altădată, îl părăsește citeodată, piruetele și grațiile lui de scrimeur se lovesc de zidurile și prăpăstiile grosolane și tranșante ale alternativelor unei lumi noi.

Sistemul său de gîndire e dominat de un umanism profund, autentic și răscolitor. Este o dragoste pentru om în toate formele sale, pentru permanența umană în istorie, pentru prezența umană pretutindeni, pentru universul pulsînd de viață pînă în cea de pe urmă părticică, pentru realitatea așa cum este, nu deformată de logica abstractă și rece a teoriilor abstracte pe care le urmărește cu furie și ranchiună din etică (unde ele iau forma puritanismului) pînă în estetică (unde iau forma artei pentru artă), din filozofie (unde iau forma speculației metafizice nebuloase) pînă în maniere (unde iau forma snobismului și blazării). Și în acest sens, primitoarea noțiune de „catolicism" capătă un înțeles specific pentru el. Farmecul lui Chesterton constă în a fi intuit prompt avantajele estetice ale faptului că creștinismul e o minoritate; imediat a început să vorbească ostentativ ca și cum ar reprezenta o majoritate. De aici proza sa sfidătoare, cavalerească și totdeauna puțin comică. A doua consecință, mai serioasă, a fost faptul că a început să evidențieze numitorul comun între creștinism și bunul simț etern, apoi să le suprapună. Astfel creștinismul devine haina sub care se glorifică bunul simț, „common sense" (identificarea creștinism = common sense o și face explicit la un moment dat în *Shaw*, capitolul „Filozoful", unde găsește, ca adesea, un nou prilej de a polemiza cu asprimea lui Nietszche). El glorifică omul așa cum este, miraculoasă combinație de sublim și banal. Nimic nu i se pare mai firesc, mai simpatic și acceptabil, decît contradicțiile umane. El anticipează cu 40 de ani interesul pentru absurd: numai că pentru el „absurdul" (adică insinuează el, pur și simplu ceea ce nu se încadrează rigidităților unei rațiuni lenevite) este ceva nospus de prietenos, prilej de mare veselie, este o ilustrare a infinitei varietăți a lumii, cîtuși de puțin prilej de declanșare a angoasei și lacrimilor. Este încîntat de existența absurdului, după cum aprobă zgomotos lumea așa cum este. Nu pentru că ar fi mulțumit de univers, ci pentru că e mulțumit de nemulțumirea universului. Spre deosebire de existențialiști care se revoltă, dar se revoltă și împotriva revoltei, Chesterton (și aici coincide cu adevăratul revoluționar) se revoltă, dar nu și împotriva revoltei. Revolta îl încîntă, i se pare starea firească a omului, casnică și primitoare. Umanismul său este lupta împotriva osificării spiritului, împotriva alienării. Adevărata sa armă împotriva alienării i se pare accentuarea varietății, diferențierii umane și a spiritului. (Este incontestabil că în istoria ideii de alienare, Chesterton își are și el locul lui, undeva între tînărul Marx și existențialismul modern).

În lupta împotriva alienării, literaturii îi revine un rol de seamă, și anume, cum spune în *Literatura epocii victoriene* „desprinderea spiritului (= esenței n.n.) vieții de obstacolele banale ale vieții, de a îngădui naturii umane să se dezvăluie ca umană cu adevărat". Îl regăsim pe Chesterton aici integrîndu-se energic în linia eseului estetic. Meditațiile sale asupra funcției artei și literaturii deși răzlețe permează discuțiile mai ample despre personalitatea scriitorului și reprezintă plumbul ponderator al salturilor sale jucăușe. Orice literatură se justifică în măsura în care reprezintă o proiectare, fie chiar și o absolutizare a unei anumite laturi umane, etape umane, modalități umane de existență. Iar forma e de fapt ceva secundar, în privința aceasta Chesterton e larg, nepăsător aproape. Desigur nu vom găsi la el abordarea înțeleaptă, prudentă, ocolită a lui Eliot, nici falduriile somptuoase ale gîndirii lui Pater, Chesterton împunge cu floreta, el strigă zgomotos, face gesturi mari, iar apoi lovește scurt, precis, punctat; îl interesează cele citeva puncte arhimedice ale unei opere, acolo aplică pîrghia cu mișcări hotărîte și bruște. Analiza de detaliu îl interesează numai ca verificare suplimentară, asigurare a unui punct cîștigat. Felul de a scrie al lui Chesterton este parte din demonstrație, maniera sa de gîndire îi impune degajare și familiaritate în exprimare. La Chesterton un colocvialism e deliberat ca o directă de dreapta.

Dar poate cea mai interesantă trăsătură a lui Chesterton este modul său de gîndire. Dacă acceptăm că linia majoră a gîndirii filozofice europene rămîne, din antichitate și pînă astăzi legată destul de strîns de metoda dialectică, atunci Chesterton ilustrează admirabil avantajele și dezavantajele abaterii de la această metodă. Gîndirea sa este nu dialectică, ci *polară* — mod de gîndire ce nu-i aparține în exclusivitate desigur și în care e departe de a fi singurul maestru. Acolo unde gîndirea dialectică folosește mecanismul *legăturii* între teză și antiteză, Chesterton rupe una de cealaltă, postulează o separație *radicală* între ele. Ambele au o formă binară, dar dacă binarismul dialectic se leagă în sistem (sau în spirală), cel polar lucrează pe perechi izolate. Iar dacă sinteza dialectică înseamnă depășirea antitezei prin asimilare, înglobarea ei, gîndirea polară se bazează la Chesterton, pe negarea definitivă a unuia din termeni. Dar această negare se face nu atît prin anularea unuia din termeni, cît prin exaltarea, prin exagerarea sublimă a contrarului său. Metodă cît se poate de eficace, deși nu științifică sau concludentă.

Permanenta combativitate, cu cele două extreme ale ei, humorul și sublimul (căci Chesterton operează fără sfială cu patetismul său, răsunător, viril și sublim), ne dezvăluie (chiar dacă nu am avea repetatele profesiuni de credință ale autorului), un temperament romantic de amplă respirație. Toată gestica, toate manevrele lui Chesterton sînt ale romanticului. Maestru al aforismului și paradoxului, el demonstrează că ceea ce e firesc e miraculos, că banalul e surprinzător, că bunul simț e aventuros; în timp ce nebunia e logică, artificialul loc comun, senzaționalul plictisitor. Cînd descoperă miraculosul în firesc, paradoxul său urmărește nu să devalorizeze firescul ci să-l încoroneze. Paradoxul său e o demistificare a paradoxului. Colosalul bun simț, echilibrul, ponderea, virtutea, sănătatea, calea de mijloc, echitatea, optimismul neînvins, plăcerile simple — adică tocmai calitățile clasice sînt cele pe care vrea să le demonstreze și pe care le apără robust și vivace.

V. NEMOIANU

GEORGES SEURAT — „La concert"

meridiane

truman capote
cu sînge rece

fragmente traduse după revista „l' Express"

Citind în ziare reportajele despre asasinarea, la 15 noiembrie 1959, a unui fermier din Kansas, a soției sale și a celor doi copii ai lor — scriitorul american Truman Capote, îmbrăcînd uniforma de trapper, a plecat în Midle-West, unde timp de șase ani a cercetat cu minuțiozitate împrejurările în care a fost săvîrșită crima, locurile, oamenii, viața victimelor și a ucigașilor, — convins, așa cum a declarat el însuși, că va pătrunde în cea mai profundă realitate dacă va îmbina tehnica gazetarului cu arta romancierului.

Romanul pe care l-a scris apoi, Cu sînge rece, publicat mai întîi în foileton în New Jorker, apoi în volum, a avut un succes de librărie formidabil: peste 20.000 de ex. vîndute zilnic.

Trei ani de investigații și de interviuri, urmați de alți trei ani de muncă chinuitoare pentru a da formă artistică celor 6.000 de pagini de note acumulate, i-au adus autorului gloria definitivă și o avere colosală.

„Dacă vei minți ceva despre mine, voi ieși din mormînt ca să te ucid", i-a spus unul dintre cei doi asasini cu care scriitorul a stat de vorbă luni de zile în celula închisorii în care își așteptau clipa execuției.

În vestul statului Kansas, nu departe de granița cu Colorado, printre lanuri de grîne, sub un cer de azur, este un sat, Holcomb, locuit de 262 de locuitori care pînă spre sfîrșitul anului 1959 își duseseră viața muncind, vînînd, privind emisiunile de televiziune, asistînd la sărbătorile școlare, neștiuți și necercetați de vîntul celebrității.

Era sezonul fazanilor

Dl. Clutter rareori întîlnea vreun nepoftit pe pămînturile lui; la o milă și jumătate departe de șoseaua principală, fără alte căi decît niște drumuri izolate, nu era un loc pe care străinii puteau să-l descopere ușor. Deodată, o ceată de inși se ivi și Teddy, ciinele, se repezi lătrînd amenințător. ...Ceata era alcătuită din cinci vînători de fazani din Oklahoma. Sezonul de fazani în Kansas, vestit eveniment sportiv de noiembrie, atrage ordii de vînători din statele vecine și, toată săptămîna trecută, regimente de șepci scoțiene s-au vînzolit prin cîmpiile întomnate zburătăcind și doborînd sub ploi de alice zveltele zboruri aurite ale păsărilor grase. Conform obiceiului, vînătorii, dacă nu sînt invitați, trebuie să-i plătească proprietarului îngăduința de a vîna pe pămînturile lui; dar cînd vînătorii din Oklahoma vrură să-i plătească dreptul de a vîna, dl. Clutter se mulțumi să surîdă: „Nu sînt chiar atîta de sărac cum par. Hai, împușcați cît puteți", spuse el. Pe urmă, ducînd mîna la pălărie, se îndreptă către casă și către ziua lui de muncă, fără să știe că aceasta îi va fi cea din urmă.

★

Ca și dl. Clutter, tînărul care-și lua micul dejun într-o cîrciumă numită „Micul giuvaer" nu bea niciodată cafea. Prefera să bea **root-beer** [1]) rece și cîteva **Pall Mall** — asta era, după el, o veritabilă „îmbuibare". Sorbindu-și băutura și fumînd, studia o hartă desfășurată pe tejghea sub ochii lui — o hartă Phillips 66 a Mexicului — îi era greu să se concentreze, pentru că aștepta un prieten și prietenul întîrzia. Aruncă o privire pe fereastră spre strada tăcută a orășelului, o stradă pe care ieri o văzuse întîia oară. Nici urmă de Dick [2]). Dar trebuie să se ivească; la urma urmei, țința întîlnirii lor a fost ideea lui Dick, „lovitura" lui. Și, cînd totul va fi aranjat — Mexicul.

„Toată lumea e bolnavă".

Harta era ferfeniță, atîta fusese cercetată încît devenise la fel de moale ca o piele de capră. La colțul străzii, în odaia de hotel în care locuia, erau cîteva sute de asemenea hărți uzate, cu fiecare tinut din America de sud — căci tînărul nu înceta o clipă să plănuiască tot felul de călătorii, și chiar și făcuse o mulțime: Alaska, Hawai și Japonia, Hong-Kong. Acum, invitat printr-o scrisoare să ia parte la o „lovitură", se afla aici, cu toate bunurile lui pămîntești: o valiză de carton, o ghitară și două lăzi mari cu cărți și cu hărți, cu cîntece, cu poeme și cu vechile scrisori, cîntărind un sfert de tonă... I se părea destul de nostim gîndul că revenise în Kansas după ce, numai cu patru luni în urmă, jurase, întîi în fața comisiei de repunere în libertate condiționată, apoi în sine însuși, că nu-i vor mai călca picioarele pe-aici. Atîta rău! N-o să stea prea mult.

Harta era plină de numiri încercuite cu cerneală. Cozumel, o insulă în largul lui Yucatan, unde — așa citise într-un magazin pentru bărbați — ar putea „să-și lepede hainele, să etaleze un surîs senin, să trăiască asemenea unui rajah și să aibă toate femeile pe care le-ar vrea pentru 50 de dolari pe lună!". Din același articol, reținuse și alte afirmații ispititoare: „Cozumel este un bastion împotriva apăsărilor sociale, economice și politice. Nici o autoritate nu-i hărțuiește pe oameni în această insulă", și: „În fiecare an, stoluri de papagali vin de pe continent să-și clocească aici ouăle". Acapulco înseamnă pescuit în marea adîncă, și cazinouri, și bogate doamne refulate, iar Sierra Madre vra-să-zică aur, vra-să-zică „Comoara din Sierra Madre", un film pe care l-a văzut de opt ori (a fost cel mai bun film al lui Bogart, dar și bătrînul care juca rolul prospectorului. și care semăna cu tatăl lui Perry, era formidabil. Walter Huston. Da. Iar ceea ce îi povestise lui Dick era adevărat: cunoștea într-adevăr toate tainele prospectiilor de aur, le învățase de la tatăl său care era de meserie căutător de aur. Atunci de ce să nu-și cumpere amîndoi o pereche de cai voinici și să nu-și încerce norocul în Sierra Madre? Dar Dick, Dick e un spirit practic, a spus: „Domol, puișorule, domol. Am văzut și eu filmul ăla. La sfîrșit, toată lumea e bolnavă. Din pricina febrei și a lipitorilor, viața e mizerabilă. Și-apoi, cînd dau de aur — ți-aduci aminte? — începe un vînt turbat care mătură tot".)

O mamă cherokee pur-sînge

Perry [3]) împături harta. Plăti paharul de **root-beer** și se ridică în picioare. Cînd sta pe scaun, părea mai mare decît un om mijlociu, un găligan, cu umerii, brațele și pieptul groase și îndesate ca de halterofil — într-adevăr, ridicarea greutăților era marea lui plăcere. Dar avea unele disproporții bătătoare la ochi. Picioarele lui micuțe, încălțate cu niște cizme negre și scurte, cu catarame de oțel, ar fi întrat foarte ușor în pantofii de dans ai unei femei firave; în picioare, nu era mai înalt decît un copil de 12 ani, și te făcea să te gîndești îndată, — așa cum se împăuna pe picioarele atrofiate care păreau caraghios de insuficiente pentru povara pe care o suportau — nu la un ciclist spătos, ci la un jocheu în retragere, prea umflat și prea musculos.

Ieșind din cafenea, Perry se așeză la soare. Era nouă fără un sfert, și Dick întîrziase o jumătate de oră; totuși, dacă Dick nu l-ar fi convins de însemnătatea fiecărui minut din cele douăzeci și patru de ore următoare, nici n-ar fi băgat de seamă. Timpul nu-l apăsa niciodată, pentru că avea o sumedenie de moduri în care să și-l petreacă — printre altele, să se privească în oglindă. Propria lui înfățișare îl captivă. Fiecare unghi stîrnea o altă impresie. Era chipul unui copil din basme, și experiențele în fața oglinzii îl învățaseră să treacă prin toată gama schimbărilor de fizionomie: cum să iei un aer amenințător, în clipa următoare unul poznaș, apoi sentimental; o înclinare a capului, o strîngere de buze, și derbedeul stricat se preface într-un grațios personaj romantic.

Maică-sa era o indiană cherokee pur-sînge, de la ea moștenise culoarea pielii, cu nuanță de iod. ochii întunecați și umezi, părul negru pe care-l năclăia cu briantină și care era atît de bogat încît putea să-l răsucească-n cîrlionți și să-și lase un smoc să-i cadă inel pe frunte. Moștenirea de la maică-sa era vădită; cea de la tatăl său, un irlandez cu părul roșu și pătat de pistrui, era mai puțin evidentă. ...Dar buzele rumene și nasul în vînt dovedeau clar prezența ei, la fel ca și capacitatea de a se aprinde copilărește, ca și înfumuratul egotism irlandez care însuflețeau adeseori masca cherokee și care deveneau cu totul cuceritoare cînd cînta din ghitară și din gură.

O pușcă de vînătoare nouă-nouță.

Dar, oricît de dulce era această reverie despre Las Vegas, pălea în fața unei alte închipuiri a lui. Din copilărie, încă înainte de a fi atins jumătatea celor 31 de ani ai săi, citea niște broșuri („Bogății în adîncul mărilor! În ceasurile voastre de răgaz, învățați să vă scufundați în apă! Puteți să cîștigați bani rapid, prin scufundarea submarină! Informații gratuit...") și era cucerit de reclamele („Comoară ascunsă! Cincizeci de hărți autentice! Ofertă uluitoare...") care întreținеau dorul de aventură pe care imaginația lui îl trăia nesățios și neobosit: visul de a se lăsa dus în adînc, în ape stranii, de a se scufunda în crepusculul verde al abisului mărilor, de a se strecura pe lîngă străjile cu ochi cruzi de pe puntea vreunei corăbii care se ivește pe valuri, vreun galion spaniol — vreun cargou ticsit de diamante și de perle, de sipete gemînd de aur.

Răsună un claxon. În sfîrșit, Dick.

Dick conducea un Chevrolet negru 1949. Perry aruncă o privire pe bancheta din spate să vadă dacă ghitara stă bine. Era o veche ghitară Gibson, șlefuită cu glaspapir și lustruită, galbenă ca mierea. Un alt soi de instrument se afla alături de ghitară — o pușcă de vînătoare cu ejectoare automate, calibru 12, nouă-nouță, cu țevi albastre, cu o scenă de vînătoare reprezentînd un zbor de fazani gravată pe pat. O lampă de buzunar, un cuțit de pescar, o pereche de mănuși de piele, și o vestă de vînătoare căptușită cu cartușe alcătuiau tabloul complet al acestei naturi moarte.

Dick bătu în parbriz cu degetele.

„Toc, toc. Ne scuzați, domnule. Am venit la vînătoare și ne-am rătăcit. Dacă ne-ați îngădui să dăm un telefon...

— Si señor. Yo comprendo.

— Succesul e asigurat de la-nceput, zice Dick. Îți promit, puișorule, că am să le-mprăștii creierii pe pereți.

— Împrăștie-i, spuse Perry".

★

Cei doi tineri nu prea se asemănau, dar nu-și dădeau seama, din pricină că aveau amîndoi cîteva trăsături de caracter superficiale. Amîndoi, de pildă, erau tare grijulii față de propria lor persoană, foarte atenți față de chestiunile de igienă și față de starea unghiilor lor.

...În pantalonii scurți, Dick nu mai semăna de loc cu Dick îmbrăcat. Cînd era îmbrăcat, părea un tînăr firav, de un blond șters, de talie mijlocie, numai piele și os, și poate cu plămînii slabi; dezbrăcat însă, Dick apărea cu totul altfel; arăta mai degrabă ca un atlet zidit la scara mijlocie. Chipul tatuat al unei pisici, albastru și zburlit, îi acoperea brațul drept; pe un umăr înflorea un trandafir albastru. Alte însemne, pe care le desenase și le executase singur, îi împodobeau brațele și pieptul: capul unui dragon cu un craniu omenesc între fălcile deschise, femei goale cu sîni ascuțiți, cuvîntul pace însoțit de o cruce din care iradiau, în formă de linii groase raze de lumină divină, și două compoziții sentimentale — una, un buchet de flori dedicat lui papa și lui mama; alta, o inimă care celebra dragostea dintre Dick și Carol, fata cu care se căsătorise la 19 ani, și de care divorțase după șase ani, pentru ca „să se poarte ca un om de onoare" cu o altă fată, mama ultimului său fiu. („Am trei copii, de care mă voi ocupa negreșit, scrisese în cererea de punere în libertate conditionată. Nevasta mea s-a recăsătorit. Am fost căsătorit de două ori, dar nu mai vreau să am nimic a face cu cea de-a doua soție"),

Îndopat cu cașete de aspirină.

Dar nici psihicul lui Dick, nici tatuările de cerneală albastră care-l împodobeau nu stîrneau o impresie așa de vie ca fața lui care părea alcătuită din bucăți desperecheate. S-ar fi putut spune despre capul său că fusese despicat în două ca un măr, și pe urmă lipit la loc cu stîngăcie. Oarecum, cam așa se și întîmplase; trăsăturile acelea neregulate erau urmarea unei tamponări de automobil în 1950 — accident care a imprimat o anume înclinare chipului lui cu bărbia ascuțită, lăsînd obrazul stîng o idee mai coborît decît obrazul drept, așa încît buzele erau ușor piezișe, nasul strîmb, și ochii nu numai așezați la niveluri diferite, dar și inegali, ochiul stîng fiind de-a dreptul serpentin, cu o privire poncișă și înveninată, bolnăvicios de albastră care, chiar dacă a fost căpătată involuntar, părea totuși să vădească drojdia amară din adîncurile firii lui. Dar Perry i-a spus: „Ochiul n-are importanță. Pentru că ai un zîmbet cuceritor. Unul dintre acele surîsuri cu adevărat eficace". E drept, lumina unui surîs reda chipului său, încrețindu-l, proporțiile exacte, și îngăduia să descoperi o personalitate mai puțin cruntă — tipul de „băiat isteț" american, cu părul ca peria, destul de echilibrat, dar nu prea sclipitor. Însă, de fapt, el era foarte inteligent. Într-un test pentru inteligență, la închisoare, realizase 130 de puncte (subiectele medii, în închisoare ca și afară, se situează între 90 și 100).

Și Perry fusese mutilat, iar rănile lui, pricinuite de un accident de motocicletă, fuseseră mai grave decît ale lui Dick; stătuse șase luni într-un spital din Washington, și alte șase umblase în cîrje, și, cu toate că accidentul avusese loc în 1952, picioruşele lui de pitic, crîmpotite, sparte în cinci locuri și acoperite de cicatrice jalnice îl făceau să sufere așa de rău că se nărăvise să se îndoape cu cașete de aspirină. Avea mai puține tatuaje decît amicul său, dar ale lui erau mai fine — nu erau o operă pe care și-o face un amator, ci poemele epice ale unei arte zămislită de maeștrii din Honolulu și din Yokohama.

O pereche de ciorapi negri

...În toiul amiezii, Chevroletul negru ajunse la Emporia, în Kansas...

Prima cumpărătură fu o pereche de mănuși de cauciuc, pentru Perry care, spre deosebire de Dick, uitase să le ia pe cele vechi.

Se apropiară de o tejghea pe care erau etalați ciorapi de damă. După o clipă de discuție tainică, Perry spuse: „Eu sînt pentru".

Dick era împotrivă. „Ochiul meu. Ciorapii ăștia sînt prea șterși ca să poată ascunde cum se cade..."

„Domnișoară, spuse Perry, adresîndu-se unei vînzătoare, aveți ciorapi negri?" Ea răspunse că nu are, și Perry propuse să-ncerce la alt magazin. „Cei negri nu prezintă nici un risc".

Dar Dick hotărîse: n-are nici o importanță culoarea ciorapilor, nu e nevoie, e-o încurcătură, o cheltuială de pomană („Eu am băgat destui bani în treaba asta") și, la urma urmei, nici unul dintre cei cu care o să ne întîlnim nu va supraviețui ca să mai poată să depună vreo mărturie. „Nici o mărturie", îi amintea el lui Perry căruia i se părea că i-a repetat-o de-un milion de ori. Îi rămăsese pe inimă felul în care Dick îi declama cele trei cuvinte, de parcă ele ar fi rezolvat întreaga problemă; era absurd să nu admiți că s-ar putea ivi vreun martor neprevăzut. „Neprevăzutul s-a produs, nu mai rămîne decît ca lucrurile să se schimbe", spuse el. Dar Dick, surîzînd trufaș, copilărește, nu fu de acord: „Nu-ți face sînge rău. Nu se poate întîmpla nimic". Nu. Pentru că era planul lui, de la primul pas pînă la tăcerea finală.

În românește de
H. GRĂMESCU

[1]) Băutură fără alcool produsă din felurite rădăcini; [2]) Dick — Richard Hickock, unul dintre criminali; [3]) Perry Smith, celălalt asasin.

nuvelele lui marin preda (II)

— dialectica bucuriei sau despre unele teorii uitate —

Recitesc tripticul de nuvele alcătuit din „Desfășurarea", „Ferestre întunecate" și „Îndrăzneala" [1]) cu o explicabilă crispare ; fără să vreau în subconștientul meu sînt terorizat de atîtea teorii întîlnite în critică referitoare la decantarea bucuriei, armonia sufletească, ocrotirea zonelor de candoare și seninătate etc. (Marin Preda trebuie că știe el ceva, cînd indică drept principal viciu al criticilor tendința „de a înțelege prea multe" de „a încărca bagajul de idei al operei riscînd prin asta s-o cam înstrăineze de cititor").

Surpriză : identificînd (lesne astăzi în perspectiva anilor parcurși și a propriei experiențe a scriitorului), o seamă de aspecte caduce din punctul de vedere al artei literare, raportul dintre erou și contradicțiile sociale — punctul care mi se părea cel mai vulnerabil, ținînd seama de proza violent idilică a unor emuli — se înfățișează de o justețe la care nu mă așteptam. Că eroii lui Marin Preda au o fire deschisă, că-i caracterizează ingenuitatea sînt constatări prea comune pentru a mai interesa. Autorul are însă ca orice prozator realist obsesia dinamicii realului, astfel încît intuiește faptul că sensurile acestei candori și exuberanțe juvenile n-au o valoare absolută ci în anumite cazuri pot reprezenta limite sau chiar întîrzieri de ordin spiritual.

Ceea ce îl interesează în fond pe Marin Preda este reprezentarea concretă a treptelor unei evoluții sufletești pe care trebuie să le cucerească „umilității și obidiții" de altădată pentru a ajunge la profilul moral al omului contemporan — și aceasta, cred că a făcut ca, la data apariției, nuvelele de față să aibă o însemnătate care nu poate fi micșorată, în evoluția prozei dedicată prefacerilor revoluționare din lumea satului.

Atîtea elogii necondiționate au primit eroii săi, încît subliniez cu satisfacție, pe text, prezența unei optici critice față de atitudini morale impuse în trecut — în primul rînd față de anume supușenie, față de sfială în afirmarea propriei personalități.

Iată-l pe Ilie Barbu mergînd alături de frații Ciobanu să se „desfășoare". Aceștia vorbesc între ei, fără a-i da vreo atenție, deși „ar fi vrut să știe și ei despre ce e vorba, **ca să poată fi de părerea lor** (subl. n.)" Mai departe, prinzînd din zbor un cuvînt despre Bădîrcea, intervine neîntrebat în discuție : — „Cine, Bădîrcea ? întreabă el cu însuflețire. Nu-i rău, spuse el, încredințat că le va face plăcere prietenilor". În nuvelă este notat și acest incident amuzant : fiind ajutat de secretarul organizației de partid să obțină de la chiaburul Enache salariul cuvenit pentru timpul cît argătise, voise să dea un șfert din bani „sfătuitorului" și rămăsese consternat și îndurerat în fața refuzului și a mustrărilor.

În 1947 se înscrisese în partid dar, muncind cu ziua pe la diverși inși înavuțiți, pentru a asigura existența familiei, nu prea are timp să participe la viața politică a satului. Pe fondul acestor împrejurări se explică și particularitatea judecăților sale sociale. Pentru Ilie Barbu, spune autorul „principalul era că aveau să înceapă o viață cum nu mai fusese vreodată : să are, să semene și să culeagă bucate la un loc, apoi să le împartă după munca fiecăruia. Dar **cum se vor petrece toate acestea, cine să aibă grijă ca lucrurile să iasă bine, cine să fie tras la răspundere dacă ceva o să iasă prost, toate acestea nu i se păreau lui Ilie niște lucruri la care să se gîndească în mod deosebit** (subl. n.)" Ca să spunem lucrurilor pe nume, reprezentările lui Ilie Barbu asupra evenimentelor în a căror mișcare e angrenată propria-i existență, poartă un caracter acut idilic, utopic. (Firea sa deschisă, încrezătoare se întîlnește cu asemenea limite în planul concepției). Pentru erou, bunăoară, actul înființării colectivei trebuie să aibă rolul unei minuni, revelînd dintr-odată noile purtări ale oamenilor. De aici starea de perpetuă euforie pe care o trăiește Ilie Barbu în ziua „desfășurării".

Pregătindu-se să plece la Sfat, el își întreabă nevasta : — Ce zici, Gherghino ? Ia spune, fă, îmi dai aprobare ? întrebă Ilie după o lungă vreme de tăcere, zîmbind cu șiretenie". Se parodiază într-un fel certurile și neliniștile care aveau loc în familiile altor țărani pe tema înscrierii în colectivă". (O atît de hotărîtă detașare și seninătate în desprinderea de vechi obiceiuri poate că e puțin exagerată, deși recunosc, se justifică pe coordonatele de ansamblu ale tipologiei respective).

Viața, cum era de așteptat, va avea grijă să sancționeze asemenea reprezentări naive, nerealiste. Ghioceoaia (la care lucrase cu ziua) îi va cere pe un ton de stăpîn să-i aducă de la MAT un pachet de țigări. Bădîrcea, tocmai în momentul cînd Ilie trăia o stare de totală beatitudine, fiind primul care se desfășura, îl apostrofează disprețuitor și vulgar : „— Ce faci, bă, Ilie, înțepenișii acolo ? Mișcă-te, ai prins rădăcini acolo ?"

Eroul va fi cuprins de o subită și deznădăjduită înnegurare sufletească ale cărei cauze mai adînci el nu le înțelege imediat. Întorcîndu-se acasă și culcîndu-se se visează din nou argat la chiaburul Enache, coșmarul îngroșînd pînă la exasperare și groază — procedeul ca atare l-am relevat în articolul anterior — umilințele suportate. Trezindu-se, Ilie, încă sub imperiul proceselor tulburi din conștiința sa, începe să înțeleagă că vechea lume nu dispare automat, că spiritul ei încearcă formele cele mai diverse de insinuare. Starea aceasta de primejdie (primejdia ca sensurile morale ale vieții în comun să fie deturnate de acțiunile interesate ale unor inși și vechile raporturi dintre oameni să se perpetueze și în noile condiții) acționează asupra lui Ilie Barbu ca un șoc, care-l zmulge dintr-o stare de dulce inconștiență, îi ascute luciditatea. Calitățile sale latente sînt intens solicitate. Turlea — al doilea secretar al raionului — intuiește exact resorturile lăuntrice mai complexe ale caracterului lui Ilie, cînd după unele incidente, refuzînd să vadă la ei doar candoare și cumin--ția, îi spuse supărat secretarului organizației de bază : „Ziceați că n-are îndrăzneală... Are, dar voi n-ați avut grijă de el, măi tovarășe Anghel ! Nu i-ați dat curaj de loc !"

În situațiile dificile de dezavuare a acțiunii carieriștilor, Ilie Barbu dovedește că știe să se folosească și încă cu destulă dexteritate, de mijloacele ironiei populare — atît de personal și magistral adoptate, după cum se știe, de Ilie Moromete. Citez scena în care el se duce la Ghioceoaia și-l surprinde pe acesta plănuind cu alde Enache, Ghioceoaia, zicîndu-și în sinea lui „Ilie ăsta e prost, n-a băgat de seamă" caută să-l ducă, inventînd o explicație cu comasarea.

„— Ce e, măi tovarășe Voicu ? Nu vor să se comaseze ? întrebă Ilie chipurile cu încredere, cu interes.

— Da măi Ilie, auzi la ce gîndesc ei, ce le trece prin cap. «N-a venit ăla la tine pentru comasare cum nu sînt eu mitropolit», își spune Ilie în gînd.

— Au și ei gîndurile lor, reflectă apoi cu glas tare. Se vede că or fi știind ei ceva, adăugă batjocoritor" [2]).

La sfîrșit, după o încăierare dramatică, arătîndu-l frămîntat de gînduri cu privire la viitorul colectivei, scriitorul îl pune pe erou să rezume învățămintele antiidilice extrase din

interludii

cele întîmplate (scenă cam prea didactică, ilustrativă) : „Ene, stai încet, își spune, aducîndu-și aminte de întîlnirea cu Trafulică și Didel. Stai încet, că așa făcuși și de dimineață. Credeai că merge așa pe apă și cînd colo... Da, da ! O să fie greu..."

★

Citită astăzi, „Desfășurarea" nu-mi produce impresia deosebită pe care am avut-o, cu ani în urmă, la apariție. Justificabil, dacă ții seama de data la care a fost scrisă, și în liniile tabloului social descoperi elemente perisabile. Este ceea ce a intuit poate Marin Preda cînd — ca și cum ar fi fost mereu nemulțumit în sinea lui — a căutat să reia unele idei din „Desfășurarea", mereu din alte unghiuri. În „Ferestre întunecate" — nuvela care mi se pare cea mai „rotundă", cea mai echilibrată din punct de vedere artistic — procesul uman respectiv este urmărit pe un plan cu precădere psihologic.

La început, ni se oferă o interpretare superficială, exterioară, a „întîmplării cu Vasile", atribuită activității de U.T.M. Lucrurile ar sta așa : Vasile nu mai vine la ședințele comitetului de inițiativă (pentru înființarea cooperativei agricole) deoarece verii săi l-au amenințat că-l vor alunga din bordeiul care e clădit pe pămîntul lor. Treptat, narațiunea dezvăluie noi fapte care se leagă de altele mai vechi și antrenează factori subterani din conștiința eroului — o tehnică literară interesantă. Vasile însuși parcurge un proces de clarificare a motivelor confuze care provoacă neliniște în subconștientul său. Chiar faptul grav că soția sa a fost pălmuită nu explică totul, deoarece, cum își spune eroul, au mai fost cazuri cînd rudele s-au bătut și apoi s-au împăcat. Incidentul stîrnește mișcări tulburi sufletești prin acest amănunt : bogătanul a lovit-o pe Florica cu nepăsare, ca și cum ar fi fost ceva obișnuit. Iar el, Vasile, a încercat din nou, fără să vrea, vechea spaimă față de verii săi la care slugărise. În visul pe care-l are — procedeul este prezent se pare, inevitabil, în tot ceea ce scrie, în acești ani, Marin Preda — eroul se vede călărit de verii săi care-i trec prin gură o gresie. Teroarea provine de acolo că „aceasta se va întîmpla mereu, că niciodată nu se va sfîrși".

Dar pentru a fi cuprins, chiar într-o fază de început a transformărilor socialiste la sate, de asemenea spaime în fond irațională, trebuie că în substructura sufletească a eroului nu s-au anulat definitiv vechi stări psihologice — știut fiind că rațiunea evoluează mult mai rapid ca lumea afectelor. Aceasta ne obligă să ne întoarcem la specificul tipologiei umane, înfățișată în nuvelele sale de Marin Preda.

Vasile, ca și Ilie Barbu, ieșind dintr-o existență obscură, apăsată de tot felul de vicisitudini, tinde spontan către relații idilic-platonice între toți oamenii. După întîmplarea aceea groaznică, visul îl poartă mai întîi pe erou într-un fel de oază a liniștii și armoniei absolute : „În urmă rămîneau casele și satul... și cîmpia, și cerul... și mulți copii și oameni tineri și fete cu chipul alb, cu părul strălucitor ca aurul curat, cu ochi mari, adînci și albaștri... Inima-i bătea rar, potolită și durerea care-l stăpînise pînă atunci **era acum fără ginduri învăluitoare și largă, egală și fără sfîrșit**". Este un mod de evaziune al acestei firi blajine într-o existență quasi-periodică. Cusurul, ca și la Ilie Barbu, ține de lipsa de combativitate, de neînțelegerea dinamicii inexorabile a realității. Același eveniment revoluționar — înființarea cooperativei agricole de producție — ascute criza psihologică, ajutîndu-l pe erou să despartă definitiv de spaime și superstiții, cultivate în trecut. Cînd, redobîndindu-și curajul și liniștea, iese înarmat cu un par în calea vărului său (dedat la alte acțiuni de intimidare), în fața „teamei lipsite de înțelegere" a adversarului e cuprins de „mînie și dispreț" (mînie pentru el însuși, pentru greșeala de a nu fi înțeles — de a nu fi înțeles că, în condițiile noastre, frămîntările sale erau lipsite de obiect, n.n.) — și de a fi suferit atît de mult, dispreț pentru celălalt."

În „Îndrăzneala" Marin Preda reia problematica din „Desfășurarea" și „Ferestre întunecate" proiectînd-o pe largi coordonate istorice. Scriitorul vrea să facă o adevărată monografie a sentimentului „îndrăznelii" (în prima parte, eroul este situat în condițiile din trecut, schițîndu-se direcția morală în care ar fi putut evolua, apoi se înfățișează integrarea existenței eroului în fluxul luptelor sociale din prima perioadă a revoluției noastre).

La o nouă lectură, nuvela continuă să rămînă interesantă, deși aprecierile de un entuziasm fără margini ale unor critici își pierd astăzi din forța de seducție pe care vor fi avut-o. Căci e cert : cel puțin în „Îndrăzneala", voința prozatorului de a realiza o vastă cuprindere a realității (nu numai pe plan vertical ci și orizontal), de a-și plimba eroii prin mai multe medii sociale nu dă rezultate dintre cele mai strălucite. Numai atunci cînd obiectul e limitat, cînd arta scriitorului operează în sfera „microcosmosului", Marin Preda își recapătă siguranța și dezinvoltura sa specifică.

Ceea ce ne interesează pe noi — dată fiind tema însemnărilor — e că, în această nuvelă, scriitorul ajunge la o deplină luciditate față de specificul tipurilor umane de care se ocupă. El își va propune în mod deliberat, în „Îndrăzneala", să descrie modul în care Anton iese „din întîrzierea în care trăia" — aici intrînd și candoarea cunoscută și lipsa unei dinamici sufletești. Ca urmare, ironia cu care Marin Preda își privește eroul e calmă, îngăduitoare. Un exemplu din multe altele : cineva trece pe lîngă Anton și îi strigă : „Bă, al lui Modan, îți calcă roata pe obadă" — autorul explică cum că acest lucru nu e posibil, dar „un om nevinovat ca Anton ar putea să creadă o clipă și să se uite la roți". Ca și în celelalte nuvele, prin participarea la decisivele mișcări ale istoriei, orizontul interior al eroului se îmbogățește, devine mai complex și mai vast. Firea deschisă i se păstrează, dar acumulînd o experiență și o cunoaștere îndrăzneață a vieții.

Lecția esențială pe care le-o dă viața eroilor acestor trei nuvele este exprimată lapidar de Anton cînd, în mijlocul maselor electrizate de îndemnurile la luptă ale comuniștilor, își spune : „Ca să ai dreptul să te simți liber și să cînți, trebuie să lupți".

AL. OPREA

---

[1]) Prilejul îl oferă reeditarea nuvelelor în „Biblioteca pentru toți".

[2]) Partea de ordin literar interesantă și astăzi în „Desfășurarea" rezidă în modul în care sînt folosite resursele graiului popular în cadrul stilului indirect liber. Descriind acțiunile personajelor, Marin Preda introduce în limba povestirii cuvinte, expresii, uneori și construcții caracteristice vorbirii acestora. Un exemplu : „Tot dichisindu-se, ajunse în scurtă vreme și la pălărie... O luă în mînă și începu să dea cu peria peste ea. **Ciudat lucru**, în loc să se curețe, pălăria se umplu de pete, și cu cît da mai tare cu peria, cu atît petele se albeau și se făceau mai mari. **Ce-are a face !** Netulburat, Ilie începu să scuipe peste ea și în cele din urmă petele trebuiră să piară". Se obține astfel un colorit specific al tonului narativ. Amintesc de asemenea și „dialogurile" caracteristice din „Desfășurarea" în care ultimele cuvinte ale interlocutorului imaginar se repetă în replica următoare. „Cînd ți-oi da eu una acuma, Zamfire, auzi cîinii în Giurgiu, amenință Ilie. Să vedem cînd o să te duc colo, ce-i mai faci ?! O să dai din colț în colț, puturosule ; habar n-o să mai am de tine, auzi mă ? Sau să nu te **dau** ? Te **dau** !...

D'aia nu mai putea Zamfir, că **o să-l dea acolo !**" etc, etc.

pe marginea simbolismului românesc (II)

Mai grav apare însă faptul că datorită metodei adaptate cît și grijei de a avea permanent o „atitudine justă" simbolismul românesc apare minimalizat în ce are el efectiv important, în zona practicii fenomenului artistic a creației simboliste ca atare, care reprezintă ceea ce este efectiv esențial și valoros în simbolismul nostru.

Optînd conștient pentru metoda descriptivă și intenționînd să ne dea o imagine completă a direcției literare prin realizarea unui „repertoriu al temelor specifice", autoarea nu reușește să ne convingă de existența unui simbolism românesc demn de luat în considerație. Aceasta nici nu se putea face pe calea aleasă. Un „cod al temelor" specifice, chiar excelent realizat, n-are cum suplini studierea procesului de transfigurare poetică, unica sursă de poezie autentică. Tema e un material inert care nu poate duce la nici o concluzie de valoare. Judecățile apreciative presupun inițial efortul comprehensiv, singurul capabil de a ne introduce în intimitatea actului creator și de a ne da posibilitatea să-i relevăm specificul. Neglijînd particularitățile expresiei artistice, disocierea modului de structurare a poeziei, nu putem pătrunde în domeniul autentic al artei. Arhivistica zeloasă a temelor, prin actul mecanic al înregistrării, nu face decît să ducă rapid spre satietate și uneori, spre emiterea unor concluzii eronate.

Acuzat frecvent de stereotip, manieră, convenție, monotonie, simbolismul e sancționat prea sever. Din această competiție, în care se pare că finalitatea era de a ilustra masiv fiecare temă, scriitorii mari ies net dezavantajați, datorită faptului că nu se face o selecție a exemplificărilor în funcție de criteriul valorii. Frecvența citatelor și extinderea acestora nu e determinată de importanța scriitorilor. Dimpotrivă, asistăm parcă la o răsturnare a raporturilor. Exemplificările se sprijină masiv pe vegetația simbolistă, pe versificația modestă a unor autori care nu fac decît să poetizeze cuminte pe motive arhicunoscute. Astfel se face că Bacovia, amintit din cînd în cînd, și acuzat prea frecvent de manieră, convenție, apare nu numai ca redus forțat la același numitor comun cu ceilalți, ci sufocat aproape complet de exemplificările din Săulescu, care ajung să exaspereze. Poezia slabă nu poate fi însă ilustrativă, iar un simbolism reprezentat de Săulescu nici nu interesează. În schimb un simbolism românesc fără un Bacovia de prim plan nu poate fi conceput. Ar fi ca și cum ne-am imagina romantismul fără Eminescu.

Metoda descriptivă utilizată de autoare, mergînd pe linia catalogării temelor cu atenție la filiația din simbolismul francez, își lărgește posibilitatea de a conduce involuntar spre concluzii minimalizatoare pentru simbolismul românesc. Doar urmărindu-se cum se transformă la fiecare, conform opticii interioare, temele devenite locuri comune, cum pe baza aceleiași recuzite se realizează o literatură total diferențiată, s-ar fi putut ajunge efectiv la consemnarea notei aparte a simbolismului nostru.

Considerațiile de suprafață nu sînt de natură să ne conducă spre surprinderea autenticei note specifice. La Anghel, de pildă, în tendința de a face simbolismul nostru cît mai pozitiv, autoarea găsește că nota proprie în comparație cu „poziția decadentă" a anihilării euforice în contact cu natura, este „bucuria contemplării" susținută de elanul „stenic", „vitalist". În schimb trăsăturile definitorii ale poeziei sale sînt ironizate, considerate ca rezultat al unei poezii afectate și convenționale, răsturnîndu-se astfel optica pe care Șerban Cioculescu, printr-o exegeză excelentă, o stabilea. Mult mai necesar ar fi fost să se încerce pe baza unei discuții comparative evidențierea originalității sale incontestabile cu toate influențele detectate de cercetători în poezia lui. Deși are într-adevăr un poem cu același titlu ca Mallarmé („Florile") punctele de contact sînt cu totul exterioare, căci Anghel, deși un sentimental spiritualizat, era străin de intelectualismul exacerbat al scriitorului francez, care sub influența filozofiei hegeliene, realiza o ingenioasă congruență a tuturor elementelor poetice, ghidîndu-le spre înalta finalitate de a sugera „Ideea" de floare. Discutarea apropierilor de Albert Samain, crescute pe o evidentă afinitate temperamentală, ar fi permis să se demonstreze poate și mai convingător originalitatea scriitorului nostru, căci dincolo de vagi similitudini se pot stabili fundamentale diferențieri. În comparație cu motivul floral samainian, de circulație restrînsă și aparținînd ca element constitutiv al unui anumit cadru, întregit, cu date substanțiale ale existenței umane, la Anghel avem o abundență florală fără precedent, scriitorul izolînd din existență doar această zonă de puritate absolută și izolîndu-se la rîndul lui în lumea detașată, printr-un dublu proces de abstragere dintr-un context social, la care nu adera. Autentica lui delicatețe sufletească, nostalgia spre altceva, atracția visului, tristețile vagi sau mîhnirile grele, neliniștea, înfiorarea în fața efemerului și a perisabilului, găsesc în diafanitatea și irealul universului floral cel mai autentic element de corespondență.

Pericolul lipsei de sondaj vertical este evident și prin faptul că provoacă uneori subminarea unor valori incontestabile. Corespondențele simbolismului românesc aparținîndu-i coborîte „cu o treaptă", autoarea afirmă referindu-se la Bacovia : „A lega ideea de funebru de culoarea neagră, a toamnei de violet, melancolia de galben ș.a.m.d. constituie desigur „corespondențe", dar elementare, un fel de „cod" poetic, care se transformă repede în convenție și manieră. Forța lui Bacovia ca poet se sprijină însă în bună măsură tocmai pe o inedită utilizare a epitetului cromatic în constituirea simbolului analogic. Poetul va deroga de la principiul verlainian al nuanței, al coloritului delicat, discret, realizat prin suprapunere de tușe transparente, pentru simplul fapt că finalitatea lui nu era de a comunica vagul, fluidul, inefabilul stărilor sufletești. Momentele de trăire densă, apăsătoare, caracteristice poetului nostru își asociază firesc o cromatică aspră, primitivă, dură, obținută din trecerea elementelor cromatice fundamentale prin filtrul depresiv al opticii interioare, asistînd la schimbarea valorii culorilor, ele adaptîndu-se exclusiv la sugerarea stărilor de desnădejde, de disperare fără limite, de spaimă, în fața unei existențe peste care mizeria și moartea par a fi aruncat un imens lințoliu.

Tendința de explorare orizontală, de rapidă trecere în revistă a temelor, fără încercarea de a distinge printr-un sondaj de profunzime specificitatea fiecărei secvențe din serie, determină formarea unor opinii greșite și prin faptul că produce un efect de „sațietate". Motivul toamnei „se va banaliza prin repetiții" : „totul se transformă într-o pastă uniformă" și din nou „Bacovia apare copleșit de manieră". Nu poate fi suspectată însă autenticitatea trăirilor a căror intensitate atinge o asemenea forță încît contaminează întreaga ambianță. În toamna bacoviană împietrește groaza mută în fața existenței, pe intensități de limită extremă sau pe acalmii egale cu moartea. Toamna lui Bacovia rămîne unică tocmai pentru că poetul știe să facă să conveargă toate elementele ambianței depresive într-o viziune cu perspectivele deschise spre sursele cele mai profunde ale tragismului uman.

Optica deformată asupra simbolismului românesc își are sursa însă și într-un oarecare conformism față de o anumită tendință existentă la un moment dat în literatura noastră, autoarea dilatînd accidentele, atunci cînd corespund patului lui Procust eticizant și sociologizant, și ignorînd uneori arii întregi, sau trecînd la penalizarea evidentă a motivelor care privite prin unghiul moralizator devin reprobabile. Dacă poezia lui Mallarmé, *Le cygne* e considerată ca

lan Petică, reține atenția, deși nu s-a realizat deplin ca personalitate artistică, tocmai prin impresionanta capacitate de a face să conveargă toate sensurile care se degajă dincolo de primul plan spre direcția unică a aceleiași aspirații spre ideal, spre absolut. Brațele ostenite înălțate într-o supremă invocare, privirile într-o continuă elevație spre un depărtat plan transcendent, frunțile arse de dorință sau peregrinii ce năzuiesc spre culmi ; fecioarele în alb eterizate de amare și profunde nostalgii, mișcîndu-se fantomatic pe un fundal de orizonturi triste, nu sînt decît echivalentul poetic al unei puternice aspirații spre ceva pur și înălțător, spre o idealitate imprecisă, dar total absorbantă.

Tendința de autodepășire, de spiritualizare, acele purități stelare ce se insinuează în lucruri și ființe dematerializîndu-le și transformîndu-le în diafane embleme ale idealității și din-

du-le o transparență de vis, febrilitatea căutărilor intelectuale care generează suferințe secătuitoare, degajă toate o sete aproape supraomenească de absolut. Bacovianul „Undeva este... cu mult mai departe" sau acel „O, vis... o, libertate"... setea chinuită, imensă, spre altceva, așteptarea crispată care străbate ca un șuvoi subteran întreaga creație, dîndu-i o tensiune unică, nu reprezintă oare o altă fațetă în care se consumă surd aceeași necesitate spre verticalitate, aceeași nostalgie pentru posibile lumi de echilibru și frumusețe ?

Anumite concluzii, prea tranșante față de simbolism în general, și mai ales impulsul de a-l acuza prea frecvent de manierism, își au originea în aceeași atitudine de intransigență, care e susținută însă și de o anumită nereceptivitate față de virtuțile creatoare ale procedeelor fundamentale de creație simbolistă. Ne referim la corespondențe și la tehnica sugestiei bazată pe reluări insistente. Repetițiile cît și corespondențele „îngustează" după autoare, „perspectiva vieții", făcînd imposibilă urmărirea „dramei omului" în „profunzimile sale". O perspectivă fizic extinsă nu înseamnă însă percepere în profunzime a realității. S-a dovedit că restringerea acesteia la cîteva elemente fundamentale poate fixa o dramă fără precedent. Printr-o genială intuiție, E. Poe semnala tocmai în repetiție mijlocul cel mai indicat pentru a transmite stările de tensiune excepțională, pentru a sugera tragismul incapacității de a te elibera de tirania unor stări, care te readuc implacabil în centrul aceluiași infern. În simbolism se vizează efectul artistic, în bună măsură, tocmai mizîndu-se pe șocul emoțional creat de repetițiile insistente, agasante, apte de a traduce ceva din prezența obsesiilor devorante. Erau modalitățile cerute de fapt de adîncirea perspectivei care restrîngîndu-se exterior, sub teroarea permanențelor, se prelungeau în zone obscure, neexplorate încă în poezie. Ca atare, această atitudine trebuie interpretată ca act de atașare a unor dimensiuni noi și nu ca frustrare a literaturii.

Am dori ca meritele incontestabile ale lucrării Lidiei Bote, asupra cărora am atras atenția la începutul articolului, să nu fie pierdute din vedere. Cartea rămîne un tratat bun despre simbolism în general din care se poate învăța mult și n-a constituit, în cazul de față, decît un punct de plecare pentru o discuție de ordin mai larg.

Am considerat necesar să atragem atenția asupra unor probleme care au primit o insuficientă revalorare, datorită utilizării unei metode nu tocmai indicate.

ZINA MOLCUȚ

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(addenda)

ștefan berciu

Literatură de agrement, dar nu mai puțin literatură, cum au demonstrat, romanele lui Simenon de pildă — genul polițist cîștigă, de la o vreme, și la noi, aderenți în rîndul unor scriitori convinși că poate fi învinsă o acerbă prejudecată.

Cîteva romane și povestiri, semnate de Constantin Chiriță, Tudor Popescu, Theodor Constantin, Haralamb Zincă, Nicolae Mărgeanu, izbutesc să constituie, în mod onorabil, subiectul unei discuții critice, ilustrînd reușite promițătoare. Acestora li se adaugă singularitatea — în peisajul dramaturgiei — a pieselor lui Ștefan Berciu, cinci la număr, toate structurate conform datelor proprii genului. **„Acuzarea apără", „Oameni și umbre", „Hipnoza", „Insula spionilor"** reține atenția datorită stăruitoarei preocupări a dramaturgului de a aduce în centrul discuției, de fiecare dată — deși în anume împrejurări plătește tribut didacticismului, — o problematică socială și etică majoră. Relevînd rolul educativ al justiției socialiste, sau eroismul, abnegația, spiritul de sacrificiu al celor însărcinați cu apărarea liniștei și cuceririlor societății noastre, dramaturgul ține să justifice, din ce în ce mai nuanțat, conflictul, printr-un interes de ordin superior.

Ușor de observat, lui Ștefan Berciu nu-i sînt străine însușirile virtuale presupuse de tehnica dramatică ; mai mult, de la o lucrare la alta, acestea se află într-un progres notabil. Construiește cu abilitate, în limitele cerințelor impuse de formula ca atare, dar și cu o reală cuminție în respectarea rețetei, cuminție pe care ar putea, cred, s-o depășească, în favoarea unei maniere personale mai pronunțate.

Desenează, curat, portrete morale din ce în ce mai puțin unidimensionate, dovedindu-se, în special în ultima piesă, **Insula spionilor**, interesat de sondajul psihologic și izbutind, în acest caz, să contureze plauzibil un erou autentic, **Necunoscutul**, în buna tradiție a genului.

Un merit al celor cinci piese scrise pînă acum de Ștefan Berciu îl constituie înțelegerea de către acesta a faptului că, important pentru o piesă de teatru polițistă, este nu numai numărul focurilor de pistol, ci și, în aceeași măsură, reconstituirea unui anume peisaj spiritual, capabil să invite la reflecție. Tocmai acestei înțelegeri i se datorește și interesul real care susține atenția spectatorului în cazul piesei **Insula spionilor**.

Considerate aceste calități și numai sub aspectul ambiției dramaturgului de a înfringe prejudecata față de genul polițist și de a-și înscrie efortul pe perimetrului literar, și tot credem că sîntem îndreptățiți să manifestăm receptivitate față de evoluția sa viitoare.

DINU SĂRARU

grigore beuran

Povestirile din *Ochi adînci*, volum cu care Grigore Beuran a debutat acum patru ani în colecția *Luceafărul*, surprindeau unele procese fundamentale ale vieții românești contemporane. Sînt relatate în carte momente ce reflectă efecte întrucîtva indirecte, complementare, dar, pentru aceasta, nu mai puțin semnificative, ale transformărilor survenite în realitatea noastră socialistă.

O atare tematică se dovedește adeseori generoasă, în sensul că poate determina prin ea însăși un plus de interes pentru scrierile ce o ilustrează. Lucru dovedit însă, tematica generoasă nu exclude ci, dimpotrivă, reclamă cu necesitate nuanță și varietate a expresiei. Or, povestirile lui Grigore Beuran vădesc o anumită inabilitate în articularea episoadelor, în surprinderea fenomenelor complexe de conștiință, un mod cam elementar de înțelegere a ceea ce numim actualitate. O povestire își propune, bunăoară, să ilustreze noile posibilități de acces la cultură ale unei familii de țărani. Două surori se ceartă pentru un binecunoscut personaj șolohovian. Mama surprinde convorbirea, i se pare că disputa ar fi de natură sentimentală și se neliniștește. Intervine tatăl, care citise romanul și lucrurile se lămuresc. Finalul povestirii ne comunică hotărîrea mamei de a-l citi pe Șolohov.

Volumul al doilea, *În valea Mureșului*, care narează episoade din războiul antihitlerist, trebuia să fie *„un omagiu adus în special elevilor școlii de subofițeri din Radna și în general poporului nostru care n-a precupețit nici o jertfă pentru a-și dobîndi libertatea"*.

Cartea beneficiază de pe urma experiențelor unor autori români sau străini din ultimele decenii. Sînt de aflat, în paginile ei, locuri comune specifice literaturii de război. Mă refer, de pildă, la cele două ipostaze în care personajele, ni se fac cunoscute. Într-o primă ipostază, ele trag. Trag cu tunul, cu mitraliera, cu pușca-mitralieră, sau numai cu pușca. Momentelor de tensiune le succed însă momentele de răgaz : fețele crispate se destind, stîngăciile eroilor ni-l apropie, îi umanizează, îi fac egalii noștri. Modalitatea e cunoscută, ca să dăm numai acest exemplu, din cartea lui Furmanov despre Ceapaev. Insuficient stăpînită, ea aduce însă, cîteodată, la autorul nostru, nescontate și derutante efecte caragialești : „ — Dracu ! Cum ordon eu ! Acum ordonă istoria, sublocotenente. Ea hotărăște. Noi nu facem decît să-i grăbim mersul ! Ai înțeles ? — La ordinul istoriei, domnule colonel !" *(În valea Mureșului)*.

Mai mult decît în primul volum, e vizibilă în cel intitulat *În valea Mureșului* ariditatea de proces-verbal a tonului. Alternată cu emoția facilă, ea duce la înfățișarea compozită, hibridă, ce diminuează întrucîtva șansa scrierilor discutate de a se acredita la ordinul literaturii beletristice.

PETRE NICOLAU

coșbuc

(Urmare din pag. 1)

topire a năzuințelor poetului cu cele ale oamenilor din jur, apare nota obiectivă a versului său, înclinat spre ceea ce este caracteristic eposului popular. Această trăsătură îl făcea pe George Călinescu să afirme : „Coșbuc este nu numai un desăvîrșit tehnician, dar nu rareori un poet mare, profund original, un vizionar al mișcărilor sufletești sempiterne cu un accent de ardeleân numaidecît evident, inimitabil și tocmai pentru aceea așa de des imitat. El a izbutit, ca și Eminescu de altfel, să facă poezie înaltă care să fie sau măcar să pară pricepută poporului și să educe astfel la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obișnuit de literatură".

Dacă vom cobori în străturile mai depărtate ale genealogiei lui George Coșbuc, întîlnim nume de țărani iobagi și odată cu aceasta ne vom explica puterea ancestrală care urcă în cadența dramatică a unui poem ca **Noi vrem pămînt**. Poate același amănunt ne explică înclinația constantă de a-și pleca urechea la unduirea cîntecului popular, la strigătul horelor voinicești, la înțeleapta cimilitură. Tabloul coșbucian are cromatica chilimurilor naționale, nuanța fibrelor vii și împerecheate muzical ca „Firele de tort".

Chiar din epoca apariției volumelor sale s-a făcut o apropiere între voluptatea teocritiană și reveria **georgicelor** virgiliene, numai că poetul român depășește aparența similitudinilor și rămîne sensibil la ceea ce ține nemijlocit de peisajul și sufletul țării sale. Această fuziune are în George Coșbuc un exemplu strălucit și centenarul nașterii sale înseamnă pentru noi o sărbătoare a întregului popor care a reușit de-a lungul secolelor să ridice sensibilitatea sa la măsura de aur a lirei.

ARTE

tineri artişti plastici

viorel mărginean

Pictîndu-şi, la 32 de ani, un **Autoportret cu ladă de zestre,** Viorel Mărginean are limpede în minte o seamă de rădăcini, de sugestii şi îndrituiri, prin care sensibilitatea celor cărora le aparţine i se încredinţează cu simplitate, intim, fructuos. Dincolo de miile de schiţe anterioare, de pînzele prin care s-a făcut remarcat în saloanele colective ale ultimilor ani, toamna lui '66 găseşte atelierul pictorului în plină efervescenţă. Îi deschidem uşa cu sentimentul de a fi acceptaţi, pentru o clipă, martori ai unei cristalizări, ai unei desfăşurări de resurse în care se prefigurează de pe acum un succes.

Ceea ce îl preocupă însă pe Mărginean, acum, ţine nu atît de autoevaluare cît de sondarea continuă a propriului univers, de exprimarea în culoare şi compoziţie a acelui „duh intim" al naturii, al climatului spiritual în care s-au desfăşurat acumulările anterioare. Preocupat a discerne emoţie, adevăr şi frumuseţe într-o lume pe care şi-o consideră familiară, urmărind a-i capta sintetic anume valenţe eterne, tînărul pictor nu lasă niciodată impresia a se complace într-o simplă postură de tălmăcitor. Atmosfera elevată a tablourilor, îngemănarea viguroasă a viţelor de culoare, sugerînd adesea o ţesătură, conduce, spre zone de profunzime şi fin meşteşug, sugestii dintre cele mai pregnante ale vechilor blide ori scoarţe populare. Provenind din mediul folcloric al Tîrnavelor, rămînînd credincios unui anume fond spiritual, Mărginean dovedeşte receptivitate faţă de altitudinile recente ale picturii.

Dialogul discret pe care-l angajează cu ceea ce numim fond autohton, conţine — la el — o anume prospeţime, dublată de simţul armoniei arhitecturale. Înfloriturile de pe „lada de zestre" (vezi **Autoportret),** avînd o funcţionalitate estetică bine precizată, depăşesc condiţia unor arabescuri. Ceea ce el propune, în aria de culoare a pînzei, este de obicei fructul unor stadii succesive de elaborare, pe parcursul cărora nota aparte, personală, a unei asemenea picturi, se relevă simultan cu conţinutul de idei respectiv. Un echilibru laborios, lipsit de crispare şi convenienţă, antrenează de fiecare dată elementele peisajului sau compoziţiei într-o mişcare imperceptibilă, unitară.

Evoluînd către o intensitate cromatică mai pronunţată, ultimele sale tablouri iradiază aceeaşi demnitate reţinută a omului, a naturii, pe care lucrări anterioare — cu tuşe frecvente de negru şi gri — o captaseră expresiv.

Oricît de legat de „sufletul locurilor" ar fi cel care a pictat **Primăvara la Palanga, Drum cu castani** ori **Peisaj la Cenade** (satul său natal), există în toate aceste tablouri, ca şi în altele, o aureolare a elementului natural, o redimensionare a lui după legile unei receptivităţi proprii. Concepute panoramic, tablourile după natură trăiesc deopotrivă prin ritmica înlănţuire a componentelor cît şi prin timbrul reţinut, dar puternic, al culorii, al contrastului — care niciodată nu epatează, care niciodată nu înghit în ele sensul poematic, autonomia fiecărui detaliu.

Cu toate că nervul secret al picturii sale trece uneori, poate, pe lîngă impresiile şi expresiile vîrstei de puritate a copilăriei, Mărginean are tactul şi bunul simţ de a prelua de aici numai ceea ce e necesar unei mai pronunţate structurări şi prospeţimi a ideii. Impresia covîrşitoare este a unei arte viguroase, căutîndu-şi propriul vad, şi aflîndu-şi-l tocmai pe firul unei continuităţi a realismului, în îmbogăţirea acestuia prin tehnici şi accente noi, perfect omologabile.

Clădită interior ca o conştiinţă despre sine a „subiectelor", prin filiera actului creator, o asemenea manieră propune totodată o anumită gradare a accesului către ea. Familiarizarea mai îndelungată cu lumea pînzelor lui Mărginean oferă întodeauna, şansa unor plusuri de înţelegere. După cum, pe parcurs, se pot nuanţa şi unele acorduri mai puţin semnificative, faţă de care însuşi pictorul se dovedeşte atent. Trecînd printr-o continuă autoverificare, tablourile îşi cuceresc identitatea cu preţul unei frămîntate elaborări. **Tîrnovo, Deal mîncat de ape** (cu acea dramatică luptă între verdeaţă şi eroziune), **Tîrg la Vişeu** — am numit cîteva din piesele aflate în lucru — conturează un univers în continuă împrospătare.

Paralel cu această îmbogăţire neîntreruptă, altă latură a picturii lui Mărginean îşi trece deja examenul în muzee din ţară, în galerii internaţionale (Havana, Budapesta). Lada de zestre, cu care asemenea pînze îşi încep drumul spre ochii şi inima iubitorilor de artă, poartă de la bun început însemnele unor valori autentice.

MIHAI NEGULESCU

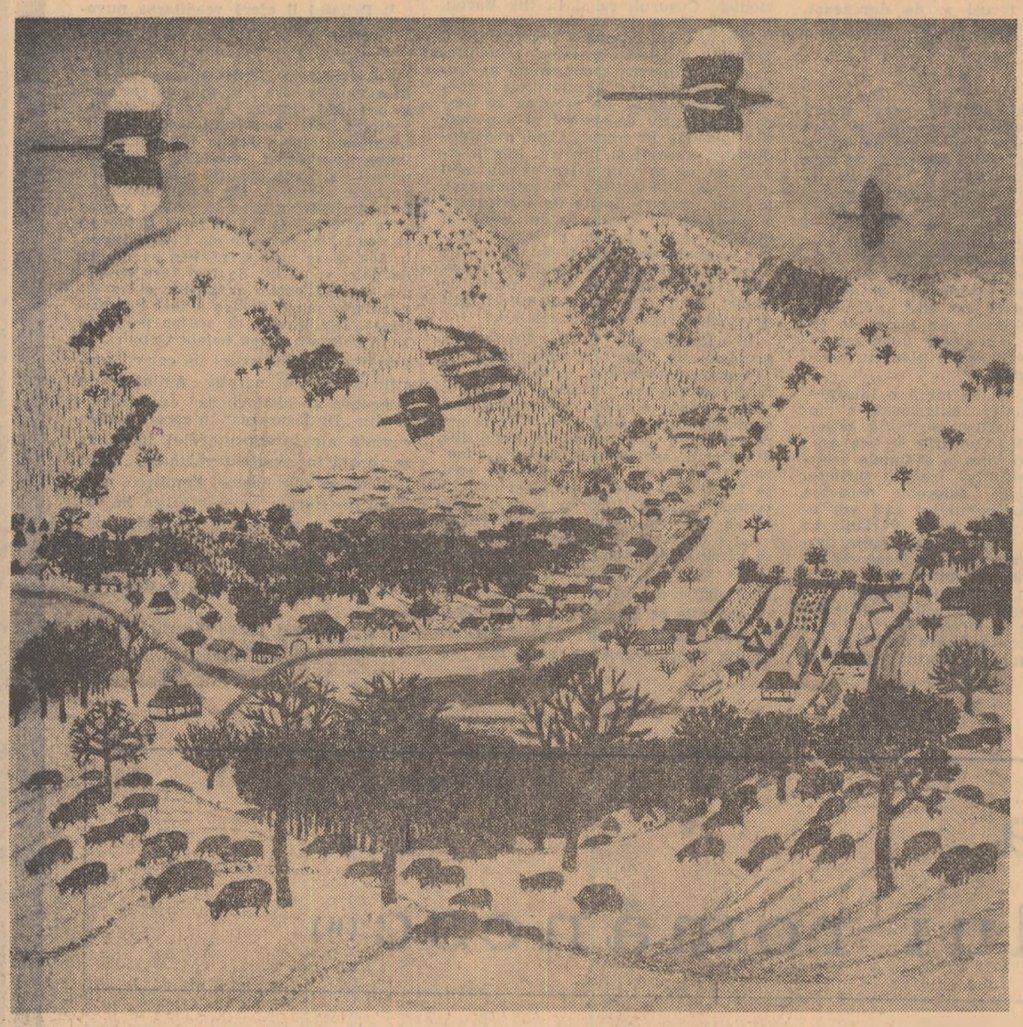

„Peisaj la Cenade" (ulei)

„Flori" (ulei)

VIOREL MĂRGINEAN

din nou magdalena popa

„Cuplul André Prokovski de la New York City Ballet şi Magdalena Popa din Bucureşti, ca oaspeţi ai Festivalului Hall în spectacolul cu „Lacul lebedelor" e surprinzător de reuşit. M. Popa e zveltă, cu multă muzicalitate în mişcări, cu un farmec discret şi autoritate. Ea este desigur, cea mai bună Odette a acestei producţii" (Times 18 aug.).

Astfel s-au încheiat aceste 4 săptămîni petrecute de Magdalena Popa la Londra ca urmare a invitaţiei companiei London-s Festival Hall. Deşi procedată de remarcabile perechi ca Irina Borovska, David Adams şi Olga Ferii, John Gilpin, ea a avut ocazia să cunoască exigenţa presei engleze de specialitate — un motiv în plus pentru sporirea emoţiilor şi a tensiunii.

Pentru public şi chiar pentru baletul londonez interpretarea sa degajată a avut un efect de şoc căci şcoala engleză care a rezervat baletului clasic locul de frunte în mişcarea coregrafică, începe să dea acestui stil un iz ce pare celor de pe continent aproape arhaic. Iniţiatoarea acestei orientări este celebra Margo Fonteyn care, urmată de majoritatea balerinilor, apare astăzi atît de rezervată în interpretare încît face impresia unei măşti sau a unei statui în mişcare suprimînd cu totul exteriorizarea pasională.

Stilul se întîlneşte astfel cu temperamentul binecunoscut, cu rezerva şi sobrietatea tipic englezească.

Repertoriul, compus în majoritate din piese clasice, multe din ele fără subtext de idei (dans gratuit) şi studiile zilnice ale balerinilor desfăşurate pe un ritm mult mai lent şi pe principii total deosebite de cele obişnuite în şcolile noastre (primează echilibrul şi linia naturală care deşi perfect întinsă înlătură rigoarea celor 5 poziţii), prezintă această şcoală de dans ca o citadelă a clasicismului retuşat în spirit naţional.

Păstrînd o parte a coregrafiei, Petipa-Ivanov, Jack Carter a prezentat, cu ajutorul acestor ciţiva invitaţi străini, o nouă variantă a „Lacului lebedelor" care respectă versiunea iniţială a muzicii lui Ceaicovski. Noua coregrafie răstoarnă tradiţia interpretării rolurilor Odette-Odille de către aceeaşi balerină, ceea ce nu dă posibilitatea relevării tuturor potenţelor artistice ale interpretei şi obligă la unilateralitate. Mai mult chiar impune întîlnirea Odettei cu Odile în actul al 3-lea care de altfel este mult amplificat în detrimentul actului întîi.

Cu toate greutăţile inerente asimilării în foarte scurt timp a unei alte partituri, asamblării cu corpul de balet şi acomodării tehnice şi fizice cu un partener de la New York City Ballet (André Prokovski posedă cu totul alt stil de dans), Magdalena Popa s-a impus publicului şi celei mai aspre critici de specialitate prin : „subtilitatea interpretării", simţul frazării muzicale şi legătura cu partenerul" (The Sun), „interpretarea plină de personalitate şi dramatism" (The Daily Telegraf) „Evening Star" remarcă silueta sa delicată, prezenţa sa gingaşă care „avînd o graţie poetică a mişcărilor şi capacitate pentru compasiune tragică, este total destinată să interpreteze muzica lui Ceoikovski".

„Pas de bourré" şi „extravagantele" sale arabescuri au adus un suflu de prospeţime şi au etalat o mare capacitate pasională aşa încît această perioadă de muncă şi încordare nervoasă s-a încheiat cu un „bravo" unanim.

Succesului său i-a urmat o nouă invitaţie a companiei tot pentru acest an şi pentru un turneu în Italia şi Spania. Magdalena Popa este chemată în această toamnă şi în Jugoslavia.

O stea românească a baletului a ajutat astfel la împunerea versiunii lui Jack Carter căci iată ce scrie „Evening Star" :

„M. Popa interpretează cu atîta simţire tragică actul al 3-lea cînd Odette intră în sala de bal şi o întîlneşte pe Odille încît e de dorit ca această scenă să nu fie scoasă din nici un spectacol în care ea dansează".

IOANA - MIORIŢA LOSZNIEV

sfîrşitul de la mamaia

Da, s-a sfîrşit şi Festivalul de la Mamaia aşa cum se sfîrşesc toate...

Am văzut cum se îmbracă X sau Y sau am auzit ce se spune despre... n-au lipsit nici premiile de rigoare şi după ele, obişnuitele felicitări pe care şi le fac unii altora ca şi cum s-ar felicita singuri, în faţa oglinzilor, strîngîndu-şi mîna dreaptă cu mîna stîngă. Puţinele succese binemeritate (Radu Şerban, C. Cîrjan, Dan Spătaru, Anda Călugăreanu şi Pompilia Stoian) nu au salvat de la înec nici această ediţie anuală de muzică uşoară, de aceea, ne gîndim că nu ar fi rău să se schimbe de-acum încolo marea cu muntele ca loc de desfăşurare, chiar cu riscul de a avea cîteva fracturi mai multe peste cele planificate de doctori. Pentru că degeaba protestăm, degeaba căutăm cu înfrigurare idei de îndreptare în locul altora, cînd nu sîntem înţeleşi sau nu se vrea să fim înţeleşi, şi-atunci... Festivalul de la Mamaia n-a dus lipsă de ascultători nici acolo, nici în faţa ecranelor, nici la radio şi era şi firesc să nu ducă lipsă, cînd nu-l putea concura nimeni şi nimic : pentru cei veniţi la Mamaia, distracţia poate să fie oricum, pentru că ei au oricum chef de distracţie, pentru telespectatori nu se dădea în paralel „Sfîntul" (atunci am fi văzut... !) iar pentru ascultătorii de radio, cotele apelor Dunării sau muzica uşoară poate să însemne acelaşi lucru (bineînţeles cu excepţia marinei fluviale şi a Uniunii Compozitorilor). De ce am fi nemulţumiţi şi în acest an, cînd se pare că lucrurile s-au mai îndreptat, marele premiu s-a dat pe merit, au mai fost şi alte două trei cîntece de reţinut, au mai apărut trei foarte tineri şi foarte buni interpreţi ? E firesc să se întrebe cineva de o posibilă reavoinţă din partea mea ? Mă îndoiesc, pentru că cei în cauză n-au manifestat niciodată nici cea mai mică dorinţă de autopersecuţie mai mult, ei nu pot fi măcar persecutaţi de noi datorită indiferenţei cu care ne privesc şi cu care continuă să-şi vadă de aranjamentele lor... muzicale. Aşa că, festivalul de anul acesta, în aşa-zisa formulă nouă de organizare... a corespuns ca şi celelalte dinainte. Aproape aceiaşi din anii trecuţi au concurat cu aproape acelaşi succes (numele noi au fost prea puţine) s-au reconfirmat Doina Badea şi Constantin Drăghici, din nou i-am reîntîlnit pe prietenii noştri, textieri cu ani vechime, iar două orchestre uriaşe în care doi instrumentişti transpiră, ceilalţi se plictisesc şi... premiile, cu nemiluita, atît de multe faţă de realizările de acolo, încît ne întrebăm dacă nu ar fi mai simplu şi mai bine de ţinut minte să se anunţe doar cele două-trei cîntece rămase nepremiate decît celelalte. Marele premiu a fost luat pe merit de Radu Şerban şi Constantin Cîrjan (mă bucur că l-am anunţat primul şi demult timp în altă cronică), „Prieten drag" a ajuns şlagăr, îl cîntă şi îl fluieră toată lumea, dar oare Pompilia Stoian, principala autoare a succesului de estradă, nu ar fi trebuit să ia mai mult decît menţiune ?

Tot respectul pentru teatrul liric-muzical al Doinei Badea (de altfel premiile din anii trecuţi nu l-au fost refuzate) dar anul acesta s-au mai impus şi alţii : Anda Călugăreanu, deşi mai puţin ajutată de melodii, Dan Spătaru, care, dacă ar putea fi şi aşa, a obţinut Marele premiu al publicului care l-a bisat cu frenezie, ajungînd să-l ceară pe acest interpret chiar în defavoarea melodiei. (Şi aici, tot respectul pentru C. Drăghici care cîntă ariile de muzică uşoară şi ia premii cu aceeaşi dezinvoltură ca şi altădată). În faţa celorlalţi premianţi nici nu mai îndrăznim să cîrtim. „De-ar fi să mă mai nasc o dată" e un bis al unui cîntec mai vechi „De ce n-am anii tinereţii /

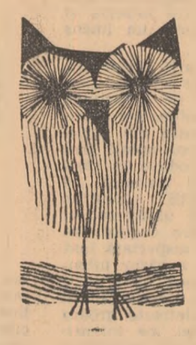

cu mintea mea de-acum", cu aceeaşi nostalgie tîmpă a textului pus pe o melodie de doi-trei mititei arşi pe grătarele grădinilor în gloria mustului. „Culori, culori" ca text se potriveşte foarte bine melonului lui Rică Venturiano la „Iunion", iar ca melodie seamănă cu batista roz a Ziţei „Vîntule, vîntule", bun în intenţia de prelucrare folclorică, nu e pe deplin realizat şi pierde în interpretarea lui Sergiu Cioiu care, dacă nu ar exagera tot timpul ,nu ar mai fi. Cît despre „Mamaia au revoir" şi „Olimpiada tinereţii", ce să mai discutăm, au fost două cîntece în afara concursului propriu-zis şi premiile ce li s-au dat trebuia să li se dea, unul fiind total antimuzical ca reclamă turistică, celălalt definitiv interzis de text. Au rămas nepremiate de aceea „Măicuţa mea", „Te aşteaptă un om" şi „Nu te supăra pe mine", cîntece ce meritau mai mult decît să facă figuraţie în concurs. Acestea sînt premiile ! Dar cîte din cîntecele de la Mamaia sînt şlagăre, justificînd astfel prezenţa celor de-acolo în Marea Neagră ? Deocamdată unul, „Prieten drag", primul şi... ultimul ! De ce ? Pentru că niciunul dintre noi nu mai acceptă să se recunoască în aceste „farse sentimentale" ca manechin tînăr, pe care X sau X prinde în ace tot ce-i trece prin cap, de la inimă pînă la ochi şi stele, afişînd o suficienţă ce ne jigneşte timpul.

A crede că ascultătorul de rînd este incapabil de a simţi şi trăi sentimentele la modul cel mai înalt este un echivalent în a-l dispreţui, folosindu-l numai ca pretext al propriei tale existente. Avem un public informat, doritor de a cunoaşte şi de a învăţa tot ce a fost mai bun pînă acum. În fiecare ramură a activităţii noastre se caută mereu soluţiile cele mai noi şi cele mai bune. Oare în „muzica uşoară" nu putem face nimic mai mult decît să răbdăm ? Oare Festivalul de muzică uşoară de la Mamaia nu poate deveni cu adevărat un concurs în care să se perinde tot ce avem mai de talent din toată ţara, profesionişti şi amatori disputîndu-şi corect întîietatea, stimulînd astfel creaţia de muzică uşoară românească ? Şi oare buna tradiţie a folclorului nostru muzical, a şcolii româneşti de muzică uşoară nu ar trebui continuate cu valori autentice ? Credem că da. Şi, în acelaşi context, n-ar fi oare necesar ca, pentru buna pregătire a concurenţilor, festivalul să se ţină din doi în doi ani ?

IULIAN NEACŞU

COMITETUL DE REDACŢIE

GHEORGHE ACHIŢEI
(redactor-şef adjunct)
I. D. BALAN
(redactor-şef adjunct)
MARIN BUCUR
MIHAI NEGULESCU
DINU SARARU
(secretar general de redacţie)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.
Abonamente : 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.
Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii.

40.220